

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี
กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อ.บางเลน จ.นครปฐม

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี
กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE DEVELOPMENT GUIDELINE FOR CULTURAL TOURISM OF THE COMMUNITY
NEARBY NAKHON CHAI SI RIVER CASE STUDY : LAMPAYA FLOATING MARKET
AMPHOE BANG LEN NAKHONPATHOM**

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION

Program of Entrepreneurship

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม ” เสนอโดย นายอัศวิน วิบูลย์ชาติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัตสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงเงิน ชื้อภักดี

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.สวรรษา ชื้อล้อม)

...../...../.....

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน อิงคพัฒนากุล)

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงเงิน ชื้อภักดี)

...../...../.....

51602379 : สาขาวิชาการประกอบการ

คำสำคัญ : วัฒนธรรม/วิถีชีวิต/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ทรัพยากรทางวัฒนธรรม/การพัฒนา

อัครวิน วิบูลย์ชาติ : แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้าน
ริมแม่น้ำนครชัยศรี กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.
ดวงเงิน ชื่อักดี. 106 หน้า.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาข้อมูลด้านศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่
ศึกษา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ด้วยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูล
หลัก ได้แก่ คณะกรรมการตลาดน้ำ, ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการ, หน่วยงานของรัฐบาลและองค์กร
เอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง, ผู้นำชุมชน, ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษา และนักท่องเที่ยว ร่วมกับ
การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการสังเกต เพื่อนำผลที่ได้รับจาก
การศึกษาข้อมูล มาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาพบว่าตลาดน้ำลำพญามีฐานทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมให้การพัฒนาเป็น
แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
การบริหารงานเป็นไปในรูปแบบคณะกรรมการบริหารตลาด ซึ่งมีความคิดด้านการจัดการสอดคล้องกับแนวทาง
การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบกับความร่วมมือของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นประชากรใน
พื้นที่ ทำให้ตลาดลำพญาได้รับความนิยมและก่อให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นเป็น
อย่างมาก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จากการค้าขายที่ไม่ประสบปัญหาที่รุนแรงอันเป็นผลจากการ
ท่องเที่ยวในพื้นที่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรค
ในการพัฒนาตลาดน้ำลำพญา ได้แก่ ข้อจำกัดในด้านกายภาพ โดยบริเวณวัดมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถขยายพื้นที่
ออกไปในบริเวณโดยรอบได้อีกเนื่องจากพื้นที่รอบด้านเป็นพื้นที่ของเอกชน

ผลจากการศึกษาก่อให้เกิดข้อสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาตลาดน้ำลำพญาที่เหมาะสม คือ การ
เพิ่มกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ไปสู่บริเวณพื้นที่ข้างเคียงซึ่งมีศักยภาพเพียงพอ โดย
เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการ
ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และควรพัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้
เข้าใจ เกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิต และมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่ศึกษามากยิ่งขึ้น
นอกจากนี้ควรมีการวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นใน
อนาคตตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยการดำเนินการควรเป็นในลักษณะของโครงการที่
เกิดจากความร่วมมือของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล หน่วยงานเอกชนที่ไม่แสวงหา
กำไร และภาคชุมชน เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

51602379 : MAJOR : ENTREPRENEURSHIP

KEY WORD : CULTURE/FOLK/CULTURAL TOURISM/CULTURAL RESOURCE/ DEVELOPMENT
USAWIN WIBOOLCHART : THE DEVELOPMENT GUIDELINE FOR CULTURAL
TOURISM OF THE COMMUNITY NEARBY NAKHON CHAI SI RIVER CASE STUDY : LAMPAYA
FLOATING MARKET AMPHOE BANG LEN NAKHONPATHOM. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.
DUANG – NGERN SUEPHAKDEE ,Ph.D. 106 pp.

The goals and objectives of this research which concentrated in the potential of the cultural tourism and the effect from the cultural tourism business in the studied area together with literature review, observation, questionnaire and in-dept interview technique with key informant persons. The result of the study will be synchronized to the suitable development guidelines for the studied area.

From the study result found that Lampaya floating market has local cultural resources. The operation of Lampaya floating market is controlled by the market committee. The local community respects in the market rule. For eleven years of growing period had not found any extremity effect to the local community in all dimensions (Economic, Social, Cultural and Environment).

The appropriate development guidelines of Lampaya floating market is extending the related activity to potential area nearby Lampaya temple such as Ecotourism , Agro-Tourism or Health Tourism that suitable for the community base – resource by concentrating on community participation. Also the community should improve the tourism service center for providing the information about the cultural identity and cultural resources to make more tourism get involved in all activities. However the development should be done follow project pattern by all concerned include of government department, NGO and the community for getting the highest benefit to the local community by the sustainable development concept.

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

Program of Entrepreneurship

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2010

Student's signature .....

Thesis Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งในการให้คำปรึกษา แนะนำ และปรับปรุงแก้ไขของ ผศ. ดร. ดวงเงิน ชื้อภักดี อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อ.ดร.สุวรรณยา ชื้อเลื่อม ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์และ รศ.ดร.วสิน อิงคพัฒนากุล กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษารวมทั้งตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์มาตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน และนักท่องเที่ยวดลาดน้ำลำพญาที่ให้ความกรุณาช่วยตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหาอานนท์ พุทธรักขิตโต เจ้าอาวาสวัดลำพญา และ คุณณรงค์ศักดิ์ เลิศสิทธิพันธ์ นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลลำพญา ที่ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา รวมไปถึงผู้ประพันธ์หนังสือและเจ้าของงานวิจัยทุกรายการ ที่ข้าพเจ้าได้อ้างอิงไว้ในงานวิจัยเล่มนี้ และหากงานวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ปัญหาการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
คำสำคัญ (Key words).....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
ทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม.....	8
แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	13
แนวคิดด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....	25
แนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	48
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (เพื่อการสัมภาษณ์ในเชิงลึก).....	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติของนักท่องเที่ยว)... ..	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50
แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
อุปกรณ์ในการดำเนินงาน.....	51

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและข้อมูลโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	54
ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา.....	55
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาด้านศักยภาพของพื้นที่ศึกษา และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	63
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วม.....	70
ตอนที่ 5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา.....	73
ตอนที่ 6 ผลการศึกษาข้อมูลจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว.....	76
ตอนที่ 7 แนวทางการบริหารจัดการและแผนการดำเนินงานของ ตลาดน้ำวัดลำพญา.....	83
5 สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ	86
ตอนที่ 1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	86
ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้วิจัย.....	89
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	95
ภาคผนวก ก แบบสำรวจที่ใช้ในงานวิจัย	96
ภาคผนวก ข สีนั่งที่มีขายอยู่ในตลาดน้ำวัดลำพญา.....	99
ภาคผนวก ค เล้า โครงแบบสัมภาระที่ใช้ในงานวิจัย	101
ประวัติผู้วิจัย.....	106

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2	องค์ประกอบของการท่องเที่ยว.....	14
3	องค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	35
4	แผนที่อำเภอบางเลน (แสดงอาณาเขตติดต่อ).....	55
5	พื้นที่ขายของในตลาดน้ำลำพญา.....	60
6	รูปพระอุโบสถวัดลำพญา.....	61
7	ทิวทัศน์ที่เห็นได้จากการล่องเรือในแม่น้ำนครชัยศรี จากท่าตลาดน้ำลำพญา.....	62
8	ทางเดินลงแพอาหารตลาดน้ำวัดลำพญา.....	63
9	แผนผังบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา.....	65

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ครั้งอดีต ในสมัยที่การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมขนส่งในรูปแบบต่าง ๆ ยังไม่สะดวกเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คนไทยมักจะเลือกตั้งชุมชนริมฝั่งแม่น้ำสายใหญ่ สายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เนื่องจากแม่น้ำมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต

คนไทยได้ใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก และเพื่อการอุปโภค และบริโภค นอกจากนี้ ชุมชนที่เกิดขึ้นริมแม่น้ำสายต่าง ๆ ยังได้พึ่งพาแม่น้ำเพื่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การประมง ตลอดจนใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้า

แม่น้ำนครชัยศรีหรือแม่น้ำท่าจีน เป็นสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำที่สำคัญของประเทศไทย ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นที่ตั้งของหัวเมืองใหญ่ และราชธานีของประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีต จนถึงปัจจุบัน โดยจะมีชื่อเรียกหลายชื่อตามพื้นที่ที่แม่น้ำไหลผ่านต่าง ๆ กัน ได้แก่ แม่น้ำมะขามเฒ่าเมื่อผ่านจังหวัดชัยนาท แม่น้ำสุพรรณบุรีเมื่อผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรีเมื่อผ่านจังหวัดนครปฐม และแม่น้ำท่าจีนเมื่อผ่านจังหวัดสมุทรสาคร

ในสมัยรัตนโกสินทร์บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการ คือ แม่น้ำท่าจีนมีลำคลองมากมายทั้งคลองธรรมชาติและคลองขุด ทำให้อุดมสมบูรณ์ เหมาะต่อการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ หาปลา จึงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญและมีประชากรตั้งถิ่นฐานมาแต่อดีต นอกจากนี้ยังมีประชากรจากถิ่นอื่นอพยพมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเสมอ ๆ โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สุภาภรณ์ จินดามณี ไรจน์ (2545 : 443-462) ได้สรุปในผลงานวิจัยไว้ว่าลุ่มน้ำท่าจีนตั้งอยู่

ทางตะวันตกของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและอยู่ทางตะวันออกของกลุ่มน้ำแม่กลอง กลุ่มน้ำทั้ง 3 นี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับที่ราบภาคกลางตอนล่าง เมืองบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนจึงมีอาณาบริเวณติดต่อสัมพันธ์กับดินแดนรอบข้าง ได้แก่ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง อยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี ธนบุรี กรุงเทพฯ สมุทรสงคราม ราชบุรีและกาญจนบุรี เส้นทางตามลำแม่น้ำและลำคลองต่าง ๆ เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญต่อการติดต่อค้าขายทั้งภายในและภายนอก ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนอย่างยิ่ง

บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ นอกจากจะเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์และใกล้เมืองหลวงแล้ว ยังเป็นแหล่งผลประโยชน์และรายได้ของกรุงเทพฯ เช่น สาย กำผูกปี้แรงงาน อากรำนา อากรำน้ำ อากรำพัดสร อากรำจันอับ อากรำฝุ่น อากรำสุรา อากรำบ่อนเบี้ย ภาษีโรงเรือน ภาษีร้านค้า และอื่น ๆ

เมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา เส้นทางบกได้รับการส่งเสริมขยายอย่างกว้างขวาง มีการสร้างถนนขึ้นมากมาย เชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ ในลุ่มน้ำท่าจีนกับกรุงเทพฯ และกับบริเวณส่วนอื่นของประเทศไทยสะดวกรวดเร็วขึ้นมาก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลุ่มน้ำท่าจีนหลายประการ คือ เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่เคยมีความสำคัญมานานนับปีลดความสำคัญทันที ผู้คนเริ่มหันไปใช้เส้นทางบกเพราะสะดวกเร็ว ขนส่งได้มาก เรือต่าง ๆ ลดน้อยลง ไม่เล่นสัญจรไปมาให้เห็นคึกคักดังแต่ก่อน

ชุมชน ตลาด วัด และโรงเรียนที่เคยอยู่ริมน้ำ ปากคลองหรือริมคลองซบเซาลง บางแห่งร้างไป ศูนย์กลางชุมชน ตลาด และวัดมักย้ายมาอยู่ริมถนนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปัจจุบัน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วย เพราะถนนนำความเจริญก้าวหน้าทางการขนส่งและเทคโนโลยีเข้าไปในที่ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ชุมชนต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่นมาช้านานเริ่มจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้น บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนทั้งสองฝั่งซบเซาลง

การเปลี่ยนแปลงสังคมบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนกำลังเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างรวดเร็ว การอยู่ร่วมกันของผู้คนอย่างค่อนข้างสงบ กำลังแปรเปลี่ยนเข้าสู่ความยุ่งยาก และสับสนภายใต้ความเป็นวัตถุนิยมที่เน้นการแข่งขันและความขัดแย้งที่ต้องเผชิญต่อไป

ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจัยต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรีมีการเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจบริเวณริมแม่น้ำนครชัยศรีในรูปแบบเดิมลดความสำคัญลงอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ดำเนินการภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551 ซึ่งมีวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชียภายในปี พ.ศ. 2551 โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวตลาดต่างประเทศ ในปี พ.ศ.2551 จำนวน 20.08 ล้านคน สร้างรายได้ 788,993 ล้านบาท สำหรับวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระยะ 5 ปี ในปี พ.ศ. 2550-2554 นั้น จะมุ่งพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานที่มีคุณภาพ และเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก อันจะนำไปสู่การเป็น Tourism Capital of Asia (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2550 : 1-4)

เช่นเดียวกับ หลาย ๆ ชุมชนริมแม่น้ำนครชัยศรี ซึ่งได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น ตลาดน้ำดอนหวายในเขตอำเภอสามพราน และ ตลาด

น้ำลำพญาที่มีที่ตั้งในเขต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจเป็นพิเศษเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับที่อยู่ของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเที่ยวหลาย ๆ ครั้ง และสังเกตได้ว่าตลาดน้ำลำพญาได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ท้องถิ่นของตนเองมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยด้วยการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา โดยความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น จะเป็นความยั่งยืน ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อการดำเนินธุรกิจสอดคล้องกับทรัพยากรพื้นฐานในท้องถิ่น และสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมได้ประโยชน์จากธุรกิจ โดยที่ธุรกิจจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลที่กระทบต่อวัฒนธรรมอันดีงามที่ชุมชนได้รักษาสืบทอดกันมา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ศึกษาและทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อพื้นที่ศึกษา
- 2.3 เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้สังเคราะห์ออกแบบแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษามีการเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป โดยไม่ทำลายวัฒนธรรมอันดีงาม และวิถีชีวิตชุมชน

3. ปัญหาการวิจัย

- 3.1 ในพื้นที่ศึกษา มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม และปัจจัยสนับสนุนใดบ้าง ที่จะส่งเสริมศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3.2 การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่อย่างไรบ้าง และสมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์อะไรจากธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่
- 3.3 ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมได้อย่างไรบ้าง
- 3.4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาควรมีรูปแบบอย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 **เชิงพื้นที่** : การวิจัยฉบับนี้จะกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาในบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้งในส่วนที่ถูกกำหนดขอบเขตการจัดกิจกรรมไว้ในบริเวณวัด , บริเวณแพขายอาหาร ในแม่น้ำนครชัยศรีที่อยู่ติดกับวัด และพื้นที่แม่น้ำนครชัยศรีตลอดช่วงที่เรือทัศนจรของตลาดน้ำแล่นผ่าน

4.2 **เชิงประชากร** : ข้อมูลที่จะใช้ในงานวิจัยฉบับนี้จะเก็บรวบรวมจากชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำลำพญาโดยตรง , หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ศึกษา และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

4.3 **เชิงเนื้อหา** : ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้เพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพฐานทรัพยากรของพื้นที่ศึกษา ในเชิงวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ในภาพรวมของพื้นที่ศึกษาทั้งหมด ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว รวมทั้งลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ในภาพรวม เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยจะไม่รวมถึงรายละเอียดการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมในตลาดน้ำลำพญา

4.4 **เชิงเวลา** : กำหนดเวลาเก็บข้อมูล 12 เดือน (ธันวาคม 2552 – ธันวาคม 2553)

5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **วัฒนธรรม** มีความหมายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1 **สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ** เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย, **วิถีชีวิตของหมู่คณะ** เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้านวัฒนธรรมชาวเขา (ราชบัณฑิตยสถาน 2553)

5.1.2 **วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ผลิดขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เปลี่ยนกันได้ เอาจนอย่างกันได้** (พระยาอนุมานราชธน, อ้างถึงใน สมประสงค์ น่วมบุญลือ 2545 : 5)

5.1.3 **Green (1972 : 75)** นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมาย “วัฒนธรรม” ไว้ว่า เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลเกิดความรู้ รู้จักวิธีปฏิบัติ มีความเชื่อ ตลอดจนเข้าใจผลิตผลทางศิลปะ และดำรงรักษาสืบเหล่านั้นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาที่เหมาะสม

5.1.4 **อมรา พงศาพิชญ์ (2541 : 1)** กล่าวว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ เป็นการกำหนดพฤติกรรมและความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ซึ่งไม่ใช่ระบบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่เป็นระบบที่มนุษย์สร้างขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ วัฒนธรรมคือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ทั้งประเภทที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งจะใช้เป็นกรอบการดำเนินการวิจัยนี้

5.2 ตลาดน้ำลำพญา คือ สถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในเขตวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เริ่มดำเนินการในปี 2542 , เปิดทุกวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ , กิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ได้แก่ ตลาดขายสินค้าต่างๆ , การล่องเรือชมธรรมชาติในแม่น้ำนครชัยศรี เป็นต้น

5.3 ชุมชน คือ หมู่ชน , กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ใน อาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน 2553)

ทรงพล ตูละทา (2547 : 8) ได้สรุปความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชนหมายถึง บุคคลหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครอบครัวตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน และมีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกัน ชุมชนขนาดเล็กที่สุดในเมือง ได้แก่ ชุมชนย่อยในเขตเทศบาล สำหรับชนบท คือ หมู่บ้าน ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้นมา คือ ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ

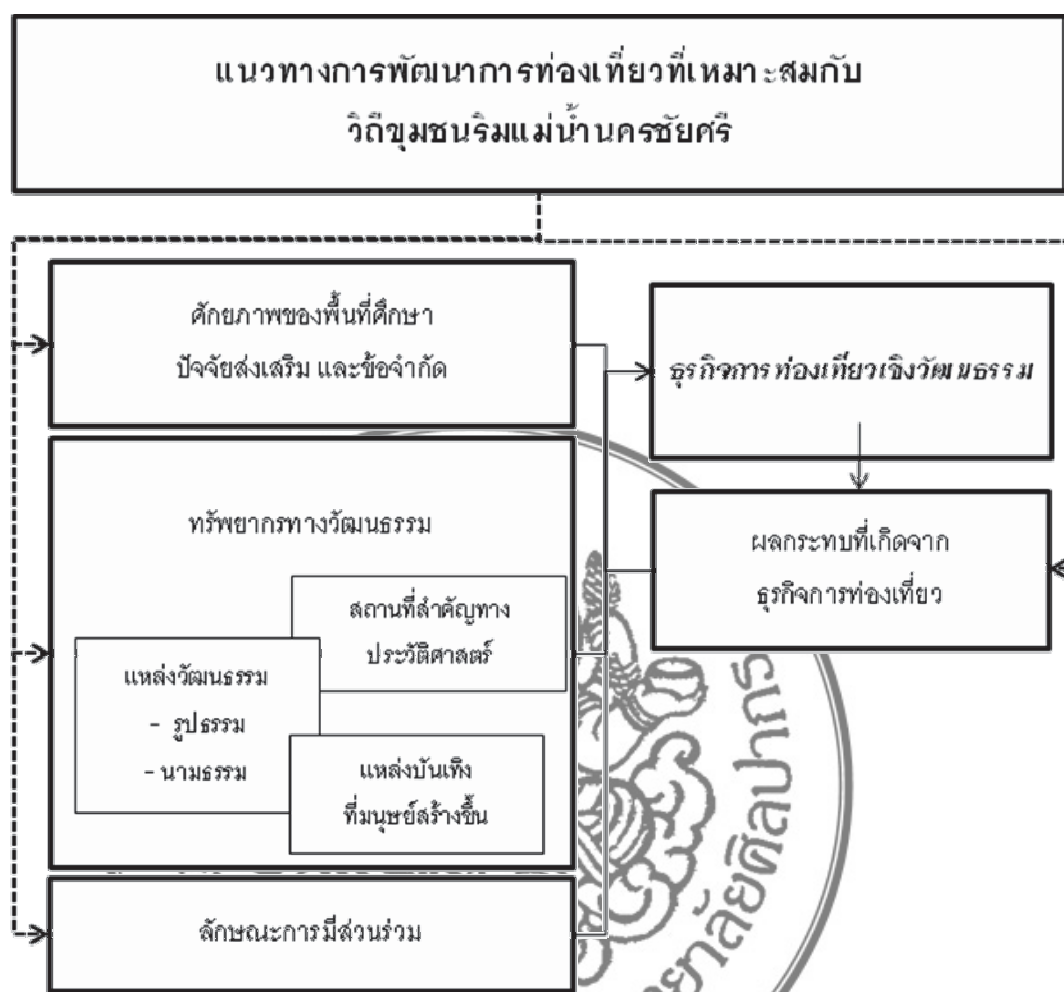
5.4 แม่น้ำนครชัยศรี คือ ชื่อเรียกของแม่น้ำสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาเส้นที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรสาคร ไปลงที่อ่าวไทย ในช่วงที่แม่น้ำนี้อยู่ในเขตจังหวัดนครปฐม

6. คำสำคัญ (Key words)

วัฒนธรรม, วิถีชีวิต , การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม , ทรัพยากรทางวัฒนธรรม , การพัฒนา

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

พลัง นววิษยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี
แนวทางการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ศักยภาพของพื้นที่ศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมและข้อจำกัดในการพัฒนา , ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาประเภทต่างๆ , ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมไปถึงการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเหล่านั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ภาครัฐและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ที่ทำการศึกษานำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการสร้างให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีศักยภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนกับชุมชน

8.2 เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น และองค์กรธุรกิจ เข้าใจบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

8.3 ผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในงานวิจัยที่มีประเด็นอันเกี่ยวข้องกับสาระของงานวิจัยฉบับนี้ สามารถนำผลงานวิจัยฉบับนี้ ไปใช้อ้างอิงประกอบการดำเนินงานวิจัย หรือใช้เป็นพื้นฐานของงานวิจัยเพื่อศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางดำเนินการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
  - 1.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม
  - 1.2 แนวคิดด้านลักษณะพิเศษของสังคมไทย
2. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
  - 2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยว
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
  - 2.3 แนวคิดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
  - 2.4 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว
  - 2.5 แนวคิดด้านการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
3. แนวคิดด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยว
  - 3.1 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว
  - 3.2 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. แนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
  - 4.1 หลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
  - 4.2 แนวคิดพื้นฐานด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม
  - 4.3 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน และบริษัทชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ในการศึกษาวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งเน้นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านวัฒนธรรม ในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม

สมประสงค์ น่วมบุญถือ และคณะ (2545 : 5 -16) ได้ให้แนวคิดไว้ดังต่อไปนี้

1.1.1 กระบวนการเกิดของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เมื่อพิจารณาในแง่ของกระบวนการ พิจารณาได้ว่า วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นมาได้มนุษย์ต้องคิดสร้างสรรค์ สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์คิด คือ สิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งกว้าง ๆ ได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง

1.1.2 การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม

จากวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีลักษณะยอมรับปรับตัวเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาปะทะสังสรรค์ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยโดยมิได้ทิ้งลักษณะความเป็นไทย และยังปรับให้เกิดความผสมกลมกลืนระหว่างลักษณะไทยกับวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาอีกด้วย ตัวอย่าง เพลงไทยเดิมนอกจากจะมีเพลงไทยแล้ว ยังมีเพลงไทยสำเนียง จีน ลาว เขมร พม่า มอญ แขก ฝรั่งเศส เพลงจีนจิมเล็ก ลาวคัมเนินทราย เขมรปากท่อ พม่าเห่ พม่ากลองยาว มอญดูดาว เขมรมอญบางขุนพรหม ฝรั่งเศสเท้า ทั้งนี้ คนที่มีวัฒนธรรมต่างกันหากมีการติดต่อสื่อสารกัน ก็สามารถปรับวัฒนธรรมเข้าหากันได้ หากวัฒนธรรมนั้นยังประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการรับ ปรับ เปลี่ยนนำวัฒนธรรมอื่นเข้ามาประยุกต์ใช้ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมมาจากปัจจัยหลายประการ คือ

1. สิ่งแวดล้อม

เนื่องจาก วัฒนธรรมมีรากฐานมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งที่มนุษย์คิด ประดิษฐ์สร้างสรรค์ แรงคลาใจเกิดมาจากสิ่งแวดล้อม เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมก็จะปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เช่น สมัยก่อนชาวนาทำนาโดยอาศัยฝนจากธรรมชาติ ดังนั้น วัฒนธรรมต่างๆ ก็ผูกพันกับธรรมชาติ เริ่มไถนาด้วยควายในที่ลุ่มหรือวัวในที่ดอนเมื่อเข้าหน้าฝน ถ้าฝนไม่ตกก็ทำพิธีขอฝน ก่อนการไถหว่านมีการบูชาเจ้าที่ การออกนาต้องออกแต่เช้ามีด เพราะมีเวลาจำกัด พอข้าวงอกมาจนถึงข้าวตั้งท้องก็บูชาพระแม่โพสพ มนุษย์ปรับการทำนาให้พอเหมาะกับฝน น้ำ เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ มนุษย์ก็เปลี่ยนวิธีการ

ในการปลูกข้าวตามไปด้วย ปัจจุบันชาวนาไม่ต้องตื่นแต่เช้ามืด เพราะมีคลองส่งน้ำ มีรถไถแทนควาย วัว จะไถในตอนกลางวันหรือกลางคืนก็ได้

2. การค้นพบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มนุษย์มีความคิดในการแก้ไขปัญหาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับตนเอง ได้ศึกษา ค้นคว้าหาสาเหตุเพื่อตอบคำถามที่สงสัย เมื่อได้คำตอบก็นำมาพัฒนาตัดแปลงเกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างรวดเร็ว สนองความต้องการของมนุษย์ได้ด้วยความสะดวกและรวดเร็ว มนุษย์ก็หันมาใช้สิ่งใหม่ ค่อย ๆ ทั้งสิ่งเก่า และเลือนหายไปไปในที่สุด ปัจจุบันมีการใช้เครื่องจักรเกี่ยว สีข้าวได้ทันที ไม่ต้องรวมแรงมาลงแขกเกี่ยวข้าว ตากข้าวให้แห้ง ไม่ต้องมาลงแขกนวดข้าว ไม่ต้องใช้สาก หรือครก กระเดื่องตำข้าว หรือใช้ไม้สีข้าวเช่นแต่ก่อน ไม่ต้องใช้กระดิ่งฟัดข้าว ดังนั้น วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว ตำข้าว ฟัดข้าว วิถีชีวิตเกี่ยวกับการเกี่ยวข้าว ไปจนถึงสีข้าวก็เปลี่ยนไป

3. เศรษฐกิจ

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมส่วนหนึ่งมาจากที่ยังชีพ จากรูปแบบการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ คนไทยในสมัยโบราณ ทำมาหากินเพื่อการยังชีพให้ตนเองอยู่รอด เป็นเบื้องต้น ดังนั้น การผลิตจึงทำหลายๆ อย่างให้ตนเองมีความพร้อมในการดำรงชีวิต ปลูกข้าว พืชผัก ผลไม้ แม้กระทั่งยา เพื่อกินเพื่อใช้และสิ่งที่เหลือกินเหลือใช้ยังแบ่งปันให้ผู้อื่นใช้ ให้ผู้อื่นที่ขาดแคลน ได้มีกินมีใช้ตามสมควรเพื่อให้อยู่รอดร่วมกัน จึงมีวัฒนธรรมช่วยกันผลิต แบ่งกันใช้ เช่น วัฒนธรรมการลงแขก แลกของเมื่อมีงานบุญ เกื้อหนุนเมื่อขาดแคลน เมื่อสิ่งแวดลอมทางสังคม เปลี่ยนไปมิใช่เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด แต่เป็นการสะสมความมั่งคั่งเพื่อตนเอง ดังนั้น ในสังคมใดที่มุ่งผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่เคยเกื้อหนุนจนเจือกันก็กลายมาเป็นการคิดเอาผลประโยชน์สูงสุดจากการลงทุนที่ต่ำสุด การเกื้อหนุนก็กลายมาเป็นการเอาเปรียบ และขาดความเห็นใจ รอยยิ้มที่แจ่มใสต่อกัน ก็กลายเป็นการจ้องหาผลประโยชน์แก่กัน วัฒนธรรม ก็เปลี่ยนไปเป็นทำสิ่งใดให้ตนต้องมีค่าตอบแทน คนที่มีเงินทอง ทรัพย์สินมากกลายเป็นคนมีเกียรติ โดยไม่ได้ดูภูมิหลังที่มาของทรัพย์สินเหล่านั้น

4. การเมืองการปกครอง

การจัดระเบียบสังคมในทางการเมืองการปกครอง ทำให้วัฒนธรรม บางอย่างเปลี่ยนแปลงได้ เช่น คนไทย สมัยโบราณนิยมกินหมาก เมื่อสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายรัฐนิยม ห้ามกินหมาก มีผลให้วัฒนธรรมกินหมากของไทย เลือนไปจากสังคมไทยส่วนใหญ่

5. การศึกษา

กระบวนการพัฒนา ซึ่งพัฒนาทั้งความคิด จิตใจ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ในกระบวนการศึกษาทำให้เกิดรับรู้ในสิ่งใหม่ๆ ใช้ประโยชน์ได้มากกว่า เป็นที่ยอมรับของสังคมมากกว่า ตัวอย่างเช่นในสังคมไทยแต่เดิมการศึกษาเรียนรู้จากครูผู้มีความชำนาญในสาขาวิชาชีพเฉพาะด้านซึ่งมีจำนวนน้อย วัฒนธรรมในการศึกษาของไทยเกิดขึ้นหลายประการ เช่น การไหว้ครู ครอบครู บูชาครู ความเคารพนบถอบ อ่อนน้อม ความกตัญญูต่อครู บางครั้งการให้ทรัพย์สินเงินทองสนับสนุนการศึกษา ทำให้ผู้เรียนถือตนว่าอยู่เหนือครู วัฒนธรรมในการเคารพครูก็หายไป การศึกษาที่ได้รับจากสังคมอื่น และมีความคิด ความเชื่อว่าดีกว่าวัฒนธรรมที่ตนเองเคยมีก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การศึกษาจากแคว้นวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คนไทยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไปจำนวนมาก ได้รับวัฒนธรรมพักรับประทานอาหารว่างในการประชุม วัฒนธรรมใส่เสื้อนอก วัฒนธรรมการให้รางวัล (ทิป) วัฒนธรรมการเลิฟกาแฟ-เครื่องดื่ม

6. ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม

ความภาคภูมิใจเกิดมาจากการเห็นคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม คือ การเห็นคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษได้คิด สร้างสรรค์เอาไว้ เป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญา มีการสะสมอันยาวนาน มีเหตุแห่งที่มา และแสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ของความ เป็นชาติ เช่น ความภูมิใจในการประดิษฐ์อันละเอียดละไมในอาหารไทย เครื่องแต่งกาย กิริยาอ่อน ซ้อย นุ่มนวล ความประณีประนอม การเห็นคุณค่าทำให้เกิดการอนุรักษ์ให้ยั่งยืนตลอดไป และยังเป็นสิ่งแสดงให้ผู้อื่น ได้รู้เห็นในคุณค่าแห่งความเป็นมาเหล่านั้น

7. จำนวนประชากร

ขณะที่ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้มนุษย์ที่เกิดมาตายช้าลง เมื่ออายุยืนยาวขึ้น จำนวนประชากรมากขึ้น และโอกาสในการเจริญ พันธ์มีช่วงระยะเวลายาวนานขึ้น การเพิ่มจำนวนประชากรเกือบทุกแห่งในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงประเทศไทยด้วย เมื่อจำนวนประชากรมากขึ้น วิธีการดำเนินชีวิตก็เปลี่ยนไป จากสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ก็เริ่มขาดแคลน พื้นที่ที่เคยกว้างขวางก็แคบลง กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่เป็นไปตามสบายก็เปลี่ยนมาเป็นความเร่งรีบ วัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติกันมาก็เริ่มเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง เมื่อประมาณก่อน พ.ศ. 2490 ผู้คนจะพายเรือลอยกระทงในแม่น้ำ ลำคลองท่ามกลางแสงจันทร์ ตั้งแต่เริ่มพลบ บางทีพายเที่ยวเรื่อยไปจนถึงเที่ยงคืน ลอยกระทงทำด้วย ใบตอง แต่งด้วยดอกไม้ ธูป เทียน เพื่อบูชาพระแม่คงคา เมื่อเวลาดวงจันทร์ตรงศีรษะ คือ เที่ยงคืน มักนิยมอาบน้ำ ถือว่าให้ชีวิตสดชื่น และสามารถอาบในแม่น้ำ ลำคลองได้ เพราะน้ำสะอาด ไม่สกปรกดังเช่นปัจจุบัน เมื่อประชาชนมากขึ้น เทคโนโลยีเจริญขึ้น วัฒนธรรมเหล่านี้ได้เปลี่ยนไป

จนมองไม่เห็นภาพเก่าที่เคยมีมา แต่กลายเป็นวัฒนธรรมใหม่จัดเป็นงานประจำปีตามแหล่งชุมชนสำคัญต่างๆ

1.2 แนวคิดด้านลักษณะพิเศษของสังคมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540 : 223–225) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะพิเศษสังคมไทยภูมิคุ้มกัน และสายใยการพัฒนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เมืองไทยมีลักษณะพิเศษเพราะชุมชนยังมีอยู่ วัฒนธรรมยังมีอยู่ ดังนั้น เมื่อพูดถึงเรื่องการพัฒนาชนบทหรือทิศทางของชนบท จึงเห็นกระแสวัฒนธรรมชุมชน กระแสที่จะรักษาชุมชนไว้ก็ย่อมเป็นไปได้ แม้ว่าขณะนี้กำลังเกิดปัญหาความคับแค้นและการสิ้นเสื่อของชุมชนหมู่บ้านในอดีต พบว่า การพัฒนาการนำไปสู่การแตกสลายของชุมชนในโลกที่สาม ปัจจุบันในลาตินอเมริกา พวกอินเดียน กลายเป็นกรรมาชีพในชนบทและในเมือง ตัวอย่างจากในอเมริกากลางเห็นได้ชัด ผู้คนยังคงยากจนอยู่ ไม่มีอะไรมากขึ้นจากที่เคยอยู่ในหมู่บ้านอาจสะดวกสบายขึ้นนิดหน่อย ในประเทศเม็กซิโก ชาวบ้านสูญเสียวัฒนธรรมเดิมของตนไป ซึ่งผู้วิจัยสรุปว่าเป็นทิศทางปกติที่เกิดขึ้นในประเทศอื่น

แต่ของไทยมีลักษณะพิเศษ ทำให้ยังมีแนวทางเลือก คือ สามารถพัฒนาโดยไม่ผ่านการแตกสลายของชุมชน แนวทางนี้เป็นสิ่งน่าพึงปรารถนา เพราะไม่มีความเจ็บปวด รักษาประเพณี และคุณค่าวัฒนธรรมที่ดีที่เป็นของไทยมาช้านาน อีกทั้งการมีชุมชนอยู่นั้นก็เพิ่มอัตราต่อรอง ไม่ว่าจะกับรัฐหรือนายทุนก็ตาม แล้วไม่ใช่ว่าถ้าสลายชุมชนไป จะมีอะไรที่ดีกว่ามาทดแทนในเวลาอันสั้น ในเวลาที่พอเห็นได้

ทางที่น่าพึงปรารถนาและอาจจะทำได้ เราต้องเข้าใจลักษณะพิเศษของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยก่อน ก็จะต้องเชิดชูชุมชนย่อย ชุมชนขนาดเล็ก ทั้งในแง่จิตวิญญาณและในแง่เศรษฐกิจ ชุมชนมีความคงทนในการรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านมาช้านาน วิธีการมีหลายประการ เช่น ต้องทำให้พอกินพอใช้ก่อน พื้นฟูเอกลักษณ์ จิตวิญญาณ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยกันในหมู่บ้าน

นอกจากนี้ ชุมชนย่อมมีพลังขึ้นมาได้ จะต้องมิตาข่ายโยงใย (Network) ระหว่างชุมชนนั้น ๆ หลาย ๆ ชุมชน แม้ว่าหมู่บ้านเป็นสถาบันที่มีอยู่ช้านานมา ตั้งแต่ครั้งโบราณกาล คำว่า “บ้าน” มีอยู่ในพงศาวดารมาช้านาน แต่ในสมัยใหม่นี้ รูปแบบอาจต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่คุณค่าหรือจิตใจแบบชุมชนเราควรรักษาไว้ ลักษณะของชุมชนอาจแปรรูปไป เช่น นำจะปรากฏในรูปสมาพันธ์หรือตาข่ายโยงใย เพราะถ้ามีตาข่ายเช่นว่านี้ การพึ่งตลาดอาจลดลง มีการแลกเปลี่ยนที่ทักกันภายในตาข่ายหรือทำในสมาพันธ์ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนด้วยความหวังดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือกันด้วยมิตรภาพลักษณะเช่นนี้จะมีได้มากใน

ตาข่ายโยงใยของหลายหมู่บ้าน ไม่มีการขูดรีดกัน ซึ่งนักพัฒนาเองมีข้อมูลและข้อเสนอดี ๆ อยู่แล้ว ว่าทำอย่างไรตาข่ายความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านจะเกิดขึ้นมาได้ เป็นองค์กรที่มีพลังได้

เมื่อพูดถึงพลัง เพื่อให้หมู่บ้านมีพลังที่เป็นพลวัต (Dynamic) หมู่บ้านน่าจะประสานกับคนชนชั้นอื่น ประสานกับคนชั้นกลางส่วนที่ก้าวหน้า ปฏิเสธระบบที่แคบ ๆ ของตัวเอง เข้าสู่สายธารของประเทศหรือของโลกมาประสานกับวัฒนธรรมของพื้นบ้าน

ความสำคัญของข้อเสนอนี้ก็คือ การปล่อยให้ชุมชนอยู่เฉย ๆ เพียงเข้าทำให้ชุมชนดีขึ้นอาจไม่พอ ควรพยายามเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือวัฒนธรรมของโลกเข้าไปให้หมู่บ้านด้วย แต่ให้อยู่ในรูปแบบที่คนในหมู่บ้านจะรับได้ และใช้ประโยชน์ได้ด้วย หมู่บ้านจึงจะไปตลอดรอดฝั่ง เพราะถ้าจะเอาแค่วัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างเดียวคงไม่พอเพียง ควรเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปผสม ในกระบวนการนี้บทบาทของปัญญาชนทั้งที่อยู่นอกหมู่บ้านและอยู่ภายในหมู่บ้านมีความสำคัญมาก

นอกจากการประสานวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านกับวัฒนธรรมของโลกแล้ว ชนชั้นชวานาก็น่าจะประสานกับชนชั้นอื่นของประเทศด้วย เพื่อสามารถควบคุมรัฐหรือเปลี่ยนรูปแบบของรัฐให้เป็นรูปแบบที่มาส่งเสริมหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นในระยะต่อไปหลังจากฟื้นฟูกันภายในแล้ว หมู่บ้านก็ต้องคิดออกไปข้างนอกในทางวัฒนธรรมประสานกับโลก ในทางการเมืองประสานกับชนชั้นกลางที่ก้าวหน้าเพราะว่าคนไทยไม่มีแต่คนในหมู่บ้านเท่านั้น ลูกหลานของคนในหมู่บ้านก็มาทำงานเป็นกรรมกรอยู่

สำหรับปัญญาชน การที่ชุมชนมีพลังขึ้นมาเป็นสิ่งสำคัญเหลือเกิน เพราะว่าปัญญาชนชอบคิดโดยลืมนึกถึงชุมชน คิดว่าตัวเองสามารถเปลี่ยนรัฐได้ แต่ความจริงลำบาก ถ้าไม่มีชุมชนสนับสนุน รัฐบาลจะกดไว้ทั้งหมู่บ้าน ทั้งปัญญาชนที่ก้าวหน้าด้วย ถ้าชุมชนประสานกับปัญญาชน ชุมชนก็มีโอกาสที่จะคุมรัฐ ในขณะเดียวกัน ปัญญาชนผู้ปรารถนารัฐ ประชาธิปไตย ก็สามารถที่จะมีพลังประชาชนสนับสนุนเป็นพันธมิตร

ฉะนั้นทิศทางหมู่บ้านต่อไป นอกเหนือจากที่วาดเป็นตาข่ายโยงใยของตัวเองขึ้นมาเองแล้ว ยังควรที่ไปทำตาข่ายโยงใยนั้นกับวัฒนธรรมภายนอกและกับชนชั้นอื่น ในสังคมอีกด้วย เพื่อที่หมู่บ้านจะสามารถเป็นพลังนำพลังหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นว่าจะต้องมาจากชนชั้นกระฎุมพีเท่านั้น ชุมชนหมู่บ้านจึงไม่ควรแต่เพียงมีบทบาทรักษาตัวเอง แต่ น่าจะสามารถเป็นพลังนำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและวัฒนธรรมของสังคมไทย

2. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในการที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา จำเป็นจะต้องรู้ถึงประเภทของการท่องเที่ยว ลักษณะเฉพาะ โครงสร้าง ของการท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาปรับใช้ ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธุรกิจ และลักษณะของธุรกิจการท่องเที่ยว

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542 : 15-18) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงวาระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

2.1.1 เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ

2.1.2 ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

2.1.3 ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน

2.1.4 ก่อให้เกิดการกระจายรายได้

2.1.5 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น

2.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต

2.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

2.2.1 ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น

2.2.2 ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น

2.2.3 ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.2.4 ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา

2.2.5 ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น

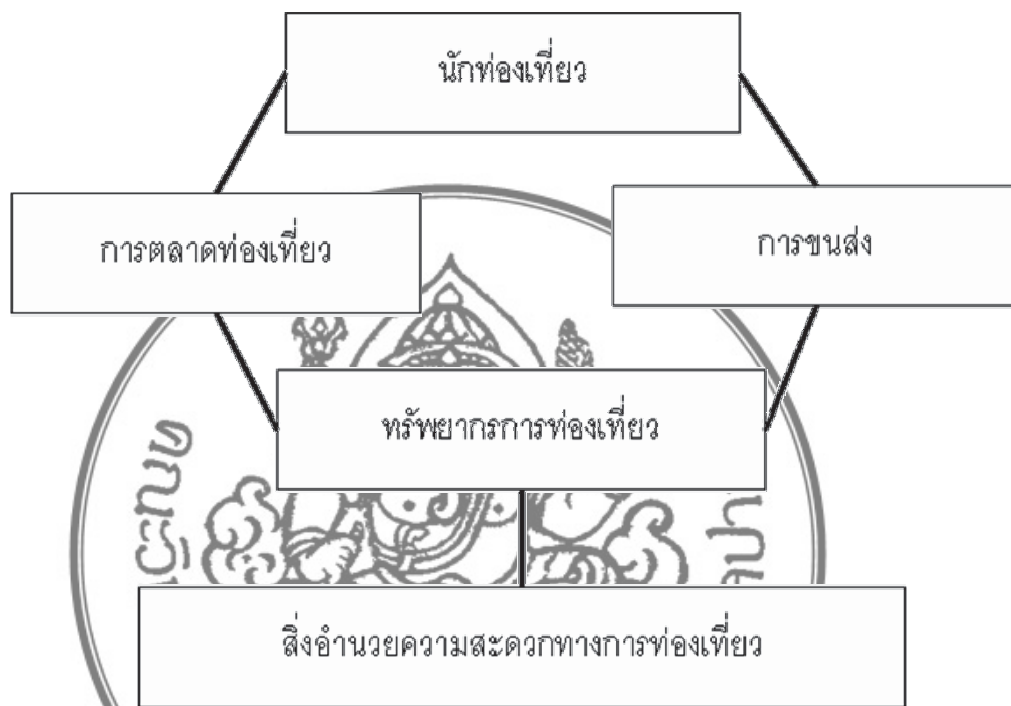
2.2.6 ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์

เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่าย

2.2.7 ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

2.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร (ตามภาพที่ 2) คือ

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ที่มา : ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542), 15-18.

ผลงานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว 2.3.1 นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้

2.3.2 การตลาดท่องเที่ยว การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นั้น จะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยวหมายถึงความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

2.3.3 การขนส่ง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้ว ก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งการขนส่ง

หมายถึงการจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่าง ๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา

2.3.4 ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึงสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว

2.4 ลักษณะเฉพาะของสินค้าท่องเที่ยวและบริการ

ลักษณะเฉพาะของสินค้าการท่องเที่ยว แตกต่างจากสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไปอย่างชัดเจนดังนี้

1. สินค้ามีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้อง หรือสัมผัสก่อนการตัดสินใจซื้อได้ เช่น การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ลูกค้าน่าจะซื้อจากจินตนาการ อารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว และประสบการณ์
2. สินค้ามีเอกลักษณ์ มีเฉพาะแบบเดียวไม่เหมือนใคร ไม่ว่าจะเป็สิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – made Attractions) ซึ่งอาจมีบางส่วนที่สร้างเลียนแบบจนดูเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันได้ แต่ผู้ขายก็ต้องพยายามเลือกสรรใช้กลยุทธ์การสร้างแตกต่างในตัวสินค้าให้มีความแปลกแตกต่างจากสินค้าของกลุ่มแข่งขัน และอยู่ในความนิยมของลูกค้าเพื่อรักษาตลาดไว้
3. การผลิตและบริการสินค้าเกิดขึ้นในเวลาและสถานที่เดียวกัน เช่น การเดินทางโดยเครื่องบิน การเข้าพักในโรงแรม ลูกค้าจะสามารถบริโภคได้ในเวลาและสถานที่ที่กำหนดเท่านั้น
4. กระบวนการซื้อขายสินค้าและบริการไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น การซื้อรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package tour) ผู้ประกอบธุรกิจจัดนำเที่ยวต้องให้บริการตั้งแต่เริ่มออกเดินทางจนกลับถึงบ้าน หรือกลับมาถึงจุดเริ่มต้นของการเดินทาง กระบวนการซื้อขายจึงสิ้นสุดลง การเดินทางโดยเครื่องบิน และการเข้าพักในโรงแรมก็เช่นเดียวกัน ผู้ซื้อจะได้รับการบริการตลอดเวลาการบริโภคสินค้านั้น
5. สินค้ามีลักษณะ “เน่าเสีย” ถ้าลูกค้าไม่มาบริโภคหรือใช้บริการในเวลาที่กำหนด เช่น การยกเลิกการเดินทางของกลุ่มทัวร์ สินค้าและบริการจะถูกทิ้งไปเฉยๆ เป็นลูกโซ่ตั้งแต่การยกเลิกเที่ยวบิน โรงแรม ร้านอาหาร และการนำชมสถานที่ต่างๆ ถ้าไม่มีลูกค้าอื่นมาซื้อสินค้าและบริการทันในเวลานั้น สินค้าและบริการนั้นก็เสียไปเลย รายได้สูญเปล่า ไม่มีโอกาสในการขายมากเหมือนสินค้าอื่น

6. สินค้าการท่องเที่ยวจะขายได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ เวลาของการบริโภค เช่น ที่พักแรมตามสถานที่ตากอากาศชายทะเลจะเต็มเฉพาะฤดูร้อน ในฤดูหนาวแทบไม่มีคนเข้าพัก ความต้องการเดินทางโดยเที่ยวบินวันจันทร์หรือวันศุกร์ จะมากกว่าเที่ยวบินวันอังคารถึงวันพฤหัสบดี

7. การซื้อขายสินค้าการท่องเที่ยวมักเป็นการซื้อขายร่วมกันในคราวเดียวกันถึงแม้จะต่างเจ้าของกัน จึงต้องการความร่วมมือทางธุรกิจสูง เช่น การซื้อขายตั๋วเครื่องบินและบริการเรือสำราญ (Fly/Cruise packages) และการซื้อขายสินค้าการท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การเดินทางโดยเรือสำราญ ลูกค้านักท่องเที่ยวต้องการสินค้าและบริการอื่นๆ ที่ทำเรือที่จอดแวะ เช่น การเที่ยวชมสถานที่ รถยนต์รับจ้าง ร้านขายสินค้าของที่ระลึก

ลักษณะเฉพาะของการบริการการท่องเที่ยว

1. เป็นกรให้บริการแบบใกล้ชิด หรือตัวต่อตัว เช่น พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ประชาสัมพันธ์โรงแรม มีคุณเทศก์ ทวบริการแบบใกล้ชิด จะทำให้ลูกค้าพอใจ หรือไม่พอใจทันทีในขณะที่รับบริการ การบริการที่ดี และถูกใจสร้างได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับสภาพอารมณ์และทัศนคติของทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ ดังนั้น ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงไม่สามารถควบคุมคุณภาพของการบริการให้คงที่เสมอไปได้

2. การบริการการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเตรียมไว้ล่วงหน้าเป็นเวลานาน ๆ และพร้อมเสมอที่จะให้บริการทันทีเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ห้องพักรวมโรงแรม ถ้าไม่มีผู้มาใช้บริการ การบริการที่เตรียมไว้ก็สูญไปเสีย และการเพิ่มการบริการเป็นไปไม่ได้มากนักในกรณีที่เกิดความต้องการอย่างเร่งด่วน

3. การพัฒนาบริการจำเป็นต้องกระทำอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะรูปแบบ ความรวดเร็วและประสิทธิภาพของการให้บริการ ตลอดจนบุคลากรผู้ให้บริการ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะใช้เวลาในการรับบริการสั้นมาก เช่น การพักรวม 1-2 คืน การรับประทานอาหาร 1-2 ชั่วโมง การโดยสารเครื่องบิน 1-12 ชั่วโมง ทั้งนี้อาจใช้บริการพร้อมกัน หรือหมุนเวียนกัน ผู้ให้บริการจึงมีเวลาน้อยมากในการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ ถูกต้องและน่าประทับใจ

4. ใช้แรงคนในการให้บริการ ไม่สามารถหรือไม่นิยมเอาเครื่องจักรใด ๆ มาให้บริการแทน จึงเกิดมีปัญหารางงานอยู่เสมอ เช่น คุณวุฒิ คุณสมบัติ ความรู้ความสามารถ และค่าจ้าง เครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้พนักงานบริการทำงานสะดวกและรวดเร็วขึ้นเท่านั้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชนัญ วงษ์วิภาค (2547 : 77-78) ได้นิยามไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น การเที่ยวชม ประเพณีในราชสำนัก (ประเพณีหลวง) หรือประเพณีพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีการเลี้ยงช้างเป็นเอกลักษณ์ หมู่บ้านทุ่งหลวง จังหวัดสุโขทัย ที่มีการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลัก และหมู่บ้านบ่อสร้าง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการทำร่วมเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 283) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งจริงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้าน การสร้างรายได้ และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

โดยได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)
2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism)
4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism)
5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

Smith (1977 : 2-3) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(Cultural Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมผัสและบางครั้งเข้าร่วมใช้ชีวิตตามแบบแผนเก่า ๆ ที่ได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว ซึ่งการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งของการท่องเที่ยวตามประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยว

หม่อมหลวงคีย์ ชุมสาย และ ญิบพัน พรหมโยธี (2527 : 46) ได้สรุปว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นลักษณะการจูงใจอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้คนต้องการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปะวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ในสถาบัน

หรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง หรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมสิ่งศิลปะนานาชาติในหอศิลป์ ฯลฯ

วรรณ วลัยวานิช (2546 : 146) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักสำคัญ คือ

1. เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่ต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการวางแผน การจัดการและการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

2.2.2 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 287-288) กล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมี 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักว่าจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้อย่างดีที่สุดเพื่อให้สามารถสืบต่อไปยังคนรุ่นหลัง
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์ที่แท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มประสบการณ์คุณค่าที่ได้รับและทำให้กลับมาเที่ยวซ้ำอีก

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (บางครั้งใช้คำว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสังคมวัฒนธรรม) ไว้ดังนี้

ขวัญ วงษ์วิภาค (2547 : 77-78) ได้นิยามว่า ทรัพยากร คือสิ่งต่าง ๆ ที่มีค่า ทรัพยากรอาจมีค่าในทางจรรโลงโลกและมีค่าที่นำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา ตั้งแต่สมัยโบราณมนุษย์หาประโยชน์จากสภาพแวดล้อมโดยการนำวัสดุธรรมชาติมาคิดแปลงเป็นอุปกรณ์ประกอบการหาของป่าล่าสัตว์ และจัดทำสิ่งจำเป็นอย่างอื่น เพื่อความอยู่รอด อุปกรณ์เครื่องใช้เช่นนี้ ตลอดจนแบบแผนการใช้อุปกรณ์และสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดที่มนุษย์สร้างขึ้น ถือเป็นทรัพยากรทางสังคมวัฒนธรรม มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีทรัพยากรทางสังคมวัฒนธรรมแตกต่างกันไป ทั้งนี้

เป็นผลเนื่องมาจากการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อม โลกที่หลากหลาย เพราะเหตุที่มนุษย์อยู่เป็นกลุ่มสังคม สื่อสารกันด้วยภาษาท่าทาง ภาษากาย และภาษาเขียน ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการอบรมบ่มนิสัยคนต่างรุ่นต่างวัยให้ได้เรียนรู้และสืบทอดการกระทำของของกันและกัน ในแต่ละเขตวัฒนธรรมจะมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 60-69) ได้สรุปว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวว่าต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ หรือ 3A's ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจจากการท่องเที่ยว (Attraction)
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility)
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวประเภทการเข้า-ออกเมือง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญ เพราะเป็นประตูแรกที่นักท่องเที่ยวจะผ่านเข้าประเทศ

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน ที่เรียกว่าสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งสร้างความสะดวกสบายให้คนในประเทศ และยังส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งแบ่งเป็น 8 ประการ ได้แก่ การสื่อสาร , ระบบน้ำ , ระบบไฟฟ้า , การสุขาภิบาล , ถนนหนทาง , การสาธารณสุข , สวนสาธารณะ , การให้การศึกษาและอบรม

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

นอกจากนี้ ผู้เขียน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา) ยังได้เพิ่มองค์ประกอบที่ 4 ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่เป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าของท้องถิ่น (Amity) ซึ่งได้แก่ การให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว และการให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้มีผู้ให้นิยามไว้แตกต่างกันดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2545 : 255-259) ได้จำแนกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หรือวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ที่เห็นได้ชัดก็คือ อนุสรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร บ้านเรือน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่าประเพณีหลวง ได้แก่ แบบแผนความเป็นอยู่ของชนชั้นผู้นำ และประเพณีราษฎร์ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมอินเดีย จีน เขมร และลักษณะสังคมที่มีมาแต่เดิม

ขณะที่สมยศ วัฒนากมลชัย (สมยศ 2553 : 36) ได้จำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. แหล่งประวัติศาสตร์

แหล่งประวัติศาสตร์ คือ สถานที่ที่แสดงถึงอารยธรรม ความเป็นมา และความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ของคนในอดีต มนุษย์มีความต้องการเดินทางไปยังแหล่งประวัติศาสตร์แต่ละแห่ง ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 ความเก่าแก่ของสถานที่และความสามารถของมนุษย์ในอดีต ที่สามารถสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ได้ ทั้งที่เทคโนโลยีทางการก่อสร้างในสมัยนั้นยังไม่ได้มีการพัฒนาเหมือนในปัจจุบัน

1.2 ความงดงามของสถานที่

1.3 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยนักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ เพราะสถานที่นั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและบรรพบุรุษ

2. แหล่งวัฒนธรรม

แหล่งวัฒนธรรม คือ สถานที่ที่มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

2.1 แหล่งวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์และศิลปวัฒนธรรมของชาติที่จับต้องได้ เช่น บ้านทรงไทย โบสถ์ และลายรดน้ำบนประตูประอุโบสถ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถชมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น เช่น ร้านอาหารที่จัดบริการในแบบขันโตก และตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่แสดงให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำ

2.2 แหล่งวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือ สถานที่ที่มีความคิด ความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียม และแบบแผนข้อปฏิบัติของสมาชิกในสังคมที่มีลักษณะโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ เช่น หมู่บ้านชาวเขาเผ่าปาด่อง ซึ่งผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านจะสวมห่วงเงินไว้บริเวณลำคอ ทำให้มีลำคอยาว

3. แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น

แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น แตกต่างจากแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่ออิงสถานที่แต่ละแห่งเข้ากับประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเท่านั้น ในขณะที่แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น จะจัดสร้างขึ้นใหม่ ณ บริเวณใดก็ได้ ดังต่อไปนี้

3.1 ความต้องการความตื่นเต้น ความเสี่ยงและการปลดปล่อยอารมณ์ เช่น ป่อนคาสิโน และสถานบริการทางเพศ

3.2 ความต้องการความสนุก การพักผ่อน และการพบปะติดต่อกับคนอื่นในสังคม เช่น สถานที่จัดการแสดงคอนเสิร์ต โรงภาพยนตร์ และสวนสนุก

3.3 ความต้องการจับจ่ายใช้สอย นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการประเภทนี้มักจะซื้อสินค้าและบริการที่หรูหราและไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตัวอย่างของแหล่งบันเทิงประเภทนี้ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าและศูนย์ช้อปปิ้ง

The European Center for Traditional and Regional Culture หรือ ECTARC (วาลิกา 2545) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ

2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
3. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ
4. ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นรูปของดนตรีสากลคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีร่วมสมัย
5. การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
8. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมย่อย

2.4 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

สมประสงค์ น่วมบุญลือ และคณะ (2545 : 176-181) ได้สรุปไว้ว่าเมื่อการท่องเที่ยวเจริญเติบโตและได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ย่อมมีผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น อันประกอบด้วย แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบดังที่ได้ศึกษามาแล้ว ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดผลกระทบดังกล่าว ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ แสงแดด ลม น้ำ เป็นต้น หรืออาจเกิดขึ้นในลักษณะของภัยธรรมชาติที่ทำให้มีผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยแบ่งการพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ ปัจจัยธรรมชาติที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และปัจจัยธรรมชาติที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน

2. ปัจจัยด้านการกระทำของมนุษย์ เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรเหล่านั้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงกว่าปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

- 2.1 นักท่องเที่ยว นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าหากไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ ในที่นี้นักท่องเที่ยวหมายรวมทั้งนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่พำนักคืนและไม่พำนักคืน

- 2.2 เจ้าของท้องถิ่น คือ ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปของ องค์กร สมาคม ชมรม บุคคลก็ตาม เจ้าของท้องถิ่น

จะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ หรือสูญเสียประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น เจ้าของท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยที่สามารถส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

2.3 ผู้ประกอบการหรือนักลงทุน อาจเป็นคนในท้องถิ่น หรือ บุคคลจากท้องถิ่นอื่นที่เข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจและดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยอาศัยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลัก

2.4 ผู้ให้บริการ หมายถึง ผู้ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวจึงมีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด เช่น มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม พนักงานขับรถ เป็นต้น

3. ปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

ปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรม นอกเหนือจากปัจจัยการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ระบบการจัดการ การจัดการ ประกอบด้วยหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดการด้านบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุม ระบบการจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวได้โดยตรง ถ้ามีระบบการจัดการที่ดีเหมาะสมก็ จะทำให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในทางตรงข้ามหากการจัดการไม่ดี จะส่งผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยจำเป็นต้องประเมินถึงขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวนั้น การจัดการระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดการด้านระบบความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2 กฎหมาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในปัจจุบันกฎหมายบางฉบับค่อนข้างล้าสมัย มีความซ้ำซ้อน เกิดความขัดแย้งในข้อกฎหมายและผู้ใช้กฎหมาย และขาดการบังคับใช้ตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการละเลยที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้มีการใช้ช่องว่างของกฎหมายในการทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.3 การประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ปัจจัยด้านการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมักเกิดขึ้นในลักษณะของการขาดการประสานงานทั้งในด้านเวลา งบประมาณ รวมถึงบุคลากรด้วยระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น และภาคเอกชนบาง

รายอาจไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ พยายามหาช่องทางหลีกเลี่ยงกฎหมาย เช่น กรณีที่นักธุรกิจรุกล้ำที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ จัดสร้างรีสอร์ต และที่พักแรม เป็นต้น

3.4 เทคโนโลยี การพัฒนาด้านเทคโนโลยีอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบในด้านบวก เช่น การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาปรับปรุงใช้ใหม่ การจัดสร้างระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย ทั้งนี้ต้องกำหนดระบบการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เป็นต้น ส่วนผลกระทบในด้านลบ เช่น การผลิตเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ทันสมัยนำมาเป็นเครื่องมือในการทำลายสิ่งแวดล้อม ธารานและเอาชนะต่อธรรมชาติจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว เช่น การใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการปรับพื้นที่ภูเขาที่มีความงดงามตามธรรมชาติให้เป็นสถานที่พักตากอากาศ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายสภาพภูมิทัศน์ดั้งเดิม และระบบนิเวศน์ให้เสื่อมลง

2.5 แนวคิดด้านการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

นำชัย ทนุผล (2542: 53-54) ได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้ 2 แนวทาง คือ การวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1 ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบพื้นฐาน โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ (ecosystem) หรือวัฒนธรรมของพื้นที่และความดึงดูดใจว่ามากน้อยเพียงใด เพื่อให้มีความสำคัญต่าง ๆ กันในแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยวพิจารณาจากสภาพธรรมชาติ ของแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นองค์ประกอบหลักภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งที่มีสภาพของธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งที่สภาพของธรรมชาติถูกตัดแปลงตกแต่งบางส่วนแต่ยังคงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลอง หรือตกแต่งใหม่ โดยไม่มีลักษณะที่เป็นระบบนิเวศที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หรือเป็นแหล่งที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก – น้อย ตามลำดับ

1.2 มีองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบให้พื้นที่ในประเด็นความโดดเด่นด้านกายภาพ คือ มีความโดดเด่นมาก (มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจนมีความแปลกแตกต่างจากทั่ว ๆ ไป) หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ รวมทั้งสภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ (ทัศนียภาพและองค์ประกอบ) ว่ามีระดับของความงามมากเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นอย่างไร โดยสรุปแล้วมีความดึงดูดใจมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้รวมถึงความเหมาะสมในการจัด

กิจกรรมเชิงนิเวศมีอย่างไร ส่วนองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ด้านนามธรรม ประวัติความเป็นมาที่สำคัญ ด้านวัตถุธรรม ด้านรูปแบบและกิจกรรมที่มีลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากขึ้นอย่างไรด้วย

2. ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยเป็นการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้บ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สำคัญ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากรูปแบบ จัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา (กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว)

2.2 การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร พิจารณาจากการมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน มีการนำรายได้กลับมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 องค์การในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนพิจารณาจากรูปแบบขององค์การในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรประชาชน รัฐ และเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวหรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยวหรือเพียงได้ประโยชน์จากการค้าและบริการเท่านั้น

3. แนวคิดด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน อาจก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ กับชุมชน ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยนี้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัย ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนอย่างยั่งยืน จะต้องมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

3.1 ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ฉันทิช วรรณถนอม (2552 : 103-113) ได้สรุปไว้ว่า ผลกระทบจากการท่องเที่ยวจะมีหลายรูปแบบ ซึ่งแยกได้เป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

1.1 ผลกระทบด้านบวกต่อเศรษฐกิจ

1.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ โดยสำหรับประเทศไทยจะมีการขยายโครงสร้างจากภาคการเกษตรไปสู่ภาคการบริการ

1.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพและจ้างงาน

1.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ ต่อผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่น ซึ่งทำให้รัฐสามารถเก็บภาษีอากรเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศได้มากขึ้น

1.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค เนื่องจากในประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

1.1.6 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการผลิต ซึ่งก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การผลิตสินค้า ของที่ระลึก และบริการ รวมถึงการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมบริการด้วย

1.1.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

1.2 ผลกระทบด้านลบต่อเศรษฐกิจ

1.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาล ทำให้ไม่สามารถพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักอยู่ตลอดเวลาได้ เพราะจะมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งเกิดปัญหาการว่างงานในช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยว

1.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพแรงงาน กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นทำให้เกิดการถ่ายเทแรงงานจากชุมชนอื่นเข้ามาด้วย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นแรงงานด้อยคุณภาพ ก่อให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวโดยรวมและเกิดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย

1.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาสินค้าและค่าครองชีพ เนื่องจากมีความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้น เป็นเหตุให้ผู้ประกอบการถือโอกาสขึ้นราคาสินค้า นอกจากนี้ราคาค่าเช่าที่ดินทำกิจการจะสูงกว่าปกติ ทำให้ราคาสินค้าและบริการสูงตามไปด้วย

1.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ เพื่อให้เป็นวัตถุดิบในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่ติดหรือนิยมสินค้าแบรนด์เนม ซึ่งก่อให้เกิดการขาดดุลสินค้ามากขึ้น

1.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์ เนื่องจากการแข่งขันในการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

1.2.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์ ซึ่งบางธุรกิจอาจเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ทำให้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ในอัตราส่วนที่ไม่เหมาะสม

1.2.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยว เพื่อแก้ไขปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม การกำจัดของเสีย ขยะมูลฝอย และค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากร จนถึงค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น เป็นต้น

1.2.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาที่ดิน เนื่องการมีความต้องการใช้ที่ดินในการประกอบการ ซึ่งในระยะยาวอาจมีผลกระทบต่อลูกหลายของคนในท้องถิ่นในการตั้งหลักถิ่นฐาน นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดการบุกรุกที่ดินป่าสงวน หรือที่ดินสาธารณะประโยชน์อื่น ๆ

2. ด้านสังคม

2.1 ผลกระทบด้านบวกต่อสังคม

2.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชน

2.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม เนื่องจากการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการลงทุนทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งจะสร้างสรรค์ความเจริญแก่สังคมในชุมชนนั้น ๆ

2.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพ กล่าวคือเมื่อการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และอำนาจซื้อมากขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

2.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของประชาชน ซึ่งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต้องการความมั่นคงของครอบครัว จึงมีแนวโน้มที่จะให้ขนาดของครอบครัวเล็กลง ทำให้โครงสร้างทางครอบครัวของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความมั่นคงมากขึ้น

2.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศชาติ ศาสนา เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยน ทำความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น

2.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีให้แก่สังคมชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า มีความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ยังส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

2.1.7 การท่องเที่ยวช่วยลดการอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ และการจ้างงานมากขึ้น

2.1.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างการศึกษา เนื่องจากประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องการพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2.1.9 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความปลอดภัย โดยชุมชนต้องเพิ่มการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นผลดีต่อคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2.1.10 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสุข ลดความตึงเครียด

2.2 ผลกระทบด้านลบต่อสังคม

2.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคม

2.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความผูกพันทางครอบครัว เนื่องจากธุรกิจการท่องเที่ยวมักมีวันหยุดไม่แน่นอนและมีวันหยุดที่ไม่เหมือนกับภาคธุรกิจอื่น ๆ จึงทำให้เกิดความห่างเหินจากครอบครัว

2.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม และการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวหรือแรงงานในท้องถิ่น

2.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเพศพาณิชย์

2.2.5 การท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว อาจเกิดจากการสงวนพื้นที่บางส่วนไว้ให้กับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ, ปัญหาระหว่างนายทุนกับคนในพื้นที่ หรือความไม่พอใจพฤติกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.6 การท่องเที่ยวอาจทำให้สถาบันชุมชนไม่สามารถรักษาขีดความสามารถในการบริหารคุณภาพของสิ่งมีคุณค่าต่าง ๆ ในชุมชนนั้นได้ตลอดไป เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่เกินพอดี

2.2.7 การท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดอาชญากรรม

3. ด้านวัฒนธรรม

3.1 ผลกระทบด้านบวกต่อวัฒนธรรม

3.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวสามารถนำมาใช้ในการบำรุงรักษาโบราณสถาน สถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเพื่อการพัฒนาชุมชน

3.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน

3.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศไทยและชุมชน

3.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

3.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

3.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น

3.2 ผลกระทบด้านลบต่อวัฒนธรรม

3.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

3.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

3.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลดคุณค่าของวัฒนธรรม เช่น เมื่อชุมชนนำประเพณีท้องถิ่นมาเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นแต่ความสวยงามสนุกสนาน โดยไม่สนใจในพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมประเพณี

3.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม หากมีการคำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณค่าของงานศิลปะอันละเอียดอ่อนและประณีตบรรจง

3.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุ โบราณสถาน เช่น การขีดเขียนบนศิลปวัตถุ หรือการขโมยเศียรพระพุทธรูปไปขายให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

4.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม

4.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม โดยคนในชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในสถานที่ท่องเที่ยว

4.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการร่วมมือพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

4.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการค้นคว้าหาแนวทางทางรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

4.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเปลี่ยนเป็นพื้นที่พักผ่อนและบริการอื่น ๆ

4.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรน้ำ เนื่องจากมีความต้องการน้ำกินน้ำใช้เพิ่มขึ้นจากปกติ

4.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรชีวภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการรบกวนและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน อันส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น

4.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะต่าง ๆ เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย ปัญหามลภาวะทางเสียง เป็นต้น

4.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายภูมิทัศน์

วศิน อิงคพัฒนากุล (2548 : 124-126) ได้จำแนกผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีผลมาจากการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางตรง (Direct Environment Impact) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาและพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว อันเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เช่น กรณีที่นักท่องเที่ยวได้รับอันตรายถึงชีวิตจากการท่องเที่ยวในช่วงเกิดวิกฤติการณ์สึนามิในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย เป็นต้น

2. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางอ้อม (Indirect Environment Impact) หมายถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นภายนอกพื้นที่ท่องเที่ยว หรือภายหลังช่วงเวลาที่เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่เป็นผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ โดยส่วนใหญ่แล้วผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางอ้อมเกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความหนาแน่นประชากร

และอัตราการเพิ่มจำนวนประชากร รวมทั้งผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคุณภาพอากาศ น้ำ ระบบนิเวศ และระบบสิ่งแวดล้อม เช่น การบุกรุกพื้นที่ชายหาดที่มีความสวยงามตามธรรมชาติเพื่อก่อสร้างบ้านพักตากอากาศ เป็นการปิดกั้นโอกาสการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของสาธารณชน เป็นต้น

3. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสะสม (Cumulative Environment Impact) หมายถึง ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากช่วงเวลาในอดีต และยังคงสภาพ และเพิ่มปริมาณ โดยตลอดเวลามาจนถึงปัจจุบัน เช่น การใช้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความเปราะบางอย่างต่อเนื่อง ไม่มีช่วงเวลาในพื้นที่ฟื้นฟูธรรมชาติ ทำให้ความสวยงามตามธรรมชาติ และคุณค่าของพื้นที่ท่องเที่ยวถูกทำลายไป เป็นต้น

4. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมร่วม (Associate Environment Impact) หมายถึง ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในลักษณะที่เป็นผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางตรง และผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางอ้อมจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอาจจะเป็นผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน หรือไม่พร้อมกันก็ได้ เช่น การประกาศพื้นที่ป่าไม้ที่มีความเหมาะสมกับการใช้ เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าในรูปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในขณะที่เดียวกัน หน่วยงานต่าง ๆ พยายามขอใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย ทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำรงชีวิตตามปกติของสัตว์ป่า คุณค่าของพื้นที่ลดลง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสัตว์ป่าได้ เป็นต้น

5. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเฉพาะ (Synergistic Environment Impact) หมายถึง ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะกับองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ เป็นการเฉพาะโดยไม่มีผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นของสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ระดับความรุนแรงของผลกระทบเฉพาะขึ้นอยู่กับขีดความทนทานขององค์ประกอบสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว อาจเป็นไปได้ในหลายลักษณะ แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งความเสียหายต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว อาจแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น

1. ความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการท่องเที่ยว อันเป็นผลมาจากการปนเปื้อนของมลสารในอากาศ น้ำ และอาหาร
2. ความเสียหายต่อความสมดุลตามธรรมชาติของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเสียหายต่อพืชพันธุ์ธรรมชาติ สัตว์ป่า ดิน และน้ำ
3. ความเสียหายต่อทัศนวิสัยอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ฟุ้งกระจายของมลสาร และขยะมูลฝอย
4. ความเสียหายในระยะยาวต่าง ๆ จากการสะสมของมลสารในสิ่งแวดล้อมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

3.2 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544 : 28-30) สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration)

หลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมผัสกัน และเกิดการแลกเปลี่ยนกันในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนาน จนวัฒนธรรมทั้งสองมีการหยิบยืมและผสมผสานกัน แต่ยังสามารถแยกออกได้ว่าวัฒนธรรมอันใดเป็นของเดิมหรือสิ่งที่นำมาจากวัฒนธรรมอื่น เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมผู้อื่นกลับเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมได้ดี แต่เมื่อออกมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีกเขาก็จะสามารถผสมผสานวัฒนธรรมของตนใหม่ที่มาสัมผัสอีก

การผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ในขบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่จะนำไปสู่การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) การกลืนกลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ใน 2 ระดับ ระดับแรก คือ การกลืนกลายทางสังคม (Social assimilation) ได้แก่ การที่คนจากสองวัฒนธรรมรับเอาวัฒนธรรมของฝ่ายตรงข้ามไปเป็นของตนเองจนหมดสิ้น แต่เป็นเพียงการประพฤติปฏิบัติกันภายนอกเท่านั้น ระดับต่อจากการกลืนกลายทางสังคม คือ การกลืนกลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดของการกลืนกลายทางวัฒนธรรม คือการที่สองวัฒนธรรมกลืนกันจริง ๆ และอย่างสมบูรณ์เพราะจะมีสมาชิกรุ่นใหม่เกิดขึ้นมาแสดงตนเป็นวัฒนธรรมใหม่อันเกิดจากวัฒนธรรมเดิมสองวัฒนธรรมรวมกัน การกลืนกลายทางชีวภาพจะเกิดได้ยาก และมีอัตราการเกิดน้อยกว่าการกลืนกลายทางสังคม

2. การรับวัฒนธรรมใหม่ (Acculturation)

การรับวัฒนธรรมใหม่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดกับบุคคลได้เสมอไม่ช่วงใดก็ช่วงหนึ่งของชีวิต การรับวัฒนธรรมใหม่เป็นการรับเอาความคิด ทัศนคติ หลักความเชื่อ การกระทำ และสิ่งของใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากที่บุคคลได้เคยประสบพบมา มาใช้แทนที่ระบบเดิมที่ตนเคยยึดถืออยู่ หรืออาจรับมาใช้ในฐานะที่เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีอยู่เลยในสังคมของตน การนำมาผนวกเข้าในฐานะสิ่งแปลกใหม่ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งนอกเหนือไปจากการรับเอามาใช้แทนที่สิ่งของหรือระบบเก่า ๆ ที่เคยมีใช้อยู่ การรับเอาวัฒนธรรมใหม่เป็นการวัฒนธรรมจะเป็นไปได้โดยง่าย

ถ้าบุคคลใดที่ได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมมาดีมาก ประพฤติยึดมั่นกับวัฒนธรรมที่ตนถูกปลูกฝังมาแล้ว การรับวัฒนธรรมใหม่จะเป็นไปได้ค่อนข้างยากมากในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดถูกปลูกฝังวัฒนธรรมที่ตนถูกปลูกฝังมาแล้ว การไม่ถ้อยอยู่ในกรอบระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเท่าใดนัก การรับวัฒนธรรมใหม่จะเป็นไปได้โดยง่าย

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่จะมีผลต่อความยากง่ายในการรับวัฒนธรรมใหม่ เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ การอยู่ใกล้หรือไกลตัวเมือง การคมนาคมสื่อสาร การเผยแพร่และผู้เผยแพร่ความคิดและสิ่งของใหม่ ๆ หรือที่เรียกว่า นวัตกรรม (Innovation)

กระบวนการรับวัฒนธรรมใหม่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเพราะการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเก่าเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่ละเล็กละน้อยและเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป ไม่กระทบกระเทือนโครงสร้างใหญ่ ๆ ของวัฒนธรรมและสังคมอย่างชนิดที่จะก่อปัญหาสังคม หรือความระส่ำระสายในสังคม การรับวัฒนธรรมใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของคนในสังคม และอาจมีผลถึงการเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมบาง โครงสร้างหรือทั้งหมดทุกโครงสร้างสุดแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบใด เช่น เปลี่ยนแบบเป็นไปเอง (Free-change) หรือแบบการนำเปลี่ยน (Direct-change) แบบวางแผนเปลี่ยน (Planned-change) หรือเปลี่ยนทันทีตลอดทั้งโครงสร้างของวัฒนธรรมโดยการบังคับเปลี่ยนของผู้นำ (Forced-change)

3. การตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock)

การตระหนกทางวัฒนธรรม เป็นสภาพทางจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมที่บุคคลเคยรู้ เคยเห็น เคยประพฤติปฏิบัติ และมีประสบการณ์มาก่อน เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกะทันหันเพราะไม่ได้คาดคิดว่าจะพบเห็นพฤติกรรมหรือสิ่งของ หรือระบบและกฎเกณฑ์ของสังคมที่แตกต่างไปจากที่ตนเคยมีประสบการณ์มาก่อนอย่างมากมาจนปรับตัวและปรับใจให้รับปรากฏการณ์เหล่านั้นไม่ทันเพราะไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจมาก่อน ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการตระหนกทางวัฒนธรรมนี้มักจะเกิดขึ้นกับคนต่างวัฒนธรรมซึ่งต้องเข้าไปสัมผัสกับอีกวัฒนธรรมหนึ่งอย่างกะทันหันโดยมิได้เรียนรู้ถึงกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ มาก่อน ความไม่เข้าใจเหตุการณ์ และสภาพที่แตกต่าง ความไม่เคยชิน จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่รับไม่ได้ การไม่ยอมรับ ไม่ยอมเข้าใจ ทำใจไม่ได้และในที่สุดก็จะเกิดการต่อต้านและตอบโต้ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างทั้งทางตรงและทางอ้อม การต่อต้านโดยตรงก็คือการปฏิเสธไม่ยอมเข้าร่วมหรือสังสรรค์กับคนต่างวัฒนธรรม การแสดงอาการรังเกียจโดยเปิดเผย ส่วนการต่อต้านทางอ้อมได้แก่ การไม่ยอมรับวัฒนธรรมนั้นอย่างสงบ โดยไม่ให้ความร่วมมือ ถอนตัวออกจากสังคมและแยกอยู่ตามลำพังทางด้านจิตใจและอารมณ์จะมีผลมากที่สุด โดยที่บุคคลจะเกิดความคับข้องใจ ขัดแย้งในใจ หงุดหงิดชะงักงันในความคิดและอุดมการณ์ สับสนและกลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้ายได้ในที่สุด

การตระหนกทางวัฒนธรรมมักจะเกิดกับบุคคล หรือกลุ่มที่มีโอกาสเข้าไปอยู่กับคนต่างวัฒนธรรม เช่น นักศึกษาทางวัฒนธรรมผู้ซึ่งจำเป็นต้องไปหาประสบการณ์ในวัฒนธรรมต่างถิ่น

ชนกลุ่มน้อยผู้อพยพเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น บุคคลที่เติบโตหรือใช้ชีวิตในต่างแดนเป็นเวลานานจนลืมหรือไม่ชินกับวัฒนธรรมเดิมของตน อัตราการตระหนกทางวัฒนธรรมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ

1. กระบวนการปลูกฝังสั่งสอนวัฒนธรรมเดิม ถ้าบุคคลใดถูกปลูกฝังวัฒนธรรมเดิมมาอย่างแน่นหนาทางการยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นย่อมเป็นไปได้ยาก

2. อคติทางวัฒนธรรม ถ้าบุคคลใดมีความนิยมในวัฒนธรรมของตนเองมากเกินไปและตัดสินสิ่งอื่น ผู้อื่นด้วยค่านิยมของตนเองเสมอ การตระหนกทางวัฒนธรรมจะเกิดได้ง่าย เพราะการไม่เข้าใจเป็นกลาง และยอมรับวัฒนธรรมของผู้อื่นไม่ได้

การตระหนกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชน จะส่งผลให้เกิดสภาพสับสนขัดแย้ง และการจะจั้งลงในสังคม

4. วัฒนธรรมสัมผัส

การแพร่กระจายของวัฒนธรรมย่อมไปสัมผัสเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของสังคมแหล่งใหม่ การสัมผัสกันของวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมนั้นมีที่มาจากคนที่คนต่างวัฒนธรรมมาสังสรรค์กันจะเป็น โดยความบังเอิญหรือจงใจก็ตามย่อมจะเกิดการเกี่ยวข้องกันทางพฤติกรรมส่วนตนเสมอ การพูดจาครั้งแรก ๆ อาจไม่เข้าใจกัน แต่มนุษย์ก็มีวิธีที่ดีกว่าโดยใช้ภาษาไปและภาษาท่าทางแทน ต่อมารู้จักกันนาน ๆ ก็เริ่มพูดคุยกันรู้เรื่องเพราะได้ฝึกหัดทำความเข้าใจกันบ่อย ๆ ต่อมาจะนำไปสู่การปฏิสังสรรค์กันในรูปแบบพฤติกรรมอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การแลกเปลี่ยนอาหารกัน การค้าขาย เป็นต้น

ดังนั้น วัฒนธรรมที่แพร่กระจายมาพบกันและสัมผัสกันก็คือการมาพบปะและสัมผัสกันของคนต่างวัฒนธรรมนั่นเอง วัฒนธรรมสัมผัสเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและเป็นขั้นตอนต่อจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

4. แนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

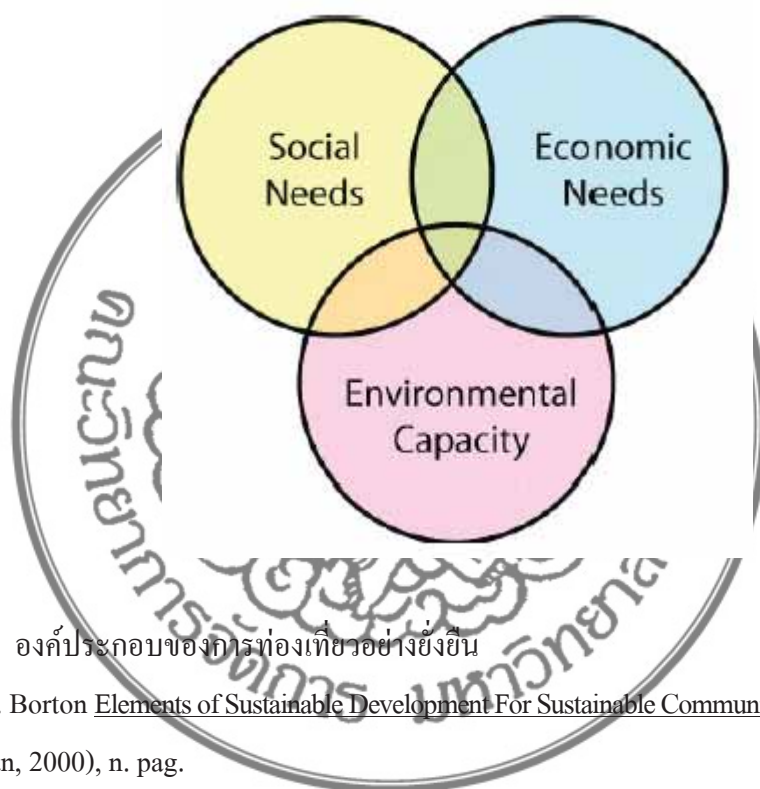
เนื่องจากการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ การที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมจะต้องมีความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้

4.1 หลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Hall (1998, quoted in Duang-ngern 2008 : 24 -25) สรุปว่าหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาให้เกิดความเข้าใจที่เพียงพอ , ภาวะผู้นำ , และวิสัยทัศน์ แก่ผู้ที่มีส่วนตัดสินใจในพื้นที่โดยทำให้ทุกคนตระหนักถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากการปล่อยปละละเลยการท่องเที่ยวมากจนเกินไป และ ร่วมมือกันเพื่อสร้างสมดุลไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

การท่องเที่ยวชุมชนจะต้องรักษาไว้ซึ่ง วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะของชุมชนเจ้าบ้าน , ภูมิทัศน์ , สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงเศรษฐกิจชุมชน

Borton (2000, quoted in Duang-ngern 2008 : 49) มีแนวคิดว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล และมีความเกี่ยวพันกันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ดังรูป (ภาพที่ 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน)

ภาพที่ 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่มา : H. Borton Elements of Sustainable Development For Sustainable Communities (London : Earthscan, 2000), n. pag.

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย
ผลงานวิจัยนิตยสาร ระดับปริญญาตรี
(2549 : 22-25) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงและส่งเสริม รวมทั้งการร่วมกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้น รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านบริการการสาธารณสุขปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2. นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดหางานที่ดีและเหมาะสมให้กับคนในพื้นที่ ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และหนึ่งในกระบวนการจ้างงานที่มีคุณภาพนั้น คือ การให้โอกาสคนท้องถิ่นเข้าร่วมบริหารและจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ นอกจากนี้ การให้การศึกษา การฝึกอบรมกับคนในท้องถิ่น และการให้โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ก็ถือเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาประเภทนี้ด้วย

4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่ มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการวางแผน ในการพัฒนา และการดำเนินงานบริหารทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายของผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันในระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการต่าง ๆ

5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ การกระจายต้นทุนและผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องเกิดขึ้นทั้งในคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม กับคนรุ่นต่อไป เราทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชนควรจะรักษาทรัพยากรไว้ให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้

6. การวางแผนระยะยาวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพื้นที่นั้น ๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพียงเพื่อผลประโยชน์ระยะสั้น และละทิ้งไปเมื่อนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจหมดความสนใจและย้ายไปที่อื่น การวางแผนระยะยาวจะช่วยส่งเสริมให้มีการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในเชิงรุก เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ และช่วยสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของท้องถิ่น

7. ความกลมกลืนเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่ และชุมชน องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้เสียกับผลประโยชน์ในพื้นที่ และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมนุษย์ ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่น และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

8. กลยุทธ์และแผนด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่าง ๆ

9. ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดขึ้นระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติในระดับต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยว และนโยบายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ให้บริการด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านขนส่ง ที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ ความสามารถในการกำจัดน้ำเสีย และต้องได้รับการพิจารณารวมกับแผนการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากแต่ละธุรกิจหรือการดำเนินงานด้านหนึ่งด้านใด ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

11. มีความจำเป็นที่จะต้องทำการประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณา โดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านธรรมชาติ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม แผนและการดำเนินงานใด ๆ ควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม

12. จะต้องมีการพัฒนาแนวทางหรือหลักการสำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้จะต้องมีการสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาดัชนีชี้วัด และขีดจำกัดสำหรับใช้ชี้วัดผลกระทบ และความสำนึกของโครงการท่องเที่ยว กลยุทธ์สำหรับการปกป้องและติดตามตรวจสอบเป็นสิ่งจำเป็น หากชุมชนต้องการปกป้องรักษาททรัพยากรซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของสินค้าทางการท่องเที่ยวของพวกเขา

13. การวางแผนการท่องเที่ยว จะต้องเปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมาเป็นการให้ความสำคัญของโอกาสในการจ้างงาน และการพัฒนารายได้รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่า การตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ เช่น น้ำ อากาศ และที่ดินของส่วนรวมควรมีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ในฐานะของผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้จะไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด

14. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับสาธารณะชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพ และความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ

15. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการที่จะช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของสภาพภูมิทัศน์และพื้นที่ในบริเวณนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และโอกาสในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่น ๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16. ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก และบริการที่มีผลกระทบน้อย

17. กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานของสากล

18. การทำลายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับในขณะที่ยังเน้นหลักการอื่น ๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การส่งเสริมการตลาดดังกล่าวควรกระทำอย่างมีจิตสำนึกรับผิดชอบและสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการของแหล่งพื้นที่การท่องเที่ยว

Lyttleton and Allcock (2002, quoted in Duang-ngern 2008 : 26-27) ให้ความเห็นไว้ว่ามีหลัก และส่วนประกอบสำคัญที่ต้องมีการตรวจสอบก่อนที่จะเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน (community base tourism) ดังนี้

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติ

1.1 เศรษฐกิจชุมชน และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับคนนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้้อย่างยั่งยืน

1.2 มีขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สอดคล้องกับเป้าหมาย

1.3 ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ต้องถูกอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

1.4 ต้องมีทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมทางธรรมชาติเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

1.5 มีทรัพยากรอื่น ๆ เช่น อาหาร เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว

2. โครงสร้างของชุมชน

2.1 เศรษฐกิจชุมชน และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้อย่างยั่งยืน

2.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการแบ่งปันการตระหนักรู้ แนวธรรมเนียมปฏิบัติ และแนวคิดพื้นฐาน

2.3 ผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งและมีความเอาใจใส่

2.4 ชุมชนต้องมีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง

2.5 ชุมชนต้องตระหนักถึงการเป็นเจ้าของ และต้องการมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาในทุกขั้นตอน

2.6 ต้องมีการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน

3. การบริหารจัดการ

3.1 เศรษฐกิจชุมชน และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้อย่างยั่งยืน

3.2 ชุมชนต้องมีความสามารถที่จะสร้างกฎระเบียบต่าง ๆ และบังคับใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกฎเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม และการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว

3.3 โครงสร้างการบริหารงานต้องจัดตั้งขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการพัฒนาชุมชนได้

3.4 ผลตอบแทนต่าง ๆ ต้องถูกแบ่งสรรอย่างเป็นธรรม

3.5 ส่วนหนึ่งของรายได้ต้องถูกกระจายให้กองทุนชุมชน เพื่อการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน

4. อื่น ๆ

4.1 ต้องปราศจากสถานการณ์รุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวชุมชน เช่น แผ่นย่ำที่ดังชุมชน , ความเสี่ยงที่จะเกิดภัยธรรมชาติ หรือ ความไม่มั่นคงทางการเมือง

4.2 แนวคิดพื้นฐานด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องให้ชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วน ร่วมกับการดำเนินกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมต่อไปนี้

4.2.1 ความหมายและลักษณะของการมีส่วนร่วม

Erwin (1976 : 138) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ว่า การที่บุคคลเข้า มามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาด้วยตนเองในการดำเนินงาน เน้นการมีส่วน เกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้วิชาการอย่างชำนาญและ

เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหา สนับสนุน และติดตามผลการทำงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 1-36) ได้สรุปแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น ไม่ว่าจะในเรื่องการเมือง หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และ ควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง/เข้มแข็ง (active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive)
3. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการ จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ (entire development process)
4. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่อง ที่ ผู้ด้อยโอกาส ขอแบ่งอำนาจ จากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

Pary (1972, อ้างถึงใน ธนธรรณ์ ศรีสวัสดิ์ 2552 : 25) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังเสนอแนวความคิดที่สามารถวัดการมีส่วนร่วมโดยอาศัยมิติ 3 มิติ คือ

1. วิธีการมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมด้านต่างๆ ที่ผู้มีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำไป เช่น การปฏิบัติงานให้เป็นตามโครงการ การออกเสียงเลือกตั้ง การวิ่งเต้น เป็นต้น
2. ความถี่ในการมีส่วนร่วม เป็นการตอบคำถามถึงใครเข้าไปมีส่วนร่วมบ้าง และบ่อยครั้งแค่ไหน
3. คุณภาพของการมีส่วนร่วม เป็นการหาคำตอบของคำถาม 2 ประการขึ้นไป ได้แก่ ผลที่ได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วม และความจริงใจหรือหลอกหลวงต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นๆ

4.2.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 1-36) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ 8 ขั้นตอนไว้ดังนี้ (ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วม)

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น	8. ประชาชนคือผู้กำหนดสิ่งที่ต้องการ และร่วมกันจัดการ
	7. ประชาชนได้ ควบคุม บางส่วน
	6. ประชาชนและรัฐมีส่วนร่วมเท่ากัน รัฐถือว่าประชาชนเป็นหุ้นส่วน
ประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง	5. รัฐให้ประชาชนเข้าร่วมได้บางส่วน เช่น เป็นที่ปรึกษา
	4. ประชาชนได้รับการปรึกษา
ระดับที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม	3. รัฐบอกให้ทราบว่า มีอะไรบ้าง
	2. รัฐคือผู้จัดการให้
	1. รัฐคือผู้กำหนด (คิดให้แทน)

ที่มา : นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง (เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์การพิมพ์, 2547), 1-36.

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ชุมชน และบริษัทชุมชน

ฅรงศ์ เพ็ชรประเสริฐ (2542 : 89-93) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนและบริษัทชุมชนไว้ดังนี้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

4.3.1 เศรษฐกิจชุมชน

คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลความมาจากคำว่า economy ที่แปลว่าประหยัด แต่ในทางวิชาการเศรษฐศาสตร์ คำว่า เศรษฐกิจ มีความหมายโดยนัยที่ครอบคลุมถึงการผลิตสินค้า (Production) การกระจายสินค้าหรือการค้าขาย (distribution) การบริโภคสินค้า (Consumption) การกระจายรายได้หรือการจัดสรรค่าตอบแทน เช่น ค่าจ้าง ค่าไร และค่าเช่า เรียกว่าการวิเคราะห์การกระจายรายได้ (income distribution) และการค้าขายระหว่างประเทศที่ต้องผ่านระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราหรือการปริวรรตเงินตรา (foreign exchange)

จากความหมายโดยนัยดังกล่าว การทำไร่ทำนา เลี้ยงสัตว์ หรือการค้าขาย เล็กๆ น้อยๆ ในชุมชน ก็ล้วนแต่เรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนได้ทั้งสิ้น และชุมชนโดยทั่วไป หมายถึงกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีประเพณี วัฒนธรรม และผลประโยชน์ ร่วมกัน

4.3.2 ธุรกิจชุมชน

คำว่า “ธุรกิจ” ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์และการค้าหมายถึง (1) กิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือการให้บริการทางการเงินหรืออื่นๆแก่ประชาชนเพื่อให้ได้กำไร และ (2) กิจกรรมใดๆ ที่ประกอบการทางเศรษฐกิจซึ่งตั้งขึ้นเพื่อให้ได้กำไร

จากความหมายดังกล่าว คำว่า “ธุรกิจ” หรือธุรกรรมทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นธุรกิจจะต้องเป็นธุรกรรม จัดตั้งขึ้นมาหรือทำขึ้นมาเพื่อให้ได้กำไร อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาหรือผู้วิจัยในสาขาอื่นอาจจะพิจารณา คำว่า “ธุรกิจ” แปรผันไปตามสาขาวิชาที่ตนศึกษา อยู่ก็ได้ แต่คำว่าธุรกิจที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นควรใช้ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์และการค้า

ดังนั้น คำว่า “ธุรกิจชุมชน” ในที่นี้จึงหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ต้องการได้กำไร ลักษณะอย่างไรถึงจะเรียกว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ “ของชุมชน” หรือธุรกิจ “ของชุมชน”

ในทางเศรษฐศาสตร์ ความเป็นเจ้าของพิจารณาจากการครอบครองและควบคุมปัจจัยการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเป็นเจ้าของ (ownership) หมายถึงการมีสิทธิอันสมบูรณ์ (ultimate right) ในการครอบครองและควบคุมปัจจัยหรือทรัพย์สินเหล่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของผู้เป็นเจ้าของ

ดังนั้น การจะพิจารณาว่าธุรกิจใดหรือธุรกรรมทางเศรษฐกิจใดเป็นของชุมชนหรือไม่ จึงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่า ปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทน แรงงาน) หรือองค์กรแห่งธุรกิจนั้นเป็นของชุมชนหรือไม่ ชุมชนมีอำนาจมากน้อยแค่ไหนในการควบคุมและครอบครอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน ในทัศนะของผู้วิจัย ธุรกิจชุมชนหรือธุรกิจของชุมชน จะต้องเป็นองค์กรหรือหน่วยธุรกรรมที่สมาชิกชุมชนครอบครองและควบคุมได้หรือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นของสมาชิกชุมชน

ธุรกิจที่กำลังดำเนินงานอยู่ในชุมชน หากแบ่งตามลักษณะของการถือครองปัจจัยการผลิตหรือตามลักษณะของกรรมสิทธิ์ มีหลายประเภทคือ

1. ประเภทที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการถือครองกรรมสิทธิ์เลย “ธุรกิจ” เป็นของนักลงทุนภายนอกชุมชน ที่ต้องการเข้าไปลงทุน ด้วยเหตุผลของความพยายามที่จะลด

ต้นทุนด้านแรงงาน ด้านสิทธิพิเศษจากการลงทุนพื้นที่เขต 3 หรือ เขตที่ไกลห่างจากจังหวัด ไกล่เคียงกรุงเทพฯ แต่การลงทุนเหล่านี้ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในแง่ที่แรงงานมีแหล่งงานใกล้ ชุมชน ไม่ต้องอพยพไปหางานทำในเมือง ธุรกิจประเภทนี้ควรเรียกว่า “ธุรกิจในชุมชน” แต่ไม่ใช่ ธุรกิจของชุมชน ตัวอย่างเช่น โรงงานรองเท้าแพนที่ขยายกิจการโรงงานไปตั้งในจังหวัดต่างๆ

2. ประเภทที่ให้สมาชิกชุมชนมีกรรมสิทธิ์ร่วม โดยเริ่มต้นการลงทุนเป็น ของนักลงทุนทั้งหมด ต่อมาได้มีความพยายามที่จะให้ชุมชนหรือสมาชิกชุมชนเรียนรู้ในการบริหาร จัดการด้วยตัวเอง จึงมีการจัดตั้งองค์กรธุรกิจของชุมชนขึ้นมา รับงานเหมาะช่วงการผลิตไปทำ เช่น กรณีของบริษัทรองเท้าบาจาร์ร่วมกับสมาคมวางแผนและพัฒนาประชากร ที่ได้จัดตั้งกลุ่มชาวบ้าน เป็นสหกรณ์และรับงานการผลิตรองเท้าบาจา เป็นต้น

3. ธุรกิจที่เกิดจากการสนับสนุนและช่วยเหลือด้านเงินทุนจากองค์กร NGOs , NGOs ไทยส่วนใหญ่ได้เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ NGOs บางส่วนได้นำเงินนั้นมา พัฒนาธุรกิจให้แก่สมาชิกชุมชน เช่น กรณีของกลุ่มแม่หญิง จังหวัดขอนแก่น ที่สมาชิกของกลุ่มทำ การผลิตผ้าแพรวพรรณพื้นเมืองออกขาย โดยที่ต่างประเทศให้เงินกู้แก่กลุ่มกรรมการประสานงาน พัฒนาชนบทอีสาน หรือ Coordinating Committee on Rural Development of the Northeast = CCRD ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 สมาชิกร้อยละ 12 เงินกู้ก้อนนี้สมาชิกผู้ผลิตผ้านำไปใช้ซื้อวัตถุดิบและ เครื่องมือการผลิต เมื่อผลิตได้แล้วกลุ่มแม่หญิงเป็นผู้ช่วยเหลือค้าตลาดและด้านการขาย รูปแบบนี้ อาจจะเรียกได้ว่า เป็นธุรกิจของครัวเรือนในชุมชน เพราะดูเหมือนว่า ปัจจัยการผลิตของแต่ละ ครัวเรือนแยกส่วนกัน ไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรธุรกิจที่แต่ละคนถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันแต่มี ลักษณะเป็นกลุ่มการผลิตที่ไม่ใช่องค์กรธุรกิจโดยตรง ก็มีลักษณะคล้ายๆกัน

4. ประเภทธุรกิจที่ชุมชนถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันองค์กรภายนอก ธุรกิจ ประเภทนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามของหน่วยงาน NGOs ที่ต้องการให้ชาวบ้านรวมตัวกัน ประกอบการผลิตและการขายเชิงธุรกิจ เพื่อยกระดับรายได้และการจัดการ เช่น กลุ่ม “พรรณไม้” ที่ รวมกลุ่มแม่บ้านทอผ้าในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยมี NGOs คือสมาคมเทคโนโลยีที่ เหมาะสม (Appropriate Technology Association = ATA) ลงทุนในอัตราส่วนร้อยละ 69 และ ชาวบ้านหรือกลุ่มแม่บ้านทอผ้าเป็นอัตราส่วนร้อยละ 31 รูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ร่วม หากร่วมกับ NGOs โดยทั่วไปมักจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะ NGOs ส่วนใหญ่ไม่ใช่องค์กรแสวงหากำไรเป็นด้าน หลัก (non-profit oriented) แม้ต้องการกำไรก็หวังกำไรที่ต้องการใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน มากกว่าที่จะเป็นกำไรเพื่อสะสมความมั่งคั่งให้แก่ NGOs เอง

แต่การถือครองกรรมสิทธิ์ร่วมกับนักลงทุนหรือร่วมกับธุรกิจจาก ภายนอก เป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดการณ์ถึงอนาคตได้ว่า ชุมชนยังจะสามารถครอบครองและควบคุม

องค์กรธุรกิจได้หรือไม่ กรณีโรงสีข้าวที่บุรีรัมย์และโรงงานขนมจีนที่นครศรีธรรมราช ที่มีชาวบ้านจากคิรีร่วมถือหุ้นกับนักธุรกิจ ทั้งสองกรณี ธุรกิจภายนอกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ยังคงต้องรอดูผลนั้น ปลายว่า ชุมชนได้รับผลดีผลเสียอย่างไรเมื่อเทียบกับรูปแบบอื่นๆ

5. ประเภทที่สมาชิกชุมชนเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่ เช่น บริษัทอุทัยศกกิจ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ที่เกษตรกรถือหุ้นประมาณร้อยละ 62 บริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มสหกรณ์ต่างๆที่ดำเนินงานเชิงธุรกิจ ล้วนแต่เป็นองค์กรธุรกิจชุมชนที่มีสมาชิกชุมชนครองกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่ เช่น สหกรณ์การเกษตรท่าทางแนวจำกัด จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเกษตรกรทำนา 3 ตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้สร้างโรงสีของตนเองทำการซื้อขายข้าวเปลือก เป็นต้น

4.3.3 บริษัทธุรกิจชุมชน

บริษัทธุรกิจชุมชนเป็นองค์กรของธุรกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาในรูปแบบบริษัท จัดทะเบียนจัดตั้งบริษัทกับกระทรวงพาณิชย์ มีการดำเนินงานในรูปแบบบริษัทที่แสวงหากำไร แต่มีวัตถุประสงค์ที่จะนำกำไรนั้นเพื่อกระจายรายได้ของสมาชิกและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ความแตกต่างระหว่างบริษัทชุมชนและสหกรณ์มีอยู่ 2 ด้านหลักคือ ด้านสิทธิของผู้ถือหุ้นและด้านการดำเนินงาน

ด้านสิทธิของผู้ถือหุ้น ในสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์แต่ละคนมีสิทธิออกเสียงเท่ากัน คือ 1 คน 1 เสียง แต่ผลตอบแทนจ่ายตามจำนวนหุ้น ใครถือหุ้นมากได้ผลตอบแทนมาก ถือหุ้นน้อยได้ผลตอบแทนน้อย แต่ในกรณีของบริษัท สิทธิของผู้ถือหุ้นขึ้นอยู่กับจำนวนหุ้น หรือ 1 หุ้น มีค่าเท่ากับ 1 เสียง หรืออาจเรียกได้ว่า กรณีของบริษัท จำนวนหุ้นกำหนดจำนวนเสียงไม่ใช่จำนวนคน กำหนดจำนวนเสียงเหมือนสหกรณ์

ด้านการดำเนินงาน ทั้งสหกรณ์และบริษัทจะต้องดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ ประสงค์ แต่วัตถุประสงค์ของสหกรณ์มีข้อจำกัดกว่า และมักจะเป็นไปตามกรอบที่กฎหมาย สหกรณ์กำหนด การเลือกตั้ง “กรรมการ” การดำเนินงานจะถูกควบคุมตรวจสอบโดยราชการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ขณะที่บริษัทสามารถจดทะเบียนวัตถุประสงค์ได้กว้างขวางแทบจะไม่มีข้อจำกัด เว้นเสียแต่ว่ากิจการที่จะประกอบกิจการนั้นผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรง ระเบียบปฏิบัติของบริษัทในการดำเนินงานก็สามารถที่จะกำหนดขึ้นมาได้เอง แทบจะไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ยกเว้นเรื่องงบดุล บัญชี และภาษีของนิติบุคคล ดังนั้น การเกิดบริษัทธุรกิจชุมชนขึ้นมา ก็เพราะว่า สมาชิกชุมชนบางกลุ่มที่ต้องการดำเนินงานเชิงธุรกิจและต้องการความคล่องตัวต้องการหลีกเลี่ยงความจุกจิกของระบบราชการต้องการที่จะปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์นโยบายได้รวดเร็วให้ทัน กับสถานการณ์ทางการผลิตและการตลาด แม้ว่าจะต้องเสียภาษีธุรกิจก็ตาม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉันทาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการสภาพแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการสภาพแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อย่างมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา และ เพื่อให้ความรู้ เรื่องการจัดการสภาพแวดล้อมแก่ผู้ประกอบการร้านค้าตลาดน้ำวัดลำพญา โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้ใช้ การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน ผลการวิจัย (ส่วนหนึ่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้) พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า ในตลาดน้ำวัดลำพญา ได้ดำเนินการจัดการ ปรับปรุงและรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา โดยได้มี การจัดการความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ อันประกอบไปด้วย การจัดระเบียบ ของลานจอดรถที่ดีขึ้น, การปรับปรุงสุขอนามัยของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย, การแต่งกายของผู้ประกอบการร้านค้า และ ยังได้ดำเนินการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ, ปัญหามลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย และการจัดการปัญหามลพิษ ทางน้ำ

สมิตา จุลเกษ (2549) ศึกษาเรื่องการวางมาตรการการจัดการตลาดน้ำเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา : ตลาดน้ำวัดลำพญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รูปแบบและบทบาทการ จัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชนรวมถึงอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน ความคิดเห็นของผู้ประกอบการค้า และนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับมาตรการการจัดการตลาดน้ำ และแนวทางการวางมาตรการการจัดการตลาดน้ำวัดลำพญา โดย ออกแบบให้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ประกอบการค้า และนักท่องเที่ยว เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจากคณะกรรมการการจัดการตลาดน้ำวัดลำพญา ใช้ เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีการเสนอมาตรการเป็น 12 มาตรการ ดังต่อไปนี้ มาตรการทางด้านสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ มาตรการการจัดการสถานที่จอดรถ มาตรการด้านการบริการ มาตรการด้านการจัดการท่าเทียบเรือ มาตรการการจัดการห้องสุขา มาตรการการจัดการแพขายสินค้า มาตรการการจัดการบริการนำเที่ยวทางเรือ มาตรการการจัดการการบริการถึงขยะ มาตรการการจัดการคุณภาพของอาหารที่ได้รับจากร้านค้า มาตรการการจัดการการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของสินค้า มาตรการการจัดการเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย มาตรการการจัดการป้าย

วาทีณี ส่งกลิ่น (2548) ศึกษาผลกระทบทางสุขภาพของชุมชนตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการมีตลาดน้ำทั้งใน

ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบ และปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนทั้ง 4 มิติคือ มิติทางกาย มิติทาง จิต มิติทางสังคม และมิติทางปัญญา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบ มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสาธารณะ ในกลุ่มผู้ค้าที่มาขายของที่ตลาดน้ำ และครอบครัวจำนวน 32 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ของหมู่ที่ 3,4,5 และหมู่ที่ 6 ตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เดือน เมษายน 2545 – เมษายน 2547 ผลการวิจัยพบว่า การมีตลาดน้ำทำให้ชุมชนลำพญามีสภาพเศรษฐกิจที่คล่องตัว ชุมชนมีเงินหมุนเวียน มี การกระจายรายได้ภายในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงทั้งประชาชนและผู้มาค้าขายที่ตลาดน้ำ ชุมชนมีอำนาจในการต่อรอง กับพ่อค้าคนกลางมากขึ้น เกิดการจ้างงานภายในชุมชน ทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงกับการมีตลาดน้ำ ส่วน ผลกระทบทางสุขภาพด้านมิติทางกาย พบว่า การมีตลาดน้ำทำให้สุขภาพของประชาชนชาวลำพญามีอัตราการเจ็บ ป่วยมากขึ้นด้วย โรกระบบกล้ามเนื้อ ระบบทางเดินอาหาร และระบบทางเดินหายใจ ส่วนมิติทางจิต ตลาดน้ำได้ ทำให้สมาชิกในครอบครัวใกล้ชิดซึ้งและมี ความสัมพันธ์กันมากขึ้น พ่อแม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกหลานมากขึ้นกว่า เดิมจากการที่ได้ทำงานร่วมกัน และกรณีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่ม ทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น มิติทางสังคม ตลาดน้ำ ทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมมากกว่าเดิม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนมากขึ้น ในขณะที่อีกด้าน ตลาดน้ำทำให้ความเอื้อเฟื้อและการแบ่งปันภายในชุมชนเริ่มลดลง ส่วนมิติทางปัญญา ตลาดน้ำทำให้ภาพของ บริเวณวัดในอดีตที่เคยสงบ ร่มเย็น หายไป ทำให้ชุมชนสูญเสียพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคยใช้ร่วมกัน มาแต่เดิมไปบางส่วน แต่วัดยังเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีคืออย่างไรก็ตาม ตลาดน้ำกลายเป็นศูนย์รวมทำให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดี มีความภาคภูมิใจ เพราะตลาดน้ำทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทำให้เกิดจิตสำนึกว่าเราจะต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ใน ชุมชนมากขึ้น

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพในมุมมองของชุมชนลำพญา ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวยุทธศาสตร์ สังคม พฤติกรรมสุขภาพ การบริการสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และนโยบายของรัฐ การมีตลาดน้ำ มีทั้งผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบ ชุมชนต้องพิจารณาทั้ง 2 ด้าน และทำอย่างไรให้ชุมชนร่วมกันสร้างสำนึกร่วมในสิ่งที่เป็นผลบวกและร่วมกันแก้ไขในสิ่งที่เป็นผลลบ รวมทั้งควรมีการสร้างสำนึก ทางสุขภาพให้กับชุมชน เพื่อจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพแทนที่จะคำนึงถึงเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว

มยุรี ศรีอุคร (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมและเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ตามปัจจัยส่วนบุคคลและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ประกอบการค้า จำนวน 135 ราย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสถิติอนุมานโดย t-test และ F-test และ Scheffe' สำหรับวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive Approach Analysis) ผลการศึกษา (ส่วนหนึ่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าผู้ประกอบการค้าส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติกิจกรรม โดยร่วมกันในการจัดสภาพแวดล้อมชุมชนให้คงงามสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและมักเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบายมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือการติดตามและประเมินผล เนื่องจากผู้ประกอบการค้ามีภารกิจในด้านการค้าขาย จึงเป็นอุปสรรคสำคัญ ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- dept interview) แบบเจาะจง โดยใช้เทคนิค Snow ball และมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า ร่วมกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษา ออกแบบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนการทำวิจัย กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) และจัดทำเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในงานวิจัย เพื่อให้ได้เครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ใช้เครื่องมือต่างๆ ในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ การคมนาคมขนส่ง วัฒนธรรมชุมชน วิถีชีวิต การเมืองการปกครอง รวมทั้งแนวความคิด ทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแง่มุมต่างๆ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน ของข้อมูลที่เก็บได้จากเครื่องมือต่างๆ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อเสนอแนะ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 เขียนรายงานการวิจัยเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย

ผลงานวิทยนภคศึกษา ระดับปริญญาตรี

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (เพื่อการสัมภาษณ์ในเชิงลึก)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา ได้แก่

2.1 ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ของชุมชนอย่างถ่องแท้

2.2 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาการอำเภอบางเลน , เทศบาลตำบลลำพญา , องค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา

2.3 หน่วยงานภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ประกอบการในตลาดน้ำลำพญา

2.4 ผู้ที่มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนในปัจจุบัน ได้แก่ สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา , เจ้าอาวาสวัดลำพญา , ผู้ใหญ่บ้าน

2.5 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ โดยสัมภาษณ์จากชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ในกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้แก่ เกษตรกร , แม่ครัว , นวดแผนโบราณ และค้าขายประเภทต่าง ๆ

2.6 นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในวัด และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในบริเวณวัด ได้แก่ การล่องเรือ นวดแผนไทย เป็นต้น

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ที่สนใจของนักท่องเที่ยว)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เข้ามาในตลาดน้ำลำพญา โดยมีจำนวนประมาณ 3,111 คนต่อวัน (สุรชาติ แก้วทองประจำ 2552 : 4)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตลาดน้ำลำพญา จำนวน 355 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย โดยมีวิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้สูตรยามานะ (สุธรรม รัตนโชติ 2551 : 95) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนได้ ร้อยละ 5 ดังสูตรต่อไปนี้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
  - N แทน จำนวนประชากรนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในตลาดน้ำลำพญาในช่วง 1 สัปดาห์
  - e แทน ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง
- แทนค่าในสูตร

เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ รวมไปถึงระบบสาทรณูปโภค เส้นทางการคมนาคม สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ รวมถึง สภาพของพื้นที่ใกล้เคียงที่อาจเป็นปัจจัยสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

4.3 แบบสอบถาม ใช้เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทางประชากรของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจต่อกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม

4.4 การศึกษาทบทวนเอกสาร ใช้เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลทุกข้อมูิต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติ ความเป็นมา โครงสร้างทางสังคมของพื้นที่ศึกษา
2. ข้อมูลด้านประชากรในพื้นที่ศึกษา
3. ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. ผลจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกั้งงานวิจัยฉบับนี้

5. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นั้น ผู้วิจัยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิร่วมกัน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เก็บมาได้ โดยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากวิธีการและเครื่องมือต่างชนิดกันว่ามีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยจะได้รับข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามจะใช้ค่าสถิติพื้นฐานที่ได้จากการคำนวณเพื่อใช้ตรวจสอบแนวโน้มของตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรจากนั้นจึงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย โดยวิเคราะห์เหตุปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอ้างอิงตามหลักทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา

6. อุปกรณ์ในการดำเนินงาน

1. อุปกรณ์บันทึกเสียงอิเล็กทรอนิกส์ ใช้เพื่อบันทึกการสัมภาษณ์ และ อุปกรณ์ในการจดบันทึก สำหรับใช้บันทึกคำสนทนาของผู้ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. กล้องถ่ายรูปดิจิทัล เพื่อบันทึกภาพแสดงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ สิ่งก่อสร้าง และลักษณะทางวัฒนธรรมในส่วนที่สามารถถ่ายทอดให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงประกอบในเอกสารงานวิจัย

3. โปรแกรมคำนวณค่าทางสถิติ (SPSS) และคอมพิวเตอร์ประมวลผล เพื่อคำนวณและวิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการทำแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาข้อมูลด้านศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว โดยวิธีการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานของพื้นที่ศึกษา, ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการในพื้นที่ศึกษา, องค์กรของรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา, ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษา รวมถึงนักท่องเที่ยว ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากนักท่องเที่ยวด้วยแบบสอบถาม และการสังเกตด้วยแบบสำรวจ เพื่อนำผลที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูล มาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ศึกษา

โดยผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาเป็น 7 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและข้อมูลโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 3 ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา และปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 5 ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 6 ผลการศึกษาข้อมูลจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 7 แนวทางการบริหารจัดการและแผนการดำเนินงานของตลาดน้ำลำพญา

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและข้อมูลโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของพื้นที่ศึกษาดังนี้

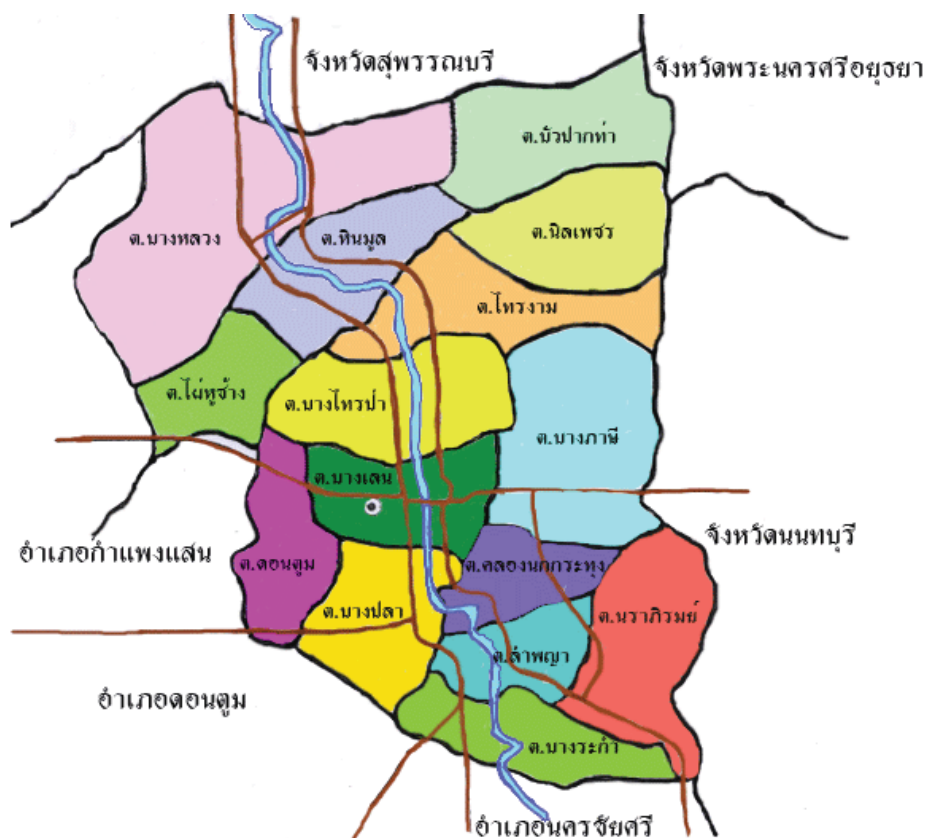
วัดลำพญา ตั้งอยู่ที่ตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน เชื่อว่าเป็นที่ตั้งเก่าแก่ของเมืองในสมัยทวารวดี มีทั้งหมด 7 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม , พุทธมณฑล , สามพราน , นครชัยศรี , บางเลน , กำแพงแสน และอำเภอดอนตูม โดยพื้นที่ที่ราบลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี ในเขตอำเภอสามพราน , นครชัยศรี และบางเลน เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ทิศเหนือของจังหวัดนครปฐมติดกับ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศใต้ติดกับจังหวัดสมุทรสาคร ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพฯ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดราชบุรี

อำเภอบางเลนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดนครปฐม ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 48 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 67 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอนครชัยศรี และอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศตะวันตกติดต่อกับ อำเภอกำแพงแสนและอำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม คำขวัญประจำอำเภอคือ “แหล่งข้าวอุดมดี มากมีเป็ดปลา วัฒนธรรมล้ำค่า งามดงท้าวเงิน” (ตามภาพที่ 4 แผนที่อำเภอบางเลนแสดงเขตติดต่อ)

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ รวมทั้งมีระบบชลประทานที่ดีครอบคลุมทั้งอำเภอ ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางด้านเกษตร คือ ทำนา ทำสวนมะม่วง ไม้ประดับ พืชผัก เลี้ยงปลา รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างส่วนใหญ่จะอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม และอาชีพธุรกิจส่วนตัว ส่วนอาชีพค้าขายจะมีมากในเขตเทศบาล

ภาพที่ 4 แผนที่อำเภอบางเลน (แสดงอาณาเขตติดต่อ)
 ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, แผนที่อำเภอ
 บางเลน [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 25 พฤษภาคม 2553. เข้าถึงได้จาก [http://banglen.nakhonpathom.
 doae.go.th/plan.html](http://banglen.nakhonpathom.doae.go.th/plan.html)

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี
 1. ด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรม-สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษามีดังต่อไปนี้

วิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่โดยทั่วไป

ลักษณะทางสังคมของคนในพื้นที่เป็นแบบสังคมชนบท ประชากรโดยส่วนใหญ่นับ
 ถิ่นศาสนาพุทธ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความชำนาญด้านการเกษตรสูงเนื่องจากอาชีพ
 เกษตรกรเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน การรวมกลุ่มเพื่อดำเนิน
 กิจกรรมต่าง ๆ สามารถทำได้โดยง่าย

ในอดีตแม่น้ำนครชัยศรีมีบทบาทสำคัญมาก เป็นแม่น้ำสายสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่งสินค้าทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เป็นทางลำเลียงแพไม้สักสู่ กรุงเทพฯ เป็นทางลำเลียงข้าว และพืชไร่จากภาคเหนือสู่กรุงเทพฯ เป็นทางสัญจรของชาวบ้านและผู้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ จากจังหวัดชัยนาท อ่างทอง สุพรรณบุรี และนครปฐม เนื่องด้วยขณะนั้นยังไม่มิดถนนมาลัยแมนเชื่อมระหว่างนครปฐมกับสุพรรณบุรี นอกจากนั้นแม่น้ำนครชัยศรียังเป็นอยู่ข้างอู่ น้ำของชาวนครปฐมดั้งเดิม

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ริมแม่น้ำนครชัยศรีเคยเป็นที่ปลูกอ้อยและโรงงานทำน้ำตาลทรายผลิตส่งขายต่างประเทศหลายแห่ง น้ำในแม่น้ำนครชัยศรีไหลเข้าไปในคลองหลายสายทั่วพื้นที่ทำนาทำสวนทั้งสองฝั่ง ก่อให้เกิดผลผลิตข้าวอย่างกว้างขวาง มีโรงสีข้าว ตั้งเรียงรายตามลำแม่น้ำมากมาย พันธุ์ข้าวที่ดีมีชื่อเสียงเกิดขึ้นที่บริเวณนี้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ สวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงก็เช่นเดียวกัน ครั้นเมื่อมีการตั้งเมืองนครปฐมขึ้นในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ความเจริญต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นที่นั่นต่อมา

ปัจจุบันความเจริญเกิดขึ้นที่ริมถนน สถานประกอบการทางธุรกิจแบบดั้งเดิมเล็กล้มไป เช่น โรงสีข้าว เรือเมล็ดสายสุพรรณ - กรุงเทพฯ โรงงานย้อมผ้าดำ ตาตาดริมน้ำ โรงต่อเรือ ฯลฯ ที่เหลืออยู่อย่างเดิมคือ ชาวนา ชาวสวน วิชาอาราม ที่สามารถแสดงถึงลักษณะวิถีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่

นักท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จะได้ชื่นชมกับร่องรอยทางวัฒนธรรม ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งก่อสร้าง ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต รวมถึงภูมิปัญญาชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา ตามขอบเขตของงานวิจัยในเชิงพื้นที่ ตามเส้นทางที่เรือทัศนจรแล่นผ่าน ดังนี้

วัดลำพญา มีชื่อมาจากชื่อเดิมของหมู่บ้านซึ่งเรียกว่าบ้านลำพระยา ในสมัยที่ยังเป็นอำเภอบางปลา มณฑลนครชัยศรี ประวัติความเป็นมาของวัดเริ่มจาก พระยากรมท่าขุดคลองบริเวณท้ายตลาดในปัจจุบันเพื่อการจับจองที่นา ชุมชนชาวบ้านสองกลุ่ม คือ ชาวมอญอพยพมาจากสามโคก ในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าอาชิพการเกษตร และชาวจีน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำทำการค้าขายจนเมื่อการสัญจรทางบกได้รับการพัฒนาขึ้นการค้าขายทางน้ำก็เริ่มหมดความสำคัญลง ในปัจจุบันภายในวัดได้รับการบูรณะและพัฒนาให้สวยงาม สงบร่มเย็น เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อมงคลมาลาณีมิต พระพุทธรูปปางมารวิชัย ประดิษฐานหน้าพระอุโบสถสร้างด้วยศิลาแลง ปอกปูนและปิดทองทับ มีงานนมัสการในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 4 ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 รวม 3 วัน

อุโบสถของวัดลำพญา มีความแปลกประหลาดคือ มี 6 ประตูทางเข้าออก สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลัง “หันหน้าไปตามลำน้ำ” จึงแปลกกว่าอุโบสถทั่วไปที่มักจะหันไปทางทิศตะวันออก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2494 นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำจะเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์ประจำตำบลลำพญา

ต่อมาเจ้าอาวาสวัดลำพญา (พระมหาสมศักดิ์ โทสถ์ญ) ร่วมสภาวัฒนธรรมตำบล คณะครูในโรงเรียนวัดลำพญาและตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ได้ช่วยกันพัฒนาตลาดน้ำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยผ่านการประชุมที่มีนายอำเภอ บางเลน เป็นประธานการประชุม โดยจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2542 โดยเริ่มจากการเปิดเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 07.00 – 20.00 น. จนเมื่อได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นจึงขยายเวลาเป็น 08.00 – 12.00 น. ทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

โดยทางตลาดน้ำได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นแหล่งรวบรวมลักษณะวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านทางข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือต่าง ๆ ที่เก่าแก่ ทำให้มองเห็นภาพในอดีตของชุมชนตลอดช่วงเวลาที่ผ่านไป ตั้งแต่เริ่มมีกลุ่มชุมชนมาตั้งรกรากอยู่อาศัย

วัดสุวรรณาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เดิมที่เรียกชื่อว่า วัดบางระกำ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2415 ภายในวัดประดิษฐานของหลวง พ่อพุทธที่ปังกร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยกรุงศรีอยุธยา สร้างจากหินศิลาแลง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่นนี้มาก มีการทำบุญปิดทองในวันสงกรานต์ทุก ๆ ปี ในวัดประดิษฐานพระศรีอารียเมตไตรย์องค์ใหญ่ มีรูปหล่อพระพุทธรูป (โต พรหมรังสี) รูปหล่อเจ้าแม่กวนอิม และรูปหล่อของอดีตเจ้าอาวาส บริเวณหน้าวัดจะจัดให้เป็นวังมัจฉา เป็นที่อาศัยของปลานานาชนิด เช่น ปลาสร้อย ปลาเทโพ ปลาเทพา ปลาตะเพียน ปลาดุก ปลาลิ้นหมา ฯลฯ ซึ่งมาอาศัยอยู่หน้าวัดมานานตั้งแต่สร้างวัดมาใหม่ ๆ เป็นเขตอภัยทานเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เป็นสมบัติของอนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

นอกจากนี้ในวัดยังมี พิพิธภัณฑ์ วิถีชาวนาลุ่มน้ำนครชัยศรีซึ่งเป็นที่รวบรวมเครื่องใช้ในการทำนา ทำไร่ ของแถบลุ่มน้ำนครชัยศรี เช่น ไถคู่ คราด ลูกทาบ แอก กา สีสัด ครก กระเดื่อง และเครื่องทำการเกษตรอีกมาก ซึ่งทางวัดจัดไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เกี่ยวกับการทำนาแบบดั้งเดิม ที่สามารถผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลกมาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงถึง ภูมิปัญญาของชาวลุ่มน้ำนครชัยศรี

ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์เรือไทยของภาคกลาง เช่น เรือขุด เรือสำปัน เรือบด เรือมาด ฯลฯ มีพิพิธภัณฑ์พระเครื่องซึ่งเป็นพระเครื่องของวัดและรวบรวมจากที่ต่าง ๆ มาไว้และมีห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

วัดบางพระ (วัดหลวงพ่อบึง) ชื่อเดิมคือ วัดปากคลองบางพระ สังกัดมหานิกาย สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2220 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สิ่งที่น่าสนใจ คือภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนกลางในพระอุโบสถหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูป หลวงพ่อสิทธิมงคล ซึ่งองค์พระเป็นหินทรายแดงประทับนั่งปางมารวิชัย ศิลปะสมัยอโยธยาสุพรรณภูมิ (อุทอง)

ปัจจุบันวัดบางพระเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการรักษาโรค หลวงพ่อบึงได้สร้างโรงพยาบาลขึ้นในปี 2537 และขยายตัว จนให้บริการด้านต่างๆ ผลสมผสานการแพทย์แผนโบราณเข้ากับการแพทย์สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านกายภาพบำบัด การฝังเข็ม แพทย์แผนไทย ทันตกรรม และริเริ่มโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพขึ้นเมื่อปี 2545

วัดบางปลา เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดนี้เกิดขึ้นก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ราวๆ พ.ศ. 2272 หรือประมาณ 280 ปีมาแล้ว) โดยมีสถานที่ก่อสร้างที่น่าสนใจ ได้แก่ วิหารหลวงพ่อบึง 7 เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อเหมือนของอดีตเจ้าอาวาสวัดบางปลาทั้ง 7 องค์ สันนิษฐานว่าเดิมเป็นอุโบสถซึ่งเป็นอาคารที่มีอายุมากที่สุดที่วัดบางปลา เพราะมีลักษณะอ่อนช้อยเหมือนอาคารในสมัยอยุธยา โดยเฉพาะหน้าบันแกะสลักลายไทย เทพพนมด้วยฝีมือช่างชั้นครู มณฑปจตุรมุข สร้างเป็นแบบจตุรมุข ก่ออิฐถือปูน ทำเป็นทรงเจดีย์ยอดแหลม ตั้งอยู่บนหลังคา ตัวเจดีย์บรรจุพระปิตตาวิคตบางปลา เดิมเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทจำลองจะสร้างสมัยใดไม่ทราบแน่ชัด อาคารโรงเรียนพระธรรมวินัย อาคารทรงปั้นหยา มีมุขกลาง ศิลปะแบบสมัย ร. 5 ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2468 ปลูกด้วยสวายงาม สร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง แต่ในปัจจุบันนี้ได้ถูกเคลื่อนที่และทำการบูรณะแล้วให้เป็นกุฏิเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังมี หอฉันหอสดมภ์ สร้างขึ้นในสมัยพระอริการอรุณ ศรีวงษ์เข้ม (พ.ศ. 2495 - 2496) เป็นอาคาร 2 ชั้น มีช่องฟ้าใบระกา หน้าบันแกะสลักด้วยไม้ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบปูน เรือมาดเก๋ง เป็นเรือมาดเก่าแก่ยาวประมาณ 8.85 เมตร กว้างประมาณ 1.97 เมตร ขนาดคนโอบ 2.25 เมตร บนหัวเรือมีลายกนกที่ใช้ทองเหลืองตีและแกะสลักด้วยมือ ตัวอาคารเก๋งนั้น บานหน้าต่างและประตูเป็นแบบบานเกล็ด สร้างด้วยไม้สักทอง ตัวเรือขุดจากต้นตะเคียนทั้งต้น มี 4 หลักแจว ฝีมือของช่างสวายงามประณีตมาก

โดยในเขตของ บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา เป็นหมู่บ้านของชาวไทยเชื้อสายโชนง , ลาวโชนง หรือ ไทยทรงดำ หรือ (ซึ่งมีชื่อเรียกมาจากการที่ชาวไทยโชนงชอบใช้เครื่องแต่งกายสีดำ) ซึ่ง

อพยพมาจากบ้านหนองปรัง อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี มีวัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านมีหัตถกรรม ที่น่าสนใจ ได้แก่ การทอผ้า และเครื่องจักสานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมเหล่านี้มักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในวัดลำพญา จะเห็นได้ หากนักท่องเที่ยวได้ลองเรือมาตามเส้นทางสายแม่น้ำนครชัยศรีและมาจอดและที่วัดบางปลา

วัดบางภาษี เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เดิมชื่อวัดปากคลองบางภาษี ตั้งอยู่ในเขต ตำบลคลองนกรกระทุง คนสูงอายุเล่าว่า ในสมัยโบราณท้องที่บริเวณแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์นานาพันธุ์อาศัยอยู่ โดยเฉพาะนกรกระทุงที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เวลาหากินก็จะเดินกันเป็นสาย ทำให้พื้นดินสึกเป็นทาง เมื่อฝนตกก็ทำให้เห็นเป็นลำคลอง จึงขนานนามว่า “คลองนกรกระทุง” วัดบางภาษีเป็นวัดในยุคแรกที่ทำกรก่อสร้างวัดไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง และที่ดินที่ทำกรก่อสร้างเป็นของผู้ใด โดยส่วนมากนักท่องเที่ยวจะเข้ามาเพื่อสักการบูชาพระประธานประจำอุโบสถซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และพระพุทธรูปประจำวันเกิดเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ตามวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังมีพระรูปเหมือนอดีตเจ้าอาวาส หลวงบุญเรือน ฌักสุวัณโณ ที่เป็นที่เคารพของคนในพื้นที่อย่างสูง

2. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีภายในบริเวณวัด

ในปัจจุบันกิจกรรมการบริการในตลาดน้ำลำพญามีดังต่อไปนี้

2.1 ตลาดขายสินค้าประเภทต่าง ๆ มีแม่ค้าพ่อค้าจะเป็นชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ,

อาหารที่ขายส่วนมากเป็นอาหารและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ที่ผลิตได้ในท้องถิ่น รวมถึงของที่ระลึกต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้กับเกษตรกรมากกว่าการจำหน่ายสินค้าให้พ่อค้าคนกลาง โดยที่ผู้บริโภคก็สามารถซื้อได้ในราคาที่ต่ำกว่าที่ซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยมีทั้งในส่วนที่เปิดขายบนบกในบริเวณที่จัดสรรไว้รอบบริเวณวัด และตลาดน้ำซึ่งจัดแบ่งพื้นที่บนแพที่ลอยอยู่ริมแม่น้ำ รวมทั้งเรือของชาวบ้านเพื่อขายอาหารการกินประเภทต่าง ๆ เป็นหลัก (ภาพที่ 5 พื้นที่ขายของตลาดน้ำวัดลำพญา)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 5 พื้นที่ขายของในตลาดน้ำลำพญา

2.2 การทำบุญไหว้พระ ในพระอุโบสถวัดลำพญาจะประดิษฐานหลวงพ่อมงคลมาลา
นิมิตร ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในพื้นที่มาเป็นเวลานาน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไป
สักการบูชา เพื่อก่อให้เกิดสิริมงคล ตามวัฒนธรรมไทย (ภาพที่ 6 รูปพระอุโบสถวัดลำพญา)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 6 รูปพระอุโบสถวัดลำพญา

2.3 การล่องเรือเพื่อเที่ยวชมในแม่น้ำนครชัยศรี โดยจะจอดแวะในวัดที่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ วัดบางพระ วัดบางภาษี และวัดสุขวัฒนาราม โดยมีทั้งเรือแจว เรือทัศนจร และแพลาก โดยเรือทัศนจรจะกำหนดเป็นรอบ ๆ โดยมีมีกฤตเทศก์น้อยซึ่งเป็นเด็กนักเรียนประถมจากโรงเรียนวัดลำพญาเป็นผู้นำเที่ยว รวมทั้งมีบริการเช่าเหมาลำ ค้างคินและจัดทัวร์ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอีกด้วย (ภาพที่ 7 ทิวทัศน์ที่เห็นได้จากกรล่องเรือในแม่น้ำนครชัยศรี)

ภาพที่ 7 ทิวทัศน์ที่เห็นได้จากการล่องเรือในแม่น้ำนครชัยศรี จากท่าตลาดน้ำลำพญา

2.4 การบริการและการสาธิตภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประกอบไปด้วย

บริการนวดแผนโบราณ ทั้งการนวดในสถานที่จัดไว้บริเวณวัด หรือสามารถเรียกใช้บริการขณะล่องเรือก็ได้ โดยจะมีทั้งส่วนที่บริหารงานโดยวัดและของเอกชน

การสืบทอดฝีมือแบบโบราณโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจักสานจากผักตบชวาและไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุในท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่เอื้อกรรม โดยผู้สนใจสามารถติดต่อขอชมการสาธิตขั้นตอนการผลิตได้

2.5 การให้อาหารปลาธรรมชาติ มีการขายอาหารสำเร็จรูปให้นักท่องเที่ยวเพื่อโยนให้ปลาในแม่น้ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินจากการที่ปลาจำนวนมากขึ้นมาเหนือผิวน้ำเพื่อกินอาหารเป็นกลุ่ม ๆ (ภาพที่ 8 ทางเดินลงแพอาหารตลาดน้ำวัดลำพญา)

ภาพที่ 8 ทางเดินลงแพอาหารตลาดน้ำวัดลำพญา

2.6 สปาปลา เป็นกิจกรรมที่เพิ่งเริ่มเปิดบริการ โดยเอกชน โดยจะให้นักท่องเที่ยวเช่าเก้าอี้ในอ่างที่มีปลาขนาดเล็กที่เลี้ยงไว้มากินเศษหนึ่งกำพร้าของนักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากนัก

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาด้านศักยภาพของพื้นที่ศึกษา และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ผลการศึกษาด้านศักยภาพของพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ศึกษา ในงานวิจัยนี้จะพิจารณาศักยภาพโดยพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกับศักยภาพของแนวทางการบริหารจัดการ ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

1.1 ความเหมาะสมตามหลักการใช้พื้นที่ (ภาพที่ 9 แผนผังบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา)

ภายในวัดมีเนื้อที่โดยรวมประมาณ 42 ไร่ ในวันที่มีตลาดน้ำจะถูกใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมของตลาดน้ำประมาณ 30 ไร่

พื้นที่ด้านบนภายในวัด มีการจัดบริเวณค้าขายบนบกในเขตวัด ซึ่งมีสินค้าหลากหลาย ได้แก่ ชุมจำหน่ายของที่ระลึก พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการนวดแผนไทย การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการสีข้าวซ้อมมือและการจักสาน สวนหย่อม และลานจอดรถ นอกจากนี้ยังมีสำนักงานตลาดน้ำ ที่เป็นศูนย์กลางบริการข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อประสานงานและควบคุมการบริหารจัดการตลาดน้ำ

พื้นที่ริมน้ำ จัดเป็นพื้นที่ขายสินค้าประเภทเกษตรกรรม และส่วนหนึ่งจัดไว้เป็นที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว

พื้นที่ริมแม่น้ำนครชัยศรี มีแพ เป็นส่วนต่อเติมลงไปแม่น้ำ โดยจะจัดบริเวณไว้เพื่อขายสินค้าประเภทอาหารประเภทคาวหวาน และเครื่องดืม เป็นหลัก โดยรอบแพ และมีโต๊ะรับประทานอาหารตั้งไว้ตลอดความยาวแพ (ประมาณ 250 เมตร) และยังประกอบไปด้วยผู้ค้าประเภทเรือพายซึ่งเป็นของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ โดยในส่วนท้ายสุดของแพจะเป็นที่ตั้งของจุดประชาสัมพันธ์และจุดลงเรือล่องแม่น้ำ นครชัยศรี

ผู้ค้าในตลาดน้ำวัดลำพญา จะถูกแบ่งเป็น 7 ประเภท จำนวนรวม 323 ราย ดังต่อไปนี้

1. ประเภทเรือ จำนวน 54 ราย
2. ประเภทแพ จำนวน 48 ราย
3. ประเภทชายเชื่อน จำนวน 71 ราย
4. ประเภทชุม จำนวน 68 ราย
5. ประเภทกางร่ม จำนวน 53 ราย
6. ประเภททั่วไป จำนวน 12 ราย
7. ประเภทพิเศษ จำนวน 17 ราย

มีการแบ่งพื้นที่สำหรับการบริการ และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่

1. พื้นที่ภายในวัดจอดรถได้ประมาณ 600 - 700 คัน (กรณีเป็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคล หรือรถกระบะ) ลักษณะเป็นลานจอดรถกลางแจ้ง โดยที่จอดรถมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นดิน และพื้นคอนกรีต นอกจากนี้ยังมีที่จอดรถในบริเวณใกล้เคียง ภายนอกเขตวัดซึ่งเป็นที่ของประธานสภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา ซึ่งโดยปกติจะใช้เป็นลานตากข้าวเปลือก จอดรถได้ประมาณ 200 คัน และมีเขตจอดรถมอเตอร์ไซค์ ซึ่งจอดได้ประมาณ 100 คัน

1.2 ระยะห่างจากพื้นที่ที่มีคุณค่าเชิงการอนุรักษ์

ในพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ชุมชน ซึ่งไม่มีพื้นที่ใดสงวนไว้เพื่อการอนุรักษ์ ลักษณะของการท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อศาสนสถานต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา

1.3 การรบกวนชุมชน

ในการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่าผลกระทบต่อชุมชนเกิดขึ้นบ้างในด้านต่าง ๆ บ้างเล็กน้อย หรืออาจมีการร้องเรียนเกิดขึ้น แต่คณะกรรมการบริหารตลาดน้ำวัดลำพญา ร่วมกับ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดก็จะประชุมเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ จึงไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในหัวข้อ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว)

1.4 การช่วยเสริมการฟื้นฟูธรรมชาติหรือวัฒนธรรมของพื้นที่

ภายในตลาดน้ำลำพญา ได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นเพื่อการเรียนรู้ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้ อีกทั้งการมีแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ชุมชนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียงมีความ ภาคภูมิใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมการฟื้นฟูธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

1.5 การเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวบ้านยอมรับและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของ ตลาดน้ำลำพญา สาเหตุสำคัญก็คือ สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และชาวบ้านที่นำสินค้ามา ขายในตลาด

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า บางครั้งชาวบ้านในพื้นที่ใช้เวลาในวัดหยุดนำ ปิ่นโตใส่อาหารมาจากบ้าน มารับประทานบนเรือ ขณะที่เรือล่องอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นภายในพื้นที่ศึกษาสามารถกลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์พบว่าโดยรวมแล้วชาวบ้านในพื้นที่มีความพึงพอใจกับการ ดำเนินงานของตลาดน้ำลำพญา ถึงแม้บางครั้งจะมีเรื่องร้องเรียนหรือได้รับผลกระทบบ้างแต่ก็ สามารถแก้ไขปัญหาพร้อมกันให้ลุล่วงไปได้ โดยชาวบ้านให้ความเห็นว่าตลาดน้ำก่อให้เกิดประโยชน์ กับชุมชนในหลาย ๆ ด้าน

1.6 ความเหมาะสมตามฤดูกาล

ในเขตพื้นที่แบ่งเป็น 3 ฤดูกาล ได้แก่ ฤดูฝน (ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม) , ฤดูหนาว (เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์) , ฤดูร้อน (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน) โดยปกติฤดูหนาวจะไม่หนาวมาก และฤดูร้อนค่อนข้างร้อน ในฤดูฝนมีฝนตกชุกแต่ไม่หนักมากซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ และ การท่องเที่ยวในพื้นที่บ้าง โดยจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวลดลงจากปกติ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพบว่าขณะที่ฝนตกไม่มีน้ำท่วมขังในบริเวณพื้นที่ศึกษา แต่จะเป็นอุปสรรคในการจอดรถบนพื้นที่สนามดิน

1.7 ความปลอดภัยในการเดินทาง/คุณภาพของเส้นทางคมนาคม/ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง

การเดินทางเข้ามาในพื้นที่ เข้ามาได้สองทางคือทางน้ำด้วยเรือตามแม่น้ำนครชัยศรี และทางบกด้วยรถยนต์ โดยนักท่องเที่ยวส่วนมากจะเดินทางด้วยรถยนต์เนื่องจากมีความสะดวกมากกว่า โดยมีลักษณะถนนเป็นประเภท 2 เลนสวนกัน แบบมีไหล่ทาง มีสัญลักษณ์บนถนนและริมทางชัดเจน ปริมาณรถในเส้นทางไม่มากนัก พื้นผิวจราจรบางช่วงมีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อขนาดใหญ่และในช่วงกลางคืนมีปัญหาเรื่องการขาดไฟแสงสว่างริมถนน

สำหรับเส้นทางน้ำ ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากในปัจจุบันไม่มีเส้นทางคมนาคมสาธารณะ ประจำทาง ส่วนมากเป็นเส้นทางที่แม่ค้าใช้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ โดยเส้นทางมีสภาพดี ไม่มีฝักคดหรือสวะอยู่มากจนเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรด้วยเรือ

ตลอดเส้นทางมีป้ายบอกเส้นทางเข้าพื้นที่ศึกษา ตามทางแยกต่าง ๆ ติดตั้งอยู่ในจุดเหมาะสม อยู่ในสภาพดี และมองเห็นได้ชัดเจน แต่ควรที่จะเพิ่มป้ายบริเวณรอบนอกออกไป เช่น ในตัวอำเภอบางเลน และ บนถนนสายหลักจากสี่แยกถนนพวงศ์ ถึงตัวอำเภอบางเลน เป็นต้น

1.8 ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและ/หรือสภาพดั้งเดิม

ตลอดเส้นทางริมแม่น้ำบริเวณ ใกล้เคียงพื้นที่ศึกษาโดยส่วนมากจะถูกใช้ใช้งานเพื่อก่อสร้างที่พักอาศัย และพื้นที่ทำการเกษตร จากการสำรวจพบว่าสภาพธรรมชาติยังมีความสมบูรณ์ ไม่ได้รับผลกระทบจากการประกอบอาชีพของชาวบ้านในพื้นที่ ตลอดเส้นทางน้ำในพื้นที่ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำ

1.9 ความมีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว

สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา คือ ด้วยลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่ริมแม่น้ำ มีอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี โดยตลอดเส้นทางมีวัดเก่าแก่ตลอดเส้นทาง ซึ่งแต่ละวัดที่เป็นจุดที่เรือท่องเที่ยวจอดแวะจะมีสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า และมีเรื่องราว

ที่บอกถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่เข้ามาตั้งรกรากและอยู่อาศัยเป็นชุมชน ริมแม่น้ำนครชัยศรีมาแต่ครั้งโบราณซึ่งได้สร้างวัฒนธรรมอันดีงามที่ควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้

1.10 ความมีคุณค่าเชิงการศึกษา

ในพื้นที่ที่มีพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านลำพญา เพื่อให้ความรู้ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านในท้องถิ่น แต่ผลจากการสังเกตสอดคล้องกับแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวยังไม่ให้ความสนใจพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านมากนัก สำหรับเป้าหมายต่อไปของตลาดน้ำลำพญาที่ทางคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมให้ข้อมูล คือพัฒนาต่อไปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยพยายามสร้างความหลากหลาย เช่น หมู่บ้านชาวนา หมู่บ้านสมุนไพร หมู่บ้านทอผ้า เป็นต้น

1.11 ความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดลำพญาเป็นกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของพื้นที่ศึกษา และไม่เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะการไหว้พระ และการท่องเที่ยวทัศนจรซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลัก ของตลาดน้ำลำพญา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรม โดยระหว่างทางขณะที่ผ่านวัดต่าง ๆ ในเส้นทาง เรือก็จะจอดแวะให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปเคารพสักการะ เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นฐานของไทย โดยที่นักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินกับธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

1.12 ระดับความมีชื่อเสียง

จากการสืบค้นข้อมูลผ่านทางระบบ Internet ตาม Website สาธารณะซึ่งได้รับความนิยม เช่น www.pantip.com , www.sanook.com , www.kapook.com รวมทั้ง website ส่วนตัวอื่น ๆ พบว่าตลาดน้ำลำพญาเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวมีความประทับใจ มีการถวายเป็นความสวยงามของทัศนียภาพของตลาดน้ำลำพญา และตลอดเส้นทางที่เรือทัศนจรผ่าน และบอกต่อผ่านทาง Website เพื่อเชิญชวนให้ นักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยมาเที่ยวได้ลองมาเที่ยวที่ตลาดน้ำลำพญา ซึ่งสอดคล้องกับผลจากแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ที่เมื่อพบความประทับใจก็จะมีการบอกต่อแบบปากต่อปากออกไปเรื่อยๆ นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ยังมีส่วนช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ตลาดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

- ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาจากการศึกษาวิจัยได้ผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ

พื้นที่ศึกษา ตลาดน้ำลำพญาตั้งอยู่ในเขต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ที่ไม่ประสบปัญหาภัยธรรมชาติที่รุนแรง และไม่อยู่ในเขตที่มีความแตกต่างของอุณหภูมิมากนัก แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่สุดของอำเภอบางเลน ได้แก่ แม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรีโดยในอดีตที่ผ่านมาเคยประสบปัญหาน้ำท่วมบ้างในบางปีเช่นปี 2549 ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนัก ซึ่งสำหรับพื้นที่ศึกษานั้นได้มีการสร้างเขื่อนป้องกันไว้แล้ว นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการขุดลอกคูคลองและกำจัดผักตบชวาเพื่อให้น้ำไหลผ่านได้สะดวก ไม่เอ่อล้นเข้าท่วมพื้นที่ริมแม่น้ำนครชัยศรี แต่อย่างไรก็ตามย่อมมีการเสื่อมโทรมของศาสนสถานต่าง ๆ ตามปกติ

2.2 ปัจจัยด้านการกระทำของมนุษย์

จากการเก็บข้อมูลพบว่า การกระทำของมนุษย์ในพื้นที่ศึกษา โดยส่วนมาก เป็นการกระทำที่สร้างสรรค์ ด้วยเจตนาที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น อำเภอบางเลนมีชมรมคนรักแม่น้ำท่าจีน ที่เกิดขึ้นหลังจากที่เคยเกิดมลพิษทางน้ำในอดีต เพื่อติดตาม ตรวจสอบ และดูแลรักษาไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีก ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนเป็นอย่างดี ทั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จะไม่ปล่อยให้น้ำเสียไหลลงสู่แม่น้ำท่าจีน ในปัจจุบันไม่พบว่ามีปัญหาน้ำเน่าเสียเกิดขึ้น

พระสงฆ์ คณะกรรมการจัด และชุมชนในพื้นที่ศึกษามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และ ปฏิบัติงานศาสนสถานต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพดี และมีการเก็บรวบรวมข้าวของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษามาเก็บรักษาไว้ และดูแลให้อยู่ในสภาพดี เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ด้านวัฒนธรรม และความเป็นมาของชุมชน

2.3 ปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐบาลอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ตลาดน้ำวัดลำพญามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลของพื้นที่ศึกษาเพื่อ งานวิจัย โดยนักศึกษา และหน่วยงานภาครัฐตัวอย่างเช่น พัฒนาชุมชน อย่างต่อเนื่องในหลาย ๆ ด้าน เช่น การบริหารจัดการ งานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม หรือด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งอาจนำผลของการวิจัยมาปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

จากการวิเคราะห์เหตุปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำวัดลำพญาพบว่า ในปัจจุบันตลาดน้ำลำพญาไม่ได้รับผลกระทบทางลบที่รุนแรง จากปัจจัยใด ๆ ทั้งจากปัจจัยทางด้านธรรมชาติ จากปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาตลาดน้ำวัดลำพญาเป็นอย่างยิ่ง

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่น

ชาวบ้านในพื้นที่ จากการศึกษาข้อมูลพบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับตลาดน้ำวัดลำพญาตั้งแต่เริ่มต้น หลังจากที่พระมหาสมศักดิ์และ สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญาได้เริ่มดำเนินการ โดยมีผู้ใหญ่บ้านและนักการเมืองท้องถิ่นในสมัยนั้นเป็นกำลังสำคัญ โดยได้ศึกษาจากตลาดคอนหวายซึ่งอยู่ในจังหวัดนครปฐมเป็นต้นแบบ โดยใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่นำสินค้ามาขายในตลาดซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ในช่วงแรกของการดำเนินการก็ได้รับความร่วมมือจากคณะครูอาจารย์จาก โรงเรียนวัดลำพญา และ โรงเรียนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงจัดการแสดงของนักเรียนภายในวัด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดให้เป็นที่รู้จัก เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ในปัจจุบัน สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมกับตลาดน้ำในฐานะกรรมการ หรือเป็นพ่อค้าแม่ค้าที่นำสินค้าต่าง ๆ เข้ามาจำหน่ายในพื้นที่ศึกษา และชาวบ้านบริเวณรอบวัดที่ไม่ได้เข้ามาขายของในพื้นที่

สำหรับในกลุ่มแรก หลาย ๆ คนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ในขั้นตอนการก่อตั้งตลาด ซึ่งจะมีส่วนในการเสนอความคิด และมีส่วนร่วมในระดับควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่ตกลง ขณะที่ส่วนที่เหลือจะเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านทางตัวแทนที่เป็นคณะกรรมการตลาดน้ำ นับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ โดยใช้สิทธิ์ผ่านตัวแทน

ขณะที่ชาวบ้านกลุ่มที่ 2 จะมีส่วนร่วมในลักษณะการพึ่งพาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากตลาดน้ำ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และสนับสนุนการดำเนินการของตลาดน้ำ โดยมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ตลาด และบริเวณใกล้เคียง ด้านการดูแลรักษาความสะอาด ทั้งในบริเวณวัด และความสะอาดของแม่น้ำ ให้ความร่วมมือในการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่จะไม่มีส่วนในการควบคุมทิศทางการดำเนินงานของตลาดแต่อย่างใด ซึ่งถือได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน โดยจำนวนชาวบ้านในกลุ่มนี้จะมีจำนวนมากกว่าชาวบ้านในกลุ่มแรก นอกจากนี้ ในบางครั้งหากได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของตลาดน้ำวัดลำพญา ชาวบ้านก็จะร้องเรียนผ่านไปยังผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน และจะมีการประชุมร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา เป็นองค์กรหลักที่ทำหน้าที่บริหารจัดการตลาดน้ำลำพญา มีการจัดตั้งคณะกรรมการจากตัวแทนของพ่อค้า แม่ค้าในตลาด จำนวนประมาณ 20 - 30 คน เพื่อ

เป็นตัวแทนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม กำหนดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ร่วมกับพ่อค้าแม่ค้าในตลาด ดูแลควบคุมบัญชีรายได้ของตลาดน้ำ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและบริหารจัดการเงินรายได้ที่เหมาะสม โดยรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายจะเป็นของวัดลำพญา นอกจากนี้คณะกรรมการตลาดน้ำยังได้จัดการบริการให้ข้อมูลและความรู้ด้านวัฒนธรรม สำหรับหน่วยงานภาครัฐบาล เอกชน และนักศึกษา โดยผู้ที่สนใจจะติดต่อประสานงานล่วงหน้ากับเจ้าหน้าที่ หรือคณะกรรมการเพื่อความสะดวกในการดำเนินการ

3. พระสงฆ์ จะมีส่วนร่วมในฐานะผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ของท้องถิ่น ในอดีตหลวงพ่อบุญมาสมศักดิ์ โทสัญญ เป็นผู้ริเริ่มสร้างตลาดน้ำลำพญาให้เกิดขึ้น หลังจากที่มีคณะกรรมการดูแลตลาดเกิดขึ้นแล้ว เจ้าอาวาสวัดมีตำแหน่งเป็นประธานและที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารตลาดน้ำ โดยตลาดน้ำจะต้องได้รับความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการใด ๆ ในเขตพื้นที่วัด โดยทางวัดได้รับผลประโยชน์จากตลาดน้ำผ่านทางคณะกรรมการวัด เพื่อนำไปทำนุบำรุงวัด เพื่อกิจทางศาสนา เพื่อการดูแลรักษาศาสนสถาน และสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด

4. คณะครูอาจารย์โรงเรียนวัดลำพญา ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดน้ำ อาทิ เช่น โครงการมีคตศก้น้อยที่เป็นเด็กนักเรียนในโรงเรียน เพื่อมาช่วยในการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวบนเรือทัศนาวจร โดยเด็กนักเรียนที่ร่วมโครงการจะได้รับค่าตอบแทนตามสมควร โดยคณะครูอาจารย์บางส่วนทำหน้าที่เป็นกรรมการตลาดด้วย ในบางครั้งก็จะมีส่วนร่วมในลักษณะการสนับสนุน โดยมาเป็นวิทยากรด้านวัฒนธรรม และวิถีชุมชน เมื่อมีการร้องขอจากคณะกรรมการวัดลำพญา

5. พ่อค้าแม่ค้าและเจ้าของกิจการ พ่อค้าแม่ค้าที่นำสินค้าต่าง ๆ เข้ามาขายในตลาดนั้น โดยส่วนมากจะเป็นคนในพื้นที่ โดยจะมีการประชุมกับคณะกรรมการของสภาวัฒนธรรม เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมร่วมกัน

นอกจากนี้พ่อค้าแม่ค้าในตลาดยังมีส่วนร่วมในการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในตลาดด้วยเพราะเป็นส่วนสำคัญที่จะให้ตลาดมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง พ่อค้ารายหนึ่งในตลาดให้ความคิดเห็นที่น่าสนใจโดยสรุปได้ว่า ในอดีตเคยนำสินค้าจากสวนของตัวเองไปขายที่ตลาดน้ำแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานีซึ่งอยู่ไม่ไกลจาก ตำบลลำพญามากนัก พบว่าคณะกรรมการบริหารตลาดไม่ให้ความสำคัญกับเจ้าของสวน และชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร คนที่มาขายบางส่วนที่มีอาชีพประจำทำอยู่แล้วจะปฏิบัติกับลูกค้าไม่ดี ไม่มีความอดทน ลูกค้าต่อราคาสินค้ามากก็ไม่ขาย ไม่อ้อลูกค้า ถือเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะสร้างความประทับใจให้ลูกค้าในระยะยาว

6. องค์กรภาครัฐ

ทางราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในหลาย ๆ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

เทศบาลตำบลลำพญา ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่ จะทำหน้าที่หลักในการกระจายงบประมาณที่ได้รับบางส่วนมาใช้พัฒนาสถานที่ คูแลจัดการเรื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ จัดการขยะ สิ่งปฏิกูลที่เกิดจากตลาดน้ำ (โดยตลาดน้ำลำพญาต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บ) รับเรื่องร้องเรียนจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและแก้ไขปัญหา

องค์กรบริหารส่วนตำบลลำพญา จะจัดสรรงบประมาณบางส่วนผ่านทางสภาวัฒนธรรมตำบลเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมกิจการของตลาดน้ำ โดยให้งบประมาณสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่ปี 2544 – 2549 ปีละ 10,000 บาท และ 30,000 บาท ในปี 2550

พัฒนาการชุมชนตำบลบางเลน ได้จัดสรรงบประมาณ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาตลาดน้ำลำพญา อาทิเช่น การฝึกอบรม/ต่อยอดกลุ่มผลิตสินค้า OTOP ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งส่วนหนึ่งจะนำมาวางจำหน่ายที่ตลาดลำพญา, การปรับปรุงถนนลาดยาง, การสร้างลานจอดรถบริเวณตลาดน้ำลำพญา, การติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้งบประมาณสนับสนุนเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและอาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชน จำนวน 4,000,000 บาทในปี พ.ศ. 2544

ได้รับรางวัลจากการประกวด ชุมชนวัฒนธรรมไทยผู้ภัยเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2545 เพื่อปรับปรุงระบบสำนักงาน จำนวน 20,000 บาท

จังหวัดนครปฐม ได้ให้งบประมาณจากงบยุทธศาสตร์จังหวัดนครปฐม ได้ให้งบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงแนวคันกั้นน้ำของตลาดให้มีความสูงเพิ่มขึ้นในปี 2547 (เนื่องจากก่อนหน้านี้ตลาดจะพบปัญหาน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ เมื่อถึง ฤดูน้ำหลาก) เพื่อทำหลังคา
ริมน้ำ และปูตัวหนอนทางเดินเป็นเงินทั้งสิ้น 2,400,000 ล้านบาท

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดนครปฐม ได้ให้งบประมาณปรับปรุงพัฒนาตลาดน้ำ เพื่อให้ตลาดน้ำมีมาตรฐานยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2549 เป็นจำนวนเงิน 680,000 บาท

ที่ทำการปกครองอำเภอบางเลน ได้รับงบประมาณก่อสร้างลานจอดรถคอนกรีตเสริมเหล็ก จากโครงการปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ในปี พ.ศ. 2555

หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนให้ความช่วยเหลือด้านการเป็นวิทยากรในการอบรม อาชีพการนวดแผนโบราณ ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพเสริมในวันหยุด

สภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดแสดงกิจกรรมด้านวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำทุก ๆ ปี

หอการค้าจังหวัดนครปฐม สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ตลาดน้ำวัดลำพญา

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง กับพื้นที่ศึกษา ให้ความสนใจตลาดน้ำลำพญาและเข้ามาศึกษาวิจัยตลาดน้ำลำพญาในหลาย ๆ มิติ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยที่ได้ อาจนำไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งเพื่อการพัฒนาตลาดน้ำลำพญาได้

7. องค์กรภาคเอกชน (NGO)

จากการเก็บข้อมูลไม่พบว่ามีหน่วยงานภาคเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรใดเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำลำพญา

ตอนที่ 5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

1.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1.1.1 ในด้านบวกตลาดน้ำลำพญาก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชนใน พื้นที่ ชาวบ้านสามารถนำสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ในท้องถิ่นมาขายได้ราคาที่ดีขึ้นกว่าการขายให้ พ่อค้าคนกลางเพื่อนำไปจำหน่ายต่อ ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง

1.1.2 จากการศึกษาพบว่าไม่พบผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ เศรษฐกิจของชุมชนแต่ประการใด

1.2 ผลกระทบด้านสังคม

1.2.1 ผลกระทบในด้านบวก , จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่าตลาดน้ำลำ พญาเป็นส่วนหนึ่งให้ครอบครัวของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นได้นำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น นำ ผลิตผลทางการเกษตรที่เพาะปลูกไว้มาขายในตลาดในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

นอกจากนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำลำ พญา การดำเนินงานของตลาดน้ำวัดลำพญาในลักษณะของตลาดชุมชน ในรูปแบบคณะกรรมการ คือการสร้างบรรยากาศความร่วมมือกันในชุมชนท้องถิ่นให้มีมากยิ่งขึ้น ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และการแสดงความคิดเห็นเพื่อ แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

1.2.2 การศึกษาผลกระทบในด้านลบ , จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่พบว่ามีปัญหาหยาเสพติด , เพศพานิช , โรคภัยไข้เจ็บ , การพนัน , และอาชญากรรมที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา แต่จะพบว่ามีปัญหาเรื่องการล้วงกระเป๋ หรือขโมยของบ้าง อย่างไรก็ตามทางตลาดได้ประสานงานกับตำรวจสายตรวจเพื่อตรวจสอบ ระวัง ป้องกัน เหตุร้ายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยมีตำรวจสายตรวจประจำในพื้นที่ศึกษาในวันที่มีกิจกรรมตลาดน้ำ

ผู้วิจัยสังเกตพบว่า เนื่องจากเดิมหน่วยงานราชการได้สร้างถนนไว้สำหรับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเหมาะสมกับปริมาณคนและกิจกรรมในพื้นที่ แต่ในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์และนักชดถุกษ์ที่ตลาดน้ำลำพญาเปิดบริการ จะทำให้ถนนบริเวณทางเข้าซึ่งมีขนาดค่อนข้างเล็ก (2 เลน , ไม่มีเกาะกลาง) ลดความคล่องตัวลงไปมาก จากการสอบถาม ชาวบ้านผู้ใช้นถนนในชุมชนข้างเคียงจึงได้ให้ความเห็นว่า สามารถปรับตัวรับกับผลกระทบนี้ได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตตามปกติ เนื่องจากจะมีรถติดเพียงเล็กน้อย (100 – 200 เมตร) ในบริเวณหน้าวัด เฉพาะบางวันที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ เท่านั้น

ตลอดการดำเนินการที่ผ่านมาเคยมีข้อร้องเรียนจากชาวบ้านในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการตลาดน้ำก็ได้แก้ไขปัญหาด่วนแล้วเสร็จไป ดังต่อไปนี้

ปัญหาเรื่องทำนน้ำหน้าวัดลำพญา ซึ่งแต่เดิมก่อนมีตลาดน้ำเกิดขึ้น จะใช้เป็นที่ทำนน้ำของประชาชนที่อยู่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำ เพื่อข้ามมาใช้เส้นทางถนนด้านหน้าวัด แต่เมื่อมีแพขายของมาวางอยู่ก็สร้างความไม่สะดวกให้กับประชาชน ทางคณะกรรมการจึงได้แก้ไขโดยได้จัดให้มีทำนน้ำสำหรับขึ้น - ลงแม่น้ำโดยเฉพาะ ซึ่งจะไม่มีการขายของไปวางจำหน่ายในบริเวณนั้น นอกจากนี้ยังลดระดับความสูงของแพอาหาร เพื่อให้ชาวบ้านขึ้นลงได้สะดวกมากยิ่งขึ้นจนไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตตามปกติของชาวบ้านในพื้นที่

ปัญหาเรื่อง การใช้พื้นที่ภายในวัดเพื่อศาสนพิธีต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้รับข้อมูลว่าในกรณีที่ชาวบ้านจะใช้พื้นที่ในการทำพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวช และงานศพ และตรงกับวันที่ตลาดน้ำเปิดดำเนินการ จะมีการกันพื้นที่ประกอบพิธี และที่จอดรถไว้ให้เพียงพอตามความเหมาะสม ซึ่งชาวบ้านก็สามารถดำเนินพิธีต่าง ๆ ได้ตามปกติและไม่เกิดเป็นข้อขัดแย้งขึ้น

ในปัจจุบันสำหรับพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ห้องและศาลานวดแผนโบราณ , สปาปลา จะกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณวัด มีการกันพื้นที่ในส่วนที่เป็นเขตส่วนตัวของพระสงฆ์ และบริเวณสำหรับพิธีกรรมทางศาสนาเป็นสัดส่วน โดยจะไม่มีร้านค้าต่าง ๆ ไปตั้งอยู่ในบริเวณนั้น และภายในวัดไม่พบว่ามีการใช้เครื่องขยายเสียงที่รบกวนพระที่จำพรรษาอยู่ใน

วัดและชุมชนในละแวกใกล้เคียง และหากมีกิจกรรมใด ๆ ของชุมชนที่มีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ภายในวัดและโรงเรียน เช่น การฝึกอบรมอาชีพ หรือการแข่งขันฟุตบอล ก็จะมีการกันพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ตามความเหมาะสม

1.3 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

1.3.1 ผลกระทบในด้านบวก คณะกรรมการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญ และมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านลำพญา การสาธิตด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

นอกจากนี้จากรายได้ของตลาดน้ำลำพญา ทำให้ทางวัดลำพญามีงบประมาณในการดูแลศาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัดให้อยู่ในสภาพที่ดี

1.3.2 การศึกษาผลกระทบในด้านลบ , เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยส่วนมากเป็นคนไทยซึ่งมีวัฒนธรรม การใช้ชีวิต ไม่ต่างจากชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาอย่างเห็นได้ชัด แต่มีบางความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ ได้ให้ข้อสังเกตซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไว้ว่า นักท่องเที่ยวควรเคารพสถานที่ซึ่งเป็นบริเวณวัด โดยแต่งตัวให้เหมาะสม และมีความสุภาพตามสมควรเนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในบริเวณวัด

1.4 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

1.4.1 ผลกระทบในด้านบวก , เมื่อตลาดน้ำลำพญาประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น สามารถสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลสภาพแวดล้อมของแม่น้ำโดยชุมชนท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณต่าง ๆ จากภาครัฐ เช่น การกำจัดผักตบชวา การขุดลอกคูคลองต่าง ๆ เป็นต้น

1.4.2 การศึกษาผลกระทบในด้านลบ จากผลการวิจัยได้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ปัญหาขยะ จากการสัมภาษณ์พบว่าในบางครั้งจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากตลาดน้ำ ดังกลิ่นเหม็นขณะที่ยังคงเก็บรอการจัดการซึ่งเป็นความรับผิดชอบของเทศบาลในการแก้ปัญหา โดยเบื้องต้นทางเทศบาลได้ปรับปรุงที่กองเก็บให้มีลักษณะที่ดีขึ้น และมีแผนที่จะของบประมาณเพื่อสร้างเตาเผาขยะ ขณะที่ภายในตลาดพ่อค้าแม่ค้าให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด และมีการจัดหาถังขยะไว้ในบริเวณที่จำเป็น รวมทั้งมีการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในถังขยะ

ปัญหาเรื่องทัศนียภาพในพื้นที่ จากการสังเกตพบว่าในหลายๆ จุดมีสิ่งก่อสร้างที่ทำลายทัศนียภาพภายในวัด เช่น สายไฟ และสายโทรศัพท์ที่เดินสายผ่านหน้าโบสถ์ เป็นต้น

ตลอดการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2542 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีกรรเรียนจากชุมชนบริเวณใกล้เคียงในเรื่องมลพิษ หรือ มลภาวะทางเสียงเนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีในตลาคน้ำวัดลำพญาเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะประเภทดังกล่าว

ตอนที่ 6 ผลการศึกษาข้อมูลจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อศึกษาข้อมูลทางประชากรของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในตลาคน้ำวัดลำพญา และความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุดเพื่อนำไปสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ความคิดเห็นด้านประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา ถึงอำนวยความสะดวกพื้นฐาน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม และประเภทของสินค้าที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในตลาคน้ำวัดลำพญา (ตารางที่ 2)

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สภาพสมรส ลักษณะการท่องเที่ยวช่องทางารรับทราบข้อมูลของพื้นที่ศึกษา และพาหนะที่ใช้เดินทาง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวตลาคน้ำวัดลำพญา (สรุปจากแบบสอบถาม)

หัวข้อศึกษา	กลุ่มประเภท	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	122	34.4
	หญิง	233	65.6
	ไม่ได้	205	57.7
สถานภาพ	สมรส	150	42.3
	ส่วนตัว	115	33.0
ลักษณะการท่องเที่ยว	ครอบครัว	182	51.0
	อื่น ๆ	58	16.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หัวข้อศึกษา	กลุ่มประเภท	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ตลาดน้ำลำพญา	วิทยุ	5	1.4
	โทรทัศน์	81	22.8
	หนังสือพิมพ์	24	6.8
	นิตยสาร	16	4.5
	ป้ายโฆษณา	29	8.2
	Internet	58	16.3
	การบอกต่อ	239	67.3
ชนิดพาหนะที่ใช้เดินทาง	อื่นๆ	30	8.5
	รถยนต์ส่วนบุคคล	307	86.5
	รถจักรยานยนต์	6	1.7
	เรือ	2	0.6
	รถจักรยานยนต์	26	7.3
	รถจักรยาน	8	2.3
	อื่นๆ	6	1.7

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพศหญิงมากที่สุด 233 คน หรือร้อยละ 65.6 เพศชายจำนวน 122 คน หรือร้อยละ 34.4

กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพโสดมากที่สุด 205 คน หรือร้อยละ 57.7 สถานภาพสมรสจำนวน 150 คน หรือร้อยละ 42.3

กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากที่สุดจำนวน 182 คน หรือร้อยละ 51.1 รองลงมาคือมีลักษณะการท่องเที่ยวแบบส่วนตัวจำนวน 115 คน หรือร้อยละ 33.0

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำลำพญาด้วยการบอกต่อมากที่สุดจำนวน 239 คน หรือร้อยละ 67.3 รองลงมาคือรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำลำพญาทางโทรทัศน์จำนวน 81 คน หรือร้อยละ 22.8

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลมากที่สุดจำนวน 307 คน หรือร้อยละ 86.5 รองลงมาคือเดินทางโดยรถจักรยานยนต์จำนวน 26 คน หรือร้อยละ 7.3

2. ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา (ตารางที่ 3)

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจมาเที่ยวตลาดน้ำลำพญาเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมากที่สุดจำนวน 274 คน หรือร้อยละ 77.2 รองลงมาคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมจำนวน 51 คน หรือร้อยละ 14.4

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกห้องน้ำเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ไม่เพียงพอจำนวน 123 คน หรือร้อยละ 34.6 รองลงมาคือป้ายและแผนผังแสดงพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงพอจำนวน 107 คน หรือร้อยละ 30.1

กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญาที่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการพื้นฐานในด้านการบริการนำเที่ยวและมีคุณค่ามากที่สุดจำนวน 98 คน หรือร้อยละ 27.6 รองลงมาคือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบริการอาหารและบันเทิงจำนวน 70 คน หรือร้อยละ 19.7

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 3 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำวัดลำพญา (สรุปจากแบบสอบถาม)

หัวข้อศึกษา	กลุ่มประเภท	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ ศึกษาที่ดึงดูดใจ	ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ	274	77.2
	ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ	30	8.5
	ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและ กิจกรรม	51	14.4
สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ นักท่องเที่ยวคิดว่า มีอยู่ไม่เพียงพอ	ศูนย์บริการข้อมูลและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	59	16.6
	จุดตรวจ / การรักษาความปลอดภัย	87	24.5
	ถังขยะและการรักษาความสะอาด	86	24.2
	ป้ายและแผนผังแสดงพื้นที่กิจกรรมต่างๆ	107	30.1
	การคมนาคม – เดินทาง	65	18.3
	ระบบสาธารณูปโภค	35	9.9
	ร้านอาหารและร้านขายของ	38	10.7
สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ นักท่องเที่ยวคิดว่า มีอยู่ไม่เพียงพอ	ห้องพยาบาล	24	6.8
	จุดพักผ่อน	85	23.9
	ห้องน้ำ	123	34.6
	ลานจอดรถ	114	32.1
ข้อเสนอแนะ	บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว	62	17.5
	บริการที่พัก	69	19.4
เกี่ยวกับบริการ พื้นฐาน	บริการอาหารและบันเทิง	70	19.7
	บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์	98	27.6
	บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก	61	17.2

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หัวข้อศึกษา	กลุ่มประเภท	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การเข้าร่วม กิจกรรมในตลาด น้ำลำพญา	ไหว้พระ	265	74.6
	ซื้อของ	290	81.7
	ล่องเรือ	49	14
	นวดแผนโบราณในบริเวณวัด	33	9.3
	นวดแผนโบราณในเรือล่อง	5	1.4
	อื่น ๆ	1	0.3
สินค้าที่ นักท่องเที่ยวนิยม ซื้อมากที่สุด	สินค้าการเกษตร	127	35.8
	ของที่ระลึก	86	24.2
	อาหาร	263	74.1
	อื่น ๆ	1	0.3

กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญา ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมซื้อของมากที่สุดจำนวน 290 คน หรือร้อยละ 81.7 รองลงมาคือ กิจกรรมไหว้พระจำนวน 265 คน หรือร้อยละ 74.6

กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญา ส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารมากที่สุดจำนวน 263 คน หรือร้อยละ 74.1 รองลงมาคือ สินค้าการเกษตรจำนวน 127 คน หรือร้อยละ 35.8 คน

3. สรุปและวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

3.1 ข้อมูลเชิงสถิติ

นักท่องเที่ยวส่วนมากที่มาเที่ยวในพื้นที่ศึกษาเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (เพศหญิง ร้อยละ 65.6 , นักท่องเที่ยวที่มีสถานะภาพโสดจะมีจำนวนมากกว่าสถานภาพสมรสเล็กน้อย (สถานะภาพโสด ร้อยละ 57.7) , โดยส่วนมากมาเที่ยวกับครอบครัว (ร้อยละ 51.1) ขณะที่มาเป็นการส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 33.0 และด้วยเหตุผลอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 16

การรับทราบข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวผ่านทางกรบอกต่อมีจำนวนสูงสุด (ร้อยละ 67.3) รองมาคือทางโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 22.8 โดยพาหนะที่ใช้สูงสุดคือรถยนต์และรถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 86.5 และร้อยละ 7.3 ตามลำดับ)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ทรัพยากรธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 77.2 ขณะที่ทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 14.4 และ 8.5 ตามลำดับ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่นักท่องเที่ยวคิดว่าไม่พอเพียงพบว่า นักท่องเที่ยวคิดว่าห้องน้ำเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ไม่เพียงพอจำนวน 123 คน หรือร้อยละ 34.6 รองลงมาคือป้ายและแผนผังแสดงพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงพอจำนวน 107 คน หรือร้อยละ 30.1 ขณะที่ห้องพยาบาล และ ระบบสาธารณูปโภคมีอัตราส่วนต่ำสุด คือร้อยละ 6.8 และ ร้อยละ 9.9 ตามลำดับ ซึ่งผลที่ได้ขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงโดยจากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการใช้ห้องน้ำไม่พบว่ามีผู้รอใช้บริการห้องน้ำทั้งสองจุด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นเพราะป้ายสัญลักษณ์ที่ไม่ชัดเจนและมีจำนวนไม่เพียงพอทำให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าห้องน้ำไม่ได้รับความสะดวก จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลในแนวทางที่สอดคล้องกันว่าอยากให้พื้นที่ศึกษาปรับปรุงเรื่องสัญลักษณ์ทางไปห้องน้ำให้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวหลาย ๆ คนให้ความเห็นจำควรมีแผนผังแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งจากการสังเกตพบว่าในปัจจุบันมีการก่อสร้างศูนย์ประชาสัมพันธ์ในบริเวณทางเข้าพื้นที่ตลาด ซึ่งน่าจะช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น โดยผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมิตา จุลเกษ ที่มโผลงงานวิจัยในปี 2549

กิจกรรมภายในวัดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจสูงสุด คือ ซุ้มของ ไหว้พระ และส่องเรือ โดยคิดเป็นร้อยละ 81.7 , 74.6 และ ร้อยละ 14 ตามลำดับ

สินค้าที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อมากที่สุด ได้แก่อาหาร คิดเป็นร้อยละ 74.1 , สินค้าการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 35.8 เปอร์เซนต์ และของที่ระลึกคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 24.2 ตามลำดับ

3.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักท่องเที่ยวสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ผลงานวิจัยนันทนาการ ระดับปริญญาตรี

1. สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา
นักท่องเที่ยวบางคนให้ความเห็นว่า พื้นที่ในตลาดคับแคบเกินไป , บางความคิดเห็นเสนอให้มีการปลูกต้นไม้ และเพิ่มจุดนั่งพักผ่อนให้มากขึ้น

2. การคมนาคมขนส่ง

บางความคิดเห็นอยากให้เพิ่มระบบขนส่งมวลชนเพื่อบริการในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ศึกษาจะต้องใช้รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ส่วนบุคคลเป็นหลัก

3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

หลาย ๆ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ระบุว่าที่จอดรถไม่เพียงพอกับความ
ต้องการ , และอยากให้เพิ่มร่วมงกันแคคในพื้นที่จอดรถ

มีนักท่องเที่ยวหลายคนให้ความเห็นว่าห้องน้ำไม่สะอาด และมีขนาดเล็ก
เกินไป โดยบางท่านเปรียบเทียบกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ขณะที่บางท่านเสนอว่าอาจเก็บเงินจาก
ผู้ให้บริการเพื่อเป็นงบประมาณในการปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น

นักท่องเที่ยวบางคนให้ความเห็นในแบบสอบถามไว้ว่าควรมีป้ายบอกทาง
ไปสถานที่อื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปเที่ยวต่อได้ และควรมี
ภาษาอังกฤษเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าใจได้

ควรมีการออกแบบให้ผู้สูงอายุ และผู้พิการใช้งานสะพานที่เชื่อมต่อลงไป
ในแพอาหารได้สะดวกมากขึ้น , หลายความคิดเห็นระบุว่า ถึงขณะนี้จำนวนน้อยเกินไป บางจุด
สกปรก

เกี่ยวกับเรื่องการรักษาความปลอดภัยซึ่งบางความคิดเห็นระบุว่า จุกลมรถยนต์
หายไประยะที่จอดรถในพื้นที่จอดรถบริเวณวัด อยากให้มีเจ้าหน้าที่เฝ้า และเดินตรวจตรารอบลาน
จอดรถ

4. เกี่ยวกับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ กิจกรรมการค้าขาย และ สินค้าที่ขายในตลาด

ข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามสอดคล้องกันว่า นักท่องเที่ยว
ประทับใจกับสินค้าทางการเกษตรที่ผลิตได้ในท้องที่ศึกษา ซึ่งมีราคาถูกและมีคุณภาพที่ดี สำหรับ
สินค้าบางประเภทที่ต้องสั่งซื้อมาจำหน่ายนั้นมีหลาย ๆ คนให้ความเห็นว่ามีราคาแพง

บางความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ให้ความเห็นไว้ว่าควรมีการขายอาหารที่
เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น ปลาเผา เพราะเหมาะสมกว่าก๋วยเตี๋ยวซึ่งไม่มีเอกลักษณ์และหากินได้ทั่วไปอยู่
แล้ว

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

นักท่องเที่ยวหลาย ๆ คนมีความประทับใจกับพ่อค้า แม่ค้าที่มีความเป็น
กันเอง สิ่งที่นักท่องเที่ยวเสนอว่าควรปรับปรุง คือ ของที่ระลึกควรมีความสวยงามและน่าสนใจกว่า
ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และมีจุดจำหน่ายที่เห็นได้ชัดเจน , มีร้านอาหารที่ขายของประเภทเดียวกันซ้ำกัน
หลายร้านจนเกินไป

ความเห็นจากนักท่องเที่ยวท่านหนึ่ง เกี่ยวกับการแต่งกายของพ่อค้าแม่ค้าว่า ผู้
ถูกสัมภาษณ์เคยเดินทางไปเที่ยวที่ตลาด กังไค้ง จังหวัดอยุธยาพบว่าพ่อค้าแม่ค้าจะใส่ชุดม่อฮ่อม
และตลาดบางน้ำผึ้ง พ่อค้าแม่ค้าทุกคนจะใส่เสื้อผ้าลายดอกเหมือน ๆ กันหมด ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลนี้

มาสัมภาษณ์แม่ค้าพ่อค้าในตลาด ซึ่งให้ความเห็นว่ามีความเป็นไปได้แต่จุดที่ไต่จะต้องเป็นจุดที่สะดวกต่อการทำงานด้วย เสื้อผ้าบางอย่างเช่น ชุดไทย อาจจะไม่เหมาะสม โดยส่วนตัวแล้วผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าพ่อค้า แม่ค้าควรแต่งตัวให้สุภาพ

กิจกรรมการล่องเรือ

นักท่องเที่ยวประทับใจมุกเทศ์น้อยที่นำเที่ยว ที่มีอัธยาศัย และมารยาทดี แต่อยากให้มีเวลาการล่องเรือให้มากขึ้น และเพิ่มสถานที่จอดแวะ ขณะทีหลาย ๆ คนให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สภาพของแม่น้ำ และบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำมีความสวยงามน่าสนใจ , บางความคิดเห็นเสนอให้ใช้เครื่องยนต์ที่ไม่ทำลายสภาวะสิ่งแวดล้อม

แพอาหาร , หลาย ๆ ความคิดเห็นระบุว่า พื้นที่รับประทานอาหารในแพอาหารมีน้อยจนเกินไป

สำหรับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวอยากให้มีเข้ามาได้แก่ การจัดให้มีที่พักแบบ Home stay ในพื้นที่

ตอนที่ 7 แนวทางการบริหารจัดการและแผนการดำเนินงานของตลาดน้ำวัดลำพญา

1. แนวทางการบริหารจัดการในปัจจุบัน

นโยบายการจัดการ

1. พึ่งพาตนเอง อาศัยความร่วมมือของชุมชน สร้างรากฐานจากกำลังของชุมชน แล้วค่อยพัฒนาตามทิศทางที่เหมาะสม

2. เน้นการกระจายรายได้ สร้างงาน ในชุมชน เสริมสร้างเศรษฐกิจครอบครัว

3. เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อขยายโอกาสทางการตลาด และแชร์ตลาดกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดเดียวกัน

สรุปแนวคิดหลักที่น่าสนใจด้านการบริหารงานของตลาดน้ำวัดลำพญา (บางส่วน)

1. ร้านขายของในตลาดน้ำต้องติดป้ายราคาไว้บนสินค้าเพื่อควบคุมราคาสินค้าไม่ให้สูงจนเกินไป และ ระวังการใช้เครื่องชั่งที่ได้มาตรฐาน แต่ยังมีบางความเห็นจากแบบสอบถามได้ให้ความเห็นว่ายังมีสินค้าหลายชนิดยังไม่มีการติดป้ายราคา

2. ไม่อนุญาตให้มีการแข่งร้านต่อ หากมีพื้นที่ขายของบริเวณใดว่างทางกรรมการตลาดจะประชาสัมพันธ์ไปในพื้นที่บริเวณชุมชนใกล้เคียงเพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาใช้พื้นที่ขายของ (ในปัจจุบันมีชาวบ้านลงชื่อจองร้านค้าไว้กว่า 200 คน)

3. มีการจัดการประชุมพ่อค้าแม่ค้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อควบคุมให้การดำเนินการมีความเหมาะสม และกำหนดแนวทางการพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่อง

4. มีการควบคุมการใช้พื้นที่โดยกำหนดระเบียบให้ร้านค้าต่าง ๆ อยู่ในบริเวณที่กำหนดไว้เท่านั้น

5. เนื่องจากการดำเนินงานเป็นลักษณะของตลาดชุมชน การบังคับใช้ กฎระเบียบต่าง ๆ จึงต้องปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสม โดยไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน

6. คณะกรรมการได้มีการเดินทางไปศึกษาดูงานในสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยสม่ำเสมอเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงพัฒนาตลาดน้ำลำพญา

7. คณะกรรมการได้นำผลการวิจัยต่าง ๆ ที่มีผู้เข้ามาเก็บข้อมูลของตลาดน้ำลำพญาในแง่มุมต่าง ๆ มาศึกษาเพื่อปรับใช้อย่างเหมาะสม

2. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในปัจจุบัน

2.1 เนื่องจากตลาดน้ำเปิดบริการมาเป็นเวลานาน ดังนั้น สิ่งก่อสร้าง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ย่อมมีการเสื่อมโทรม เช่น ทุ่นลอยและหลังคาเพออาหาร เป็นต้น ในปัจจุบันตลาดน้ำต้องใช้งบประมาณในการซ่อมแซมและดูแลรักษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะต้องมีการวางแผน และบริหารจัดการตามความเหมาะสม

2.2 การใช้เงินเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต้องขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ไม่สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว

2.3 ในด้านการตลาด ทางคณะกรรมการพยายามกำหนดพื้นที่เพื่อนำสินค้าที่เหมาะสม ประเภทสินค้าทางวัฒนธรรม เช่น ผ้าไหม ผ้าทอมือ มาขายในพื้นที่ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แต่พบว่าไม่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจทำให้ผู้ขายไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้จนต้องเลิกขายไป ทำให้ในที่สุดคณะกรรมการต้องอนุญาตให้ร้านค้าประเภทอื่นเข้ามาใช้พื้นที่แทน โดยประเภทของสินค้าที่นำมาจำหน่าย อาจมีความเหมาะสมน้อยกว่า

2.4 ในปัจจุบันพื้นที่ในวัดที่มีอยู่ถูกใช้จนเต็มพื้นที่แล้ว ไม่สามารถขยายได้อีก เนื่องจากรอบบริเวณวัดลำพญาเป็นพื้นที่ของเอกชน ในขณะที่ยังมีชาวบ้านลงชื่อจองที่ค้าขายไว้กว่า 200 คน

3. แผนการในอนาคต

จากการเก็บข้อมูลพบว่า หน่วยงานที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของตลาดน้ำลำพญามีแผนการทำงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เทศบาลตำบลลำพญา มีโครงการที่จะเพิ่มแพอาหารอีก 1 แพ ในแม่น้ำนครชัยศรี บริเวณหน้าวัดลำพญา และบริหารจัดการโดยเทศบาล โดยจะจ่ายค่าเช่าให้วัดในอัตราเดียวกับที่ทางตลาดน้ำดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีแผนที่จะสร้างเตาเผาขยะเพื่อลดปัญหากลิ่นจากขยะที่รอการกำจัดที่เกิดจากตลาดน้ำวัดลำพญา

คณะกรรมการวัดลำพญา มีโครงการจะของบประมาณเพื่อเพิ่มปริมาณห้องน้ำ และปรับปรุงให้มีความเหมาะสม และสะอาดมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเดิม ห้องน้ำที่จัดทำขึ้นเป็นของวัดลำพญาแต่เดิม ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมแม่น้ำนครชัยศรี (กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดลำพญา) สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยผลการวิจัย

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้วิจัย

ตอนที่ 1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และปัจจัยสนับสนุนที่จะส่งเสริมศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

จากข้อมูลต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า ในบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำลำพญามีฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ที่สามารถส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ สัมผัส และชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีความงดงามตามธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยมีที่ตั้งอยู่ติดกับเขตปริมณฑลซึ่งมีการคมนาคมขนส่งสะดวก

2. ผลกระทบที่เกิดการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ และประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่าจากการศึกษาผลกระทบพบว่าธุรกิจการท่องเที่ยวตลาดน้ำลำพญาไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบที่รุนแรงต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา อย่างไรก็ตามควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีการตรวจสอบด้านขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของพื้นที่ศึกษาเพื่อควบคุม ดูแล วางแผน ให้การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นไปอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่ชุมชนริมแม่น้ำนครชัยศรี บริเวณวัดลำพญาได้จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น โดยเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญ และสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านในพื้นที่ อาทิ นวดแผนโบราณ เจ้าหน้าที่ดูแลเรือทัศนจร มัคคุเทศก์น้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ ตลาดน้ำลำพญายังมีส่วนในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การจัดทำพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านลำพญา การจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อยให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องับธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

ในปัจจุบันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่และให้ความร่วมมือในการพัฒนาตลาดน้ำลำพญา รวมทั้งมีแผนดำเนินการในด้านต่าง ๆ แต่จากการศึกษาพบว่า สมาชิกชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์จากตลาดน้ำโดยตรงยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ และหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานของทางราชการ ยังมีการดำเนินการที่แยกส่วนกันตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

4. รูปแบบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

จากผลการศึกษาวิจัยก่อให้เกิดข้อสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาตลาดน้ำลำพญาที่เหมาะสม ควรเป็นไปในรูปแบบดังนี้

4.1 เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ภายในวัดลำพญาซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดได้ถูกใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนไม่มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมอื่น ๆ แล้ว ดังนั้น แนวทางที่น่าสนใจและทางคณะกรรมการบริหารตลาดให้ความสนใจ ก็คือ การเพิ่มกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ไปสู่บริเวณพื้นที่ข้างเคียงซึ่งมีศักยภาพเพียงพอ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งมีความเหมาะสมกับบริเวณพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะทำให้มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น จำนวนของชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยรวม นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนการพัฒนาตลาดน้ำลำพญาของคณะกรรมการบริหารตลาด คือ พัฒนาให้ตลาดน้ำลำพญาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยพยายามสร้างความหลากหลาย เช่น หมู่บ้านชานา หมู่บ้านสมุนไพร หมู่บ้านทอผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ควรเพิ่มบริการในลักษณะของ Home Stay เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ครบวงจร และทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น โดยอาจเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายชุมชน

โดยพื้นที่ข้างเคียงที่มีศักยภาพ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ตลาดรางกระทุ่ม สามารถเดินทางจากวัดลำพญาได้ผ่านทางคลองพระพิมล ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้แก่ ตลาดเก่าอายุกว่า 100 ปี , ศาลเจ้าปู่ทิงง ศาลเจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น ซึ่งทางเทศบาลตำบลรางกระทุ่มและชุมชนตั้งใจพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

2. พื้นที่หมู่ 10 ตำบลบางระกำ ห่างจากตลาดน้ำวัดลำพญาประมาณ 5 -10 กม. ซึ่งมีความพร้อมและจะได้รับงบประมาณจากสำนักงานปลัด ผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบล ในปี 2555 จำนวน 100,000 บาท เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบ Home stay จากกรมการพัฒนาชุมชน (อำเภอบางเลน) นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำยังได้รับงบประมาณสนับสนุน ในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล , เครือข่ายพัฒนางานแพทย์แผนไทยในตำบล และการพัฒนากลุ่มอาชีพ ขึ้นในตำบลอีกด้วย

3. ตลาดน้ำหน้าวัดบางไผ่นารด (องค์การบริหารส่วนตำบลบางไทรป่า) ซึ่งจะได้รับงบประมาณจำนวน 1,500,000 บาท จากพัฒนาชุมชนอำเภอบางเลน เพื่อเริ่มดำเนินการในปี 2554

4. ตลาด รศ. 112 (ตลาดร้อยปี) ตำบลบางหลวง เป็นตลาดเก่าริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรี ที่ยังเปิดดำเนินการตามปกติ อยู่ห่างจากตลาดน้ำลำพญาประมาณ 25 กิโลเมตร ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ สถาปัตยกรรมในตลาดที่ทำจากไม้ (บ้านเก่าเหล่าเต็งไม้) มีลักษณะของวัฒนธรรมผสม ไทย-จีน , อาหารประเภทต่าง ๆ และ สินค้าทางการเกษตร , ปลาแม่น้ำ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยม

5. วัดต่าง ๆ ตลอดเส้นทางน้ำริมแม่น้ำนครชัยศรีนอกเหนือจากเส้นทางที่เรือล่องอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ วัดเกษมสุริย์มาจ , วัดบางเลน , วัดผาสุการาม , วัดบางไผ่นารด , วัดโพธิ์ราษฎร์ศรัทธาวาม , วัดศิลามูล , วัดบางหลวง, วัดราษฎร์สามัคคี เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวทางวัฒนธรรม เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ เช่น อาจกำหนดเส้นทางไหว้พระ 9 วัด โดยเส้นทางเรือ เป็นต้น โดยกำหนดกิจกรรมและเวลาในการเดินทางให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นไปได้จริง

4.2 ควรพัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยจัดทำเอกสารที่ให้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อแจกแก่นักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เข้าใจ เกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิต และมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่ศึกษามากยิ่งขึ้น เช่น แผนที่กิจกรรม หรือข้อมูลของวัดลำพญา เป็นต้น ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

4.3 หากมีความเป็นไปได้ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น ภาคธุรกิจ ที่มีศักยภาพ เพื่อการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อการลงทุน การประชาสัมพันธ์ หรือด้านการตลาด เพื่อให้ตลาดน้ำวัดลำพญา มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และเพิ่มจำนวนของผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของตลาด อย่างไรก็ตามควรกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติและวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

4.4 ในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญาให้เห็นเป็นรูปธรรม มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน ควรจะได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ โดยเป็นการดำเนินการร่วมกันในลักษณะของโครงการพัฒนา โดยเฉพาะหน่วยงานของราชการ และหน่วยงานของเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร ควรจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมกำหนดแนวทางที่เหมาะสม

4.5 ควรมีการให้ความรู้ เพื่อพัฒนาบุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

4.6 การพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่ศึกษา ควรเน้นกิจกรรมที่พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย และวางแผน เพื่อที่จะให้การพัฒนาสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชน เพื่อให้การเติบโตของตลาดน้ำลำพญา มีความยั่งยืน ไปพร้อมกับการคงอยู่ของวิถีชุมชนอันดีงาม

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้วิจัย

1. ในงานวิจัยฉบับนี้ยังขาดแนวคิดทางด้านการตลาดซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาธุรกิจทุกประเภท ซึ่งหากมีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านการตลาดเพิ่มเติมก็จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลในด้านการเงินได้อีกด้วย

2. หากมีการกำหนดแผนการพัฒนาในพื้นที่ศึกษาแล้ว ควรมีการศึกษาวิจัยด้านความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ในพื้นที่ศึกษาโดยละเอียด เพื่อหาจุดวิกฤติที่จะต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้ตลาดน้ำวัดลำพญา มีการเจริญเติบโตตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าในปัจจุบันตลาดลำพญา มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น ปริมาณสินค้าที่มีให้เลือกหลากหลายมากขึ้น รวมถึงในด้านกิจกรรมของวัดลำพญานั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ตัวอย่างเช่น การแสดงของนักเรียนจากโรงเรียนวัดลำพญา ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในช่วงเริ่มดำเนินการ หรือกิจกรรมการขี้อวดบรเวณวัด ซึ่งในปัจจุบันไม่มีแล้ว

ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยคิดว่า สาเหตุที่ยกเลิกไปนั้นเพราะบางกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ ความต้องการของนักท่องเที่ยวยังมีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอีกด้วย ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจ เพื่อให้ตลาดน้ำลำพญามีการปรับตัวในแนวทางที่สอดคล้องกัน

4. จากการสำรวจเพิ่มเติมพบว่า หลาย ๆ ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงพื้นที่ศึกษามีความต้องการที่จะสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นของตนเองจากการเห็นความสำเร็จในการดำเนินงานของตลาดน้ำวัดลำพญา หลาย ๆ แห่งในช่วงการพัฒนา แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งหากมีการวิจัยก็อาจทำให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะที่เหมาะสมกับพื้นที่ข้างเคียงพื้นที่ศึกษาเหล่านี้ก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐบาลมีอยู่จำกัด จึงควรมีการศึกษาว่าควรใช้งบประมาณในรูปแบบใดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศสูงสุด

5. การบริหารจัดการตลาดน้ำวัดลำพญาในลักษณะการดำเนินงานของคณะกรรมการ โดยมีการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยได้รับความร่วมมือจากพ่อค้า-แม่ค้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการบริหารจัดการรายได้อย่างเป็นระบบเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำลำพญามีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามคณะกรรมการและพ่อค้าแม่ค้าต้องมีการตรวจสอบให้มาตรการที่บังคับใช้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การคิดป้ายราคาสินค้า ซึ่งนักท่องเที่ยวบางคนให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่ายังไม่มีการคิดป้ายราคาสินค้าบางชนิด

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรสนใจในรายละเอียดมากขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ หรืออาสาสมัครดูแลตรวจสอบในจุดต่าง ๆ เช่น บางครั้งพ่อค้าแม่ค้าหรือนักท่องเที่ยววางของหรือทิ้งเศษขยะในที่ที่เหมาะสม เช่น บริเวณหน้าพระพุทธรูปซึ่งเป็นภาพที่ไม่เหมาะสม ซึ่งควรมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจน , พื้นที่จอดรถควรมีการทาสีตีเส้นกำหนดพื้นที่จอดเพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการซ่อมแซมป้ายสัญลักษณ์ และติดตั้งในจุดที่เหมาะสม , ในการสร้างสิ่งก่อสร้าง และสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพิ่มเติมภายในวัดควรดำเนินการอย่างรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทัศนียภาพในบริเวณวัด เช่น แนวสายไฟฟ้าที่พาดผ่านหน้าพระอุโบสถวัด เป็นต้น

6. หน่วยงานภาครัฐบาลควรที่จะให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญา เช่น สภาพเส้นทางถนนจากถนนเส้นหลักไปตลาดน้ำวัดลำพญา ที่นอกจากมีขนาดเล็กแล้ว ยังมีพื้นผิวถนนที่อยู่ในสภาพที่ไม่ดีอย่างยิ่ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สำนักงานเกษตรอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. แผนที่อำเภอ
บางเลน [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 25 พฤษภาคม 2553. เข้าถึงได้จาก

<http://banglen.nakhonpathom.doae.go.th/plan.html>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระยะ 5 ปี. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.,
2550.

ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2542.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ฉันทิช วรรณถนอม. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สามลดา, 2552.

ชนัญ วงษ์วิภาค. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. นครปฐม :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2547.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2542.

ณิชชาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์. “สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการสภาพแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัด
ลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.

ดุษฎี ชุมสาย, มล. และ ญิบพัน พรหมโยธี. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

ทรงพล ตูละทา. ศัพท์พัฒนาเพื่อชุมชนและสังคม. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, 2547.

ธนธรณ์ ศรีสวัสดิ์. “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน
กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
ประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่ :
ศิริลักษณ์การพิมพ์, 2547.

- นำชัย ทนุผล. “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : แนวคิดและวิธีการ.” เอกสารประกอบการสอนวิชา พท.322 คณะธุรกิจการเกษตร สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2542.
(อัครา)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2548.
_____. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด, 2548.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.” เอกสารประกอบการสอนวิชา สค. 651 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
(อัครา)
- มนัส สุวรรณ. “การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย.” วารสารราชบัณฑิตยสถาน 27, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2545) : 409-428.
- มยุรี ศรีอุดร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2548.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
_____. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>
- วรรณมา วังษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วสิน อิงคพัฒนากุล. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2548.
- วาทีณี ส่งกลิ่น. “การศึกษาผลกระทบทางสุขภาพของชุมชนตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548.
- วาลิกา แสนคำ. “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่.” รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาโท สาขาวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : แสงสว่างเวิลด์เพรส, 2549.

สมประสงค์ น่วมบุญดี และคณะ. เอกสารการสอนชุดวิชา ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.

สมยศ วัฒนากมลชัย. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 12. ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2553.

สมิตา จุลเกษ. “การวางมาตรการการจัดการตลาดน้ำเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา : ตลาดน้ำวัดลำพญา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549.

สุธรรม รัตนโชติ. การวิจัยเชิงพลวัตกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ท็อป, 2551.

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. “ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน.” ใน รวมบทความทางวิชาการคณะโบราณคดี 2545, 439-471. ดำรงวิชาการ, กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

สุรชาติ แก้วทองประคำ. “เอกสารแผนชุมชนเชิงบูรณาการ อำเภอบางเลน.” เอกสารในการสัมมนา เรื่องการพัฒนาชุมชนอำเภอบางเลนปี 2552 เสนอที่อำเภอบางเลนปี พ.ศ. 2552. (อัคราณา)

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ภาษาต่างประเทศ

Borton, H. Elements of Sustainable Development For Sustainable Communities. London : Earthscan, 2000.

Hall, C.M. and S. McArthur. Integrated Heritage Management : Principle and Practice. London : The stationary office, 1998.

Duang-ngern, Suephakdee. “Shophouses in Phetchaburi : a Community-Based Approach to Conservation and Tourism.” Doctorate thesis of Architectural Heritage Management and Tourism (International Program) Graduate school of Silpakorn University, 2008.

Erwin, William. Participation Management : Concept Theory and implementation. United States of America : State University, 1976.

Green, Arnold W. Sociology. New York : McGraw-Hill, 1972.

Lyttleton, S. and A. Allcock. Tourism as a Tool for Development. n.p., 2002.

Parry, G. "The Idea of Political Participation." in Participation in Political, n.p. G. Parry,
Manchester : Manchester University Press, 1972.

Smith, Valene. Hosts and Guests. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1977.

Yamane, Taro. Statistics : An introductory analysis. New York : Harper and Row, 1967.

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แบบสำรวจ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี (กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม) อ้างอิงจาก มนัส สุวรรณ (2545 : 409-428)

แบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

1. ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว (ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง , สภาพแวดล้อม รวมไปถึงการเป็นที่ยอมรับและพอใจของชุมชนในท้องถิ่น)

1.1 ในพื้นที่ศึกษามีความเหมาะสมตามหลักการใช้พื้นที่หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

1.2 พื้นที่ศึกษามีความเหมาะสมด้านระยะห่างจากพื้นที่ที่มีคุณค่าเชิงการอนุรักษ์ เพียงใด

.....
.....

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความใกล้-ไกลจากถนนสายหลัก/รอง , คุณภาพของเส้นทาง , ความสะดวกและความปลอดภัย)

2.1 ความเหมาะสมตามฤดูกาลของพื้นที่ศึกษา

.....
.....

2.2 ความปลอดภัยในการเดินทาง / คุณภาพของเส้นทางคมนาคม / ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง

.....
.....

3. ความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว (ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นธรรมชาติ/ดั้งเดิม , การเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง , การอนุรักษ์คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว)

3.1 ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและ/หรือสภาพดั้งเดิม ในพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างไร

.....
.....

3.2 คุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษาคืออะไร อย่างไร

.....
.....

3.3 คุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษาของพื้นที่ศึกษาคืออะไร อย่างไร

.....

.....

3.4 พื้นที่ศึกษา และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือ สิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.5 ระดับความมีชื่อเสียงของพื้นที่ศึกษา เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากน้อย เพียงใด อย่างไร

.....

.....

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สินค้าที่มีขายในตลาดน้ำวัดลำพญา (แยกตามประเภท)

ประเภทผัก ได้แก่ ประเภทผัก ได้แก่ กระน้ำ , กวางตุ้ง , ผักกาดขาว , ถั่วฝักยาว , ถั่วพู , มะนาว , มะเขือเทศ , มะเขือเปาะ , มะเขือพวง , มะเขือยาว , แดงกวา , น้ำเต้า , บวบ , ผักบุ้งไทย , ผักบุ้งจีน , ผักกะเฉด , ตำลึง , มะระ , กระจับ , ฟักเขียว , ฟักทอง , แครอท , พริกหยวก , พริกหวาน , พริกชี้ฟ้า , พริกชี้หนู , พริกไทอ่อน , ผักชี , ต้นหอม , ขึ้นฉ่าย , กุ้ยช่าย , ยอดมะระ , ตะไคร้ , ใบมะกรูด , ลูกมะกรูด , จิง , ข่า , กระชาย , ผักชีฝรั่ง , ขมิ้นขาว , สายบัว , รากบัว , ผักกาดหอม , กะหล่ำปลี , หัวไชเท้า , สะตอ , ยอดกระถิน , ยอดชะอม เป็นต้น

ประเภทผลไม้ ได้แก่ มะดัน , มะม่วง , กล้วยหอม , กล้วยไข่ , กล้วยน้ำว่า , กล้วยหักมุก , ส้ม , แดงโม , ละมุด , พุทราณมสด , มะเฟือง , ลูกพลับ , ทับทิม , องุ่นแดง , องุ่นเขียว , มะพร้าว , สตอร์เบอร์รี่ , มะขาม , มะขามหวาน , มะขามเทศ , สาลี่ , แอปเปิ้ล , เชอรี่ , มังคุด , ลำไย , ส้มโอ , อ้อยควั่น , มะพร้าว , มะขงชิด , มะไฟ , ลองกอง , ลางสาด , น้อยหน้า , กระจับ เป็นต้น

ประเภทอาหารคาว ได้แก่ กว๊ายเตี้ยล หมู , หมูตุ๋น , เนื้อ , ลูกชิ้นปลา กว๊ายเตี้ยลทอด , กว๊ายเตี้ยลลุยสวน , ห่อหมก , ทอดมันปลา , หมูสะเต๊ะ , ปลดตะเพียนหวาน , ปลาช่อนแดดเดียว , ปลา สลิดแดดเดียว , ปลาอินทรี , ปลารากกล้วย , แหนม , หมูหยอง , กุนเชียง , ห้อยจ้อ , ไก่ต้มน้ำปลา , ไก่ย่าง , เป็ดพะโล้ , แกงประเภทต่าง ๆ , ข้าประเภทต่าง ๆ , ข้าวหมูแดง , ข้าวหมูกรอบ , ข้าวมันไก่ , ข้าวหน้าเป็ด , ลูกชิ้นปิ้ง , ปลาหมึกปิ้ง , กุ้งเผา , กุ้งชุบแป้งทอด , ส้มตำ , ลาบ , น้ำตก , ผัดไท , ผัดหมี่ , หอยทอด , หมูย่าง , หมูทอด , ขนมเบื้องญวน , ขนมปังหน้าหมู เป็นต้น

ประเภทของหวาน ได้แก่ ขนมไทยประเภท ทองหยิบ , ทองหยอด , ฝอยทอง , ขนมชั้น , เม็ด ขนุน , สังขยา , ถั่วกวน , ขนมดอกจอก , ขนมนางเล็ด , ขนมอาลัว , ขนมเป็ยะ , ลอดช่อง , ทับทิมกรอบ , กล้วยแขก , ข้าวเม่าทอด , ขนมกง , ขนมรา , ขนมเบื้อง , ขนมตาล , ขนมกล้วย , ขนมกล้วย , ขนมใส่ไส้ , ขนมสายบัว , กล้วยปิ้ง , ลูกตาลเชื่อม , ลูกจากเชื่อม , ข้าวโพดต้ม , ข้าวโพดคลุกเนย , ข้าวโพดคั่ว , ขนม ถั่วแปบ , ขนมมันสำปะหลัง , ข้าวต้มมัด , ข้าวหลาม , ขนมบ้าบิ่น , ขนมฝักบัว , ผลไม้เชื่อม , ผลไม้กวน , ผลไม้แช่อิ่ม เป็นต้น

ประเภทเครื่องดื่ม ได้แก่ น้ำมะพร้าว , น้ำตาลสด , น้ำเต้าหู้ , น้ำผลไม้ปั่น , โอเลี้ยง , ชา เย็น , ชาดำเย็น , กาแฟเย็น , กาแฟสด , กาแฟโบราณ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน ได้แก่ สมุนไพร ยาหม่อง , ยาหม่องน้ำ , ยาฉม , ชาตะไคร้ , ชาใบหม่อน , ท็อฟฟีนม เสื้อผ้า , เครื่องประดับ หมวก , รองเท้า , กระเป๋า , เข็มขัด , ต่างหู เป็นต้น

สินค้าอื่น ๆ ได้แก่ ปลาปล่อย , ปลาสดขาม , ไม้ดอก ไม้ประดับ , ดอกบัว , เครื่องจักรสาน , เฟอร์นิเจอร์ไม้ , เทป , ซีดี , วีซีดี , อาหารสำหรับเลี้ยงปลา , ปุ๋ยใส่ต้นไม้ประดับ , ปุ๋ยดอกบัว , ของที่ระลึก , ของเด็กเล่น , ตุ๊กตา , ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน , โปสเตอร์ เป็นต้น

ภาคผนวก ค
เค้าโครงแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

โครงสร้างแบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านริมแม่น้ำนครชัยศรี
กรณีศึกษาตลาดน้ำลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

เป็นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In depth interview) โดยใช้ลักษณะการสัมภาษณ์ แบบกึ่ง
มีโครงสร้าง / Semi-structured interview เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ดังนี้

1. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นที่นับ
ถือของชุมชน โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน แนวโน้มการ
เปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

1.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ , เพศ

1.2 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไรบ้าง

1.3 ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

1.4 ในช่วงชีวิตผู้ถูกสัมภาษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง
และมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

1.5 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เป็นผล
จากตลาดน้ำลำพญาอย่างไรบ้าง

1.6 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน
ท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

2. สัมภาษณ์ตัวแทนของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการการพัฒนาชุมชน การ
ส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม โดยสนใจศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ภาครัฐเข้ามา
ดำเนินงาน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในอดีต และแผนการดำเนินงานในอนาคต

2.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ , เพศ

2.2 ข้อมูลพื้นฐานของหน่วยราชการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สังกัด และหน้าที่ของ
หน่วยงานราชการดังกล่าว

2.3 กิจกรรมที่ภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมี
อะไรบ้าง มีลักษณะการดำเนินการอย่างไร ทั้งในอดีต และแผนงานในอนาคต

2.4 การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ ได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่นเพียงใด

2.5 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานมีอะไรบ้าง อย่างไร และผู้ถูกสัมภาษณ์
ใช้วิธีใดในการแก้ปัญหา

2.6 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคิดเห็นเช่นใด กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชน

2.7 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน ชุมชนอย่างไรบ้าง

3. สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในปัจจุบันและ ที่ผ่านมาในอดีต การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และแผนการ ดำเนินงาน

3.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ

3.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และ หน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้ถูกสัมภาษณ์

3.3 ในชุมชน มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมในรูปแบบใดบ้าง สภาพการณ์ในปัจจุบัน เป็นเช่นไร และมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

3.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีอะไรบ้างและชุมชนมี วิธีบริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ อย่างไร

3.5 กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นมีอะไรบ้าง มีลักษณะการดำเนินการอย่างไร ทั้งในอดีต และแผนงานในอนาคต

3.6 ผลการดำเนินการกิจกรรมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยชุมชน ประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร

3.7 ภาคชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ เหมาะสมกับชุมชน ได้อย่างไร

3.8 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร บ้าง

4. สัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าที่ดำเนินธุรกิจในตลาดน้ำคำพญา โดยจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ธุรกิจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แนวคิด ทักษะคติ ทรัพยากร ศักยภาพ ขององค์กรธุรกิจในพื้นที่

4.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ , เพศ

4.2 รายละเอียดของธุรกิจที่ทำอยู่ และเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้ประกอบการเป็นไปในรูปแบบใด

4.4 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ที่ผู้ประกอบการให้ความสนใจในการ ดำเนินงานในรูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.5 แนวคิด ทักษะคติด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับ การอนุรักษ์มากน้อย เพียงใด และ เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

4.6 ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม , อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานมีอะไรบ้าง และผู้ประกอบการมีวิธีการบริหารจัดการอย่างไร

4.7 รัฐบาล และชุมชนมีส่วนสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้ประกอบการ อย่างไรบ้าง

5. สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรในพื้นที่ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การดำรงชีวิต แนวคิด ทักษะคติ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ , เพศ

5.2 ผู้ถูกสัมภาษณ์ และชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด ในรูปแบบใด

5.3 ผู้ถูกสัมภาษณ์ เห็นด้วยกับการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่น หรือไม่ และคิดว่าชุมชน และตนเอง จะได้ประโยชน์จากธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร

5.4 ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดว่า ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไร ต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนบ้าง

5.5 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม อย่างไรบ้าง

5.6 ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของชุมชน และหน่วยงานรัฐบาลในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างไรบ้าง

6. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มาเที่ยวตลาดน้ำลำพญา โดยจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

6.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ , อายุ , อาชีพ , เพศ

6.2 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของผู้ถูกสัมภาษณ์

6.3 นักท่องเที่ยว มีเวลาในการท่องเที่ยวมากน้อย เพียงใด และต้องการทำกิจกรรมใดบ้าง ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว

6.4 ผู้ถูกสัมภาษณ์ มีความพึงพอใจ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด และทรัพยากรทางวัฒนธรรมแบบใดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ มีความพึงพอใจมากที่สุด

6.5 แนวคิด ทักษะคติด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มากน้อย เพียงใด และ เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

6.6 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่
นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นายอัศวิน วิบูลย์ชาติ

วัน เดือน ปี เกิด 15 ตุลาคม 2522

ที่อยู่ 91 หมู่ 5 ตำบลหินมูล อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 73190

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2546

สำเร็จการศึกษาปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศบ.) สาขาวิชาวิศวกรรม
อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2551

ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี